

PROIECTUL MUGA

COMBATerea AMENINȚĂRIlor INFORMAȚIONALE ÎN
MOLDOVA, UCRAINA, GEORGIA ȘI ARMENIA

Studiul asupra mediului informațional:

REPUBLICA MOLDOVA

INFO OPS
POLSKA

www.infoops.pl | www.dfrlab.org

Proiectul MUGA

Studiul asupra mediului informațional: Republica Moldova

Proiectul MUGA este realizat de către Fundacja INFO OPS Polska
și DFR Lab (Atlantic Council)

Proiect finanțat din bugetul de stat în cadrul licitației Ministerului Afacerilor Externe ale Republicii Polone „Diplomație publică 2024-2025. Aspectul european și combaterea dezinformării.”

Publicația nu exprimă decât opiniile autorilor săi și nu se poate asimila cu poziția oficială a Ministerului Afacerilor Externe ale Republicii Polone.

Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Cuprins

Introducere.....	5
1. Mediul informațional – caracteristici	7
a) Media tradițională (televiziune, presă, radio, portaluri web)	7
i. De stat	7
ii. Privată	9
iii. Regională	11
iv. Legată de anumite grupuri (politice, religioase, etnice)	14
V. Externă	16
b) Media netradițională (bloggeri, influenceri, rețele sociale, YouTube etc.)	19
i. Afiliată	19
ii. Neafiliată (anonimă)	21
iii. Asociate cu anumite grupuri (politice, religioase, etnice)	22
iv. Externă.....	25
v. Evenimente ciclice și evenimente naționale și regionale	26
c) Organizații neguvernamentale și alte entități non-statale cu impact asupra opiniei publice	28
d) Entități economice cu potențial de influență asupra formei și accesibilității conținutului	29
2. Obiceiurile de informare ale societății	31
a) Audiența și percepția mediei tradiționale.....	31
b) Popularitatea surselor online, inclusiv a celor neverificate.....	38
c) Popularitatea mediei străine	44
d) Vulnerabilitatea la informații „de bazar”, inclusiv teorii conspiraționiste.....	48
e) Recunoașterea instituțiilor religioase ca surse de informații	52
3. Resurse cheie FIMI	60
a) Companii	60
b) ONG-uri	65
c) Lideri de opinie	68
d) Lideri religioși	71
e) Lideri politici.....	72

f) Liderii militari (Transnistria ca proxy)	73
g) Media tradițională	77
h) Media netradițională	78
i) Cooperare academică și științifică	80
j) Cooperarea militară și formațiunile militare (nestatale)	82
4. Tehnici și tactici de manipulare selectate, mecanisme lingvistice de persuasiune, acțiuni și efecte psihologice - identificare și analiză.....	84
5. Acțiuni de propagandă, manipulare și dezinformare îndreptate împotriva percepției Occidentului și a valorilor democratice.....	98
a) Motivate extern	99
b) Motivate intern	99
c) Exemple de acțiuni.....	100
6. Activități de propagandă, manipulare și dezinformare care vizează percepția asupra Poloniei	117
a) Motivate extern	117
b) Motivație internă	118
c) Exemple de acțiuni.....	118
7. Studiu de caz – analiza narațiunilor care vizează Polonia pe baza modelului DISARM	129
8. Studiu de caz – Interferența în alegeri	136
9. Recomandări.....	143
a) Rezumatul mediului informațional	143
b) Analiza strategică – impactul situației din regiune asupra obiectivelor strategice ale Poloniei	147
c) Traininguri	153
d) Implementare.....	154
e) Activități de informare	154
f) Dezvoltarea cercetării și dezvoltării.....	155

Introducere

În ultimii ani, Republica Moldova s-a confruntat cu amenințări în continuă expansiune, generate de influența propagandistică și de dezinformare. Poziția geopolitică a țării, situată la intersecția influențelor Estului și Vestului, precum și provocările politice și sociale interne fac ca societatea moldovenească să fie deosebit de vulnerabilă la manipularea informațională. Efectele acestui fenomen devin cu precădere vizibile în perioadele preelectorale, evidențiind amploarea pericolului pe care dezinformarea îl reprezintă pentru democrația contemporană. În contextul Republicii Moldova, care depune eforturi active pentru integrarea în Uniunea Europeană, combaterea dezinformării devine un element esențial nu doar pentru asigurarea stabilității politice și sociale, ci și pentru protejarea fundamentelor democratice.

Eforturile de integrare a Republicii Moldova în structurile democratice europene sunt îngreunate de influențe externe puternice, în special rusești, care intervin în politica internă a statului și vizează modelarea percepțiilor publice. Istoria comună, legăturile culturale și prezența mass-mediei și a organizațiilor rusești în țară determină ca mulți cetățeni moldoveni să rămână receptivi la propaganda Kremlinului. Răspândirea narațiunilor pro-ruse face parte dintr-o strategie geopolitică mai amplă, menită să mențină influența Rusiei în regiune și să slăbească procesul de integrare a Republicii Moldova în Occident. Intervențiile și operațiunile de influență străine depășesc adesea granițele Republicii Moldova, afectând și audiențe din afara țării și influențând astfel stabilitatea politică, socială și economică a întregii regiuni. În aceste condiții, Moldova se confruntă cu provocarea de a asigura cetățenilor acces la informații credibile și verificate, precum și de a consolida propriile instituții democratice. Dezvoltarea educației media și a societății civile constituie elemente-cheie în procesul de întărire a independenței politice a Republicii Moldova și de creștere a securității informaționale în regiune.

Obiectivul raportului este de a desfășura o cercetare complexă privind reziliența societății moldovenești la dezinformare și identificarea amenințărilor la adresa stabilității mediului informațional din Republica Moldova. Analiza mecanismelor de manipulare informațională presupune, printre altele, evaluarea mediului informațional și a vulnerabilității cetățenilor moldoveni la dezinformare, precum și aprecierea nivelului de rezistență la amenințările din domeniul informațional. Raportul include o caracterizare atât a mediilor tradiționale, cât și a celor netradiționale care funcționează în infosfera moldovenească, precum și a altor actori – organizații sau companii – cu potențial de a influența forma și accesibilitatea mesajului. Un rol esențial în analiza mecanismelor de manipulare informațională îl au obiceiurile de consum media ale societății moldovenești, care determină tipul conținutului accesat și modul de interpretare a acestuia. În spațiul informațional al Republicii Moldova au dominat, timp de decenii, canalele de televiziune, ziarele și posturile de radio de stat din Federația Rusă, care și-au consolidat durabil pozițiile. Sprijinul acordat acestora de politicieni moldoveni coordonați de la Moscova facilitează utilizarea influenței în spațiul informațional ca principal instrument de control, gestionat inclusiv la nivelul serviciilor speciale ruse. În acest context, raportul analizează popularitatea și percepția mass-mediei tradiționale și online, inclusiv a presei străine. Sunt evaluate vulnerabilitatea cetățenilor moldoveni la teorii conspiraționiste și atitudinea lor față de sursele de informație religioase. Totodată, este analizat potențialul operațiunilor externe de manipulare informațională și de ingerință. Acțiunile propagandistice, manipulative și de dezinformare identificate, îndreptate împotriva percepției asupra Occidentului, a valorilor democratice și a Poloniei, au permis evidențierea tehnicilor și tacticilor specifice utilizate în operațiunile psihologice.

Concluziile și recomandările prezentate în raport urmăresc să sprijine factorii de decizie, organizațiile societății civile și partenerii internaționali în consolidarea rezilienței Republicii Moldova la dezinformare. Ele reprezintă un pas important spre asigurarea unei protecții eficiente a societății moldovenești împotriva acțiunilor nocive și, implicit, spre creșterea securității informaționale în regiune. Înțelegerea mecanismelor de manipulare

informațională și a consecințelor generate de dezinformare devine un element central al strategiei prin care Republica Moldova își poate apăra independența politică, poate respinge influențele externe și poate avansa pe calea integrării depline în Uniunea Europeană.

1. Mediul informațional – caracteristici

Media are rolul esențial în formarea opiniei publice, fiind un intermediar între evenimentele mondiale și societate. Acest impact se reflectă în selecția și prezentarea informațiilor care pot modifica percepția asupra realității, consolida anumite opinii sau modifica atitudinile față de aspecte sociale, politice sau economice importante. Media, folosind tehnici de persuasiune, selectivitatea informațiilor sau narațiuni conforme cu o ideologie specifică, poate consolida diviziunile sociale deja existente sau să promoveze anumite interese politice, ceea ce o face un instrument de influențare a atitudinilor indivizilor și grupurilor sociale. Piața mass-media din Republica Moldova este mică, iar structura sa cuprinde atât media controlată de stat, cât și privată.

a) Media tradițională (televiziune, presă, radio, portaluri web)

i. De stat

Deși media de stat din Republica Moldova joacă un rol fundamental în informarea publicului, este adesea considerată instrument al autorităților/puterii, care pot fi influențate de politică. Critică pentru favoritismul excesiv față de autoritățile statului, TeleRadio-Moldova (TRM) este cea mai importantă televiziune publică din Republica Moldova. Principalul post de televiziune administrat de TRM este Moldova1, care oferă știri, divertisment, programe educaționale și culturale. În interesul public, postul de televiziune promovează valorile naționale și susține identitatea moldovenească. Moldova2 își extinde oferta cu divertisment, sport și documentare. Principala stație de radio TRM este Radio Moldova, care difuzează știri, muzică, programe educaționale și culturale în limba română (identică cu limba moldovenească). Aceasta ajunge la o mare parte a populației din

Republica Moldova, inclusiv în zonele rurale, unde cealaltă media tradițională este mai puțin accesibilă.

Sub administrarea TRM funcționează și Radio Moldova Muzical și Radio Moldova Tineret, care se adresează unor segmente specifice ale pieței. Programul primei stații include promovarea muzicii clasice și a evenimentelor artistice, în timp ce a doua stație este adresată adolescenților și tinerilor adulți, oferind conținut legat de muzica populară, educație, carieră și stilul de viață al generației tinere. În ultimii ani, s-au făcut numeroase eforturi pentru reformarea TRM, iar acest proces s-a intensificat în iulie 2021, după alegerile parlamentare, în urma cărora Partidul Acțiunii și Solidarității (PAS) a obținut majoritatea. Noua lege a mass-mediei includea, de asemenea, mecanisme mai transparente de numire a membrilor consiliului de supraveghere al TRM, care au fi redus riscul de interferență politică. După invazia rusă în Ucraina din februarie 2022, administrația Maiei Sandu a întreprins, de asemenea, măsuri pentru a reduce influența conținutului pro-rus în mass-media moldovenească, restricționând retransmisia canalelor de televiziune rusești, acuzate de răspândirea dezinformării pro-ruse.

Mass-media publică din Republica Moldova se ocupă mai puțin de presa scrisă, deși există reviste legate de instituțiile statului sau finanțate de stat. Una dintre cele mai importante ediții de presă naționale este Moldova Suverană, care are statutul de ziar oficial și se concentrează pe politica internă, analize și comentarii. Pe de altă parte, linia editorială pro-rusă este atribuită publicației Nezavisimaya Moldova (Moldova Independentă), publicată în limba rusă, care oferă știri din domeniul politicii, economiei, culturii și relațiilor internaționale.

Principală sursă de știri online din Republica Moldova este portalul trm.md, administrat de postul de stat de televiziune, care oferă știri despre subiecte sociale, evenimente culturale și politică. Informații oficiale ale guvernului, inclusiv decrete, decizii și comunicate de presă, sunt disponibile pe site-ul oficial Moldpres Agenția Informațională de Stat -

moldpres.md. Portalul este o sursă de comunicate oficiale ale guvernului și oferă acces la documente oficiale. Informații despre activitatea administrației guvernamentale sunt oferite și de: gov.md, portalul oficial al guvernului moldovenesc; presedinte.md, portalul oficial al președinției Republicii Moldova; precum și parlament.md, site-ul oficial al Parlamentului Republicii Moldova. În ceea ce privește mass-media private, în Republica Moldova există mai multe ziare, reviste și posturi de radio și televiziune.

ii. Privată

Radiodifuzorii privați joacă un rol dominant în peisajul mediatic din Republica Moldova, deși mulți dintre ei și-au pierdut licențele de emisie din cauza acuzațiilor privind răspândirea dezinformării rusești. Un exemplu este Publika TV, unul dintre cei mai mari radiodifuzori privați, care face parte din holdingul General Media Group, aflat anterior în proprietatea oligarhului Vladimir Plahotniuc. Un mijloc de comunicare influent a fost și postul Prime TV, aparținând tot General Media Group, care retransmitea programele postului rusesc Pervyj Kanal, difuzând emisiuni în limba română și în limba rusă. Pentru retransmisia materialelor rusești era responsabilă, de asemenea, RTR Moldova, populară printre telespectatorii pro-ruși, a cărei licență de emisie a fost suspendată de Comisia pentru Situații Excepționale în decembrie 2022. În cele din urmă, în decembrie 2023, proprietarii postului au renunțat singuri la licență. Licența de emisie a fost retrasă și postului Accent TV, care retransmitea programele NTV din Rusia, precum și postului NTV Moldova, parte a rețelei NTV.

Orientarea prooccidentală și favorizarea partidelor proeuropene, precum Partidul Acțiunii și Solidarității (PAS), sunt reproșate posturilor Jurnal TV și TV8. Acestea se ocupă adesea de teme legate de corupție și oligarhie și prezintă conținuturi care susțin consolidarea legăturilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. Integrarea europeană și mișcările politice pro-occidentale sunt sprijinite, de asemenea, de filiala din Republica Moldova a postului românesc Pro TV, și anume Pro TV Chișinău, unul dintre cei mai influenți și mai cunoscuți radiodifuzori privați din țară.

Piața presei scrise din Republica Moldova se micșorează odată cu creșterea popularității mass-media digitale. Ziarul „Ziarul de Gardă” este considerat o sursă credibilă de informații, conținutul său bazându-se pe jurnalismul de investigație și abordând subiecte precum corupția, abuzul de putere sau problemele sociale. Ziarul „Timpul”, critic față de forțele politice pro-ruse, abordează teme politice, economice și sociale, însoțite de promovarea integrării în Uniunea Europeană. Printre minoritatea rusofonă se bucură de popularitate „Komsomolskaya Pravda Moldova”, filiala moldovenească a ziarului rus „Komsomolskaya Pravda”. Ziarul promovează narațiuni în concordanță cu politica Kremlinului, concentrându-se pe aspecte politice, sociale și culturale, atât din Republica Moldova, cât și din Rusia.

Popularitatea radioului se menține, în special în regiunile rurale. Radio Noroc și Radio Plai oferă programe variate de știri și muzică. Cea de-a doua stație are un caracter mai degrabă de divertisment, deși difuzează și știri. Cu toate acestea, i se atribuie un caracter apolitic și un interes deosebit din partea ascultătorilor care caută conținut fără legătură cu politica. Programele muzicale și de știri în limba rusă, destinate comunității pro-ruse din Republica Moldova, sunt difuzate de Russkoe Radio Moldova, parte a rețelei rusești Russkoe Radio.

Portalurile private de știri reflectă, de asemenea, diviziunile politice existente în Republica Moldova. Agora.md, un portal axat pe politică, economie și probleme sociale, adoptă o orientare pro-occidentală. Promovarea integrării în Uniunea Europeană și a reformelor democratice sunt teme susținute de unimedia.info și deschide.md, în timp ce Sputnik Moldova – filiala din Republica Moldova a agenției de știri rusofone Sputnik – este criticată pentru propagarea dezinformării rusești, în special în contextul politicii externe. Point.md nu este asociat în mod clar nici cu o orientare pro-occidentală, nici cu una pro-rusă, fiind considerat o instituție media echilibrată.

iii. Regională

Importanța mediei tradiționale regionale în Republica Moldova crește în contextul marii diversități culturale, lingvistice și politice a diferitelor părți ale țării, inclusiv în ceea ce privește acțiunile Rusiei în jurul Transnistriei și Găgăuziei. Media regională este expusă presiunilor politice și reflectă de obicei tendințele politice locale. Cele care încearcă să-și păstreze independența dispun, de regulă, de resurse financiare și organizaționale insuficiente, ceea ce le limitează potențialul de influențare a opiniei publice.

Transnistria, regiunea separatistă din estul Republicii Moldova, reprezintă o provocare serioasă pentru securitatea și stabilitatea statului. De la declararea unilaterală a independenței în 1990, această regiune rămâne un „parastat” nerecunoscut, susținut politic, economic și militar de Rusia. Prezența sa complică procesele de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și NATO și menține țara în raza directă a acțiunilor active ale Rusiei. Rusia utilizează Transnistria ca instrument de presiune politică asupra Republicii Moldova, aplicând metode de război hibrid, inclusiv propagandă, atacuri cibernetice și destabilizare socială. Regiunea servește, de asemenea, ca platformă pentru răspândirea narațiunilor pro-ruse în Republica Moldova, prin intermediul mass-mediei controlate de „autoritățile” din Transnistria.

Autoritățile locale autoproclamate ale așa-numitei Republici Moldovenești Nistrene (Pridnestrovian Moldavian Republic - PMR) supraveghează televiziunea transnistreană, concentrându-se pe activitățile canalului Pervîi Pridnestrovski Telekanal (Primul Transnistrean), cunoscut anterior sub numele de TV PMR. Canalul difuzează programe în limba rusă, printre alte limbi, și promovează sentimentele separatiste. Acesta dezvoltă în mod activ rețelele sociale și mesageria instantă, utilizând YouTube, Telegram, Viber, Instagram, TikTok, Odnoklassniki, VKontakte și Facebook. Radio Pridnestrovye (în engleză: Radio Transnistria) și agenția oficială de știri PMR Novosti Pridnestrovyya (în engleză: Transnistrian News) prezintă, de asemenea, o narațiune pro-rusă. Una dintre principalele surse de informații online din regiunea separatistă rămâne tiras.ru.

Găgăuzia, o regiune autonomă din sudul Republicii Moldova locuită în principal de populația găgăuză, deși formal face parte din Moldova, are relații specifice cu Transnistria separatistă. Atât Găgăuzia, cât și Transnistria sunt regiuni în care influența Rusiei este puternică. Moscova le sprijină ca instrumente de presiune asupra Republicii Moldova, valorificând atitudinea lor pro-rusă și rezistența față de integrarea europeană. Narațiunile pro-ruse comune și contactele politice dintre liderii celor două regiuni amplifică tensiunile geopolitice. În aceste regiuni domină narațiunea mediatică pro-rusă, care alimentează opoziția față de reformele occidentale și creează un front comun împotriva politicii pro-europene.

În Gagauzia, locuită de minoritatea gagauză, cel mai important post regional de televiziune este Gagauziya Radio Televizionu (GRT) Public Company, o instituție publică pro-rusă, din care fac parte TV Gagauzia și GRT FM. Organul de conducere al companiei este Consiliul de Supraveghere, format din nouă membri numiți de Adunarea Populară a Gagauziei pentru un mandat de patru ani. Competențele sale limitează în mod semnificativ independența editorială a postului de televiziune, facilitând influența factorilor politici asupra activității GRT. TV Gagauzia, care emite programe în limba gagauză, în limba română, echivalentă cu limba moldovenească, și în limba rusă, a fost inclusă în 2022 în multiplexul național - televiziunea digitală terestră, care acoperă 98% din teritoriul Republicii Moldova. Programele și emisiunile produse de GRT au ca scop „unificarea, consolidarea și dezvoltarea societății civile din Găgăuzia, renașterea valorilor culturale și spirituale în rândul locuitorilor autonomiei, în special al tinerilor (...)”. Obiectivul acestora este de a insufla sentimentul de patriotism, de a promova istoria, tradițiile și cultura poporului găgăuz, precum și de a respecta drepturile omului, iar „misiunea specială” constă în sprijinirea „identității Găgăuziei”. Aceste scopuri sunt urmărite și de alte mijloace media regionale, precum ziarele Ana Sözü și Vesti Gagauzii, dar și portalul online gagauzia.md. Prin urmare, mass-media din Găgăuzia furnizează știri privind problemele politice, culturale și sociale locale, iar emisiunile și publicațiile sale reflectă specificul regiunii.

În al doilea oraș ca mărime al Republicii Moldova, Bălți, există atât grupuri proeuropene și prooccidentale, cât și grupuri cu orientare pro-rusă. Deși etnicii moldoveni constituie majoritatea locuitorilor regiunii, limba rusă rămâne limba dominantă în viața socială și culturală a orașului, în învățământ și administrație. Datorită populației numeroase de limbă rusă și a legăturilor istorice și culturale puternice cu Rusia, Bălți este considerat o regiune pro-rusă, ceea ce se reflectă și în narațiunile media locale. Comunitatea locală se informează prin intermediul Bălți TV și al portalului Bălți TV Online, asociat postului de televiziune, care oferă în principal conținut referitor la evenimentele curente din nordul Republicii Moldova. Una dintre principalele surse de informații tipărite din regiune este ziarul SP, a cărui versiune online se dezvoltă ca un produs media separat. În 2023, numărul de accesări ale site-ului pe lună a depășit 300.000.

În zona Orhei – oraș asociat cu politicianul pro-rus Ilan Șor, fost deputat și primar al orașului Orhei – programele cu acoperire regională erau difuzate de TV Orhei, a cărei licență de emisie a fost suspendată în decembrie 2022. TV Orhei este un canal de televiziune din Republica Moldova, care este asociat cu Ilan Șor, politician și om de afaceri moldovean pro-rus, liderul Partidului Șor. Acest canal joacă rolul unui mijloc de comunicare care susține interesele politice și propagandistice ale lui Șor. Postul se concentrează pe evenimente socio-culturale locale și pe problemele locuitorilor din regiune, dar conținea o proporție semnificativă de conținut propagandistic și pro-rus. Canalul este, de asemenea, acuzat de manipulare mediatică și de încălcarea principiilor pluralismului mediatic. Programele difuzate de TV Orhei conțin adesea conținuturi în concordanță cu narațiunile pro-ruse ale principalelor centre de propagandă ale Kremlinului. Un mesaj similar a fost transmis și de portalul de știri Orhei și de postul local de radio Radio Orhei, care a difuzat programe de știri, muzică și cultură în limbile rusă și română. Radio Orhei, la fel ca TV Orhei, este asociat cu Ilan Șor și partidul său politic. Stația difuzează conținuturi care susțin acțiunile și politica Partidului Șor, promovând narațiuni populiste și programe adresate în principal locuitorilor din regiunea Orhei. Stația se concentra în primul rând pe publicul din regiune, dar datorită transmisiunilor online și importanței crescânde a mediei digitale în

Republica Moldova, ajunge și la un public mai larg din întreaga țară. Radio Orhei oferă un mix de programe muzicale, de știri și de actualitate. Se acordă o atenție specială știrilor locale și inițiativelor autorităților din Orhei, ceea ce include adesea promovarea proiectelor lui Ilan Șor. Postul a fost criticat pentru favorizarea narațiunilor pro-ruse și populiste.

La nivel regional, apar și inițiative media susținute de organizații neguvernamentale, care promovează valorile democratice, libertatea de exprimare și lupta împotriva dezinformării. Aceste obiective sunt atribuite agenției de știri MediaPoint, care încurajează comunitățile locale să împărtășească experiențe și informații despre evenimentele locale în cadrul jurnalismului cetățenesc.

iv. Legată de anumite grupuri (politice, religioase, etnice)

În Republica Moldova există numeroase mijloace de informare în masă asociate cu grupuri politice, etnice sau religioase specifice. Conținutul pe care îl transmit reflectă interesele sponsorilor lor și se adresează, de obicei, unor categorii sociale specifice.

Mass-media care susțin anumite grupuri politice sunt, în mare parte, private și reprezintă instrumente în mâinile oligarhilor care își promovează interesele. Acest fenomen s-a manifestat în mod clar prin influența lui Vladimir Plahotniuc, fost lider al Partidului Democrat din Republica Moldova (PDM), care a părăsit țara după criza politică din iunie 2019. În perioada mandatului său, narațiunile favorabile PDM au fost promovate de Publika TV, Canal 2, Canal 3 și Prime TV, care aparțineau General Media Group, un holding media controlat anterior de Plahotniuc. Din cauza acuzațiilor de răspândire a propagandei pro-ruse, posturile de televiziune din cadrul acestui holding și-au pierdut licențele de emisie. Cu toate acestea, Prime TV este încă asociată cu retransmisia canalului rus Pervyj Kanal. NTV Moldova și Accent TV, afiliate Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), condus de Igor Dodon, au fost, de asemenea, responsabile de retransmiterea programelor rusești. Narațiunile favorabile partidelor pro-ruse au fost susținute și de Sputnik Moldova, sponsorizată de Rusia, parte a rețelei media Sputnik.

În regiunea Orhei, mass-media cu tentă populistă este utilizată de politicianul pro-rus Ilan Șor, care a criticat forțele pro-occidentale din Republica Moldova prin intermediul TV Orhei și al altor instituții media locale. Susținătorii lui Șor utilizează, de asemenea, site-ul web al Partidului Șor pentru a difuza informații. Mass-media controlată de oligarhi este contrabalansată de posturi de televiziune private pro-europene, cunoscute pentru criticile lor, precum Jurnal TV și TV8.

Mass-media legată de grupurile etnice reflectă nevoile lingvistice și culturale ale acestora. În regiunea autonomă Găgăuzia, TV Găgăuzia și GRT FM sunt instituții media publice destinate, în principal, minorității găgăuze. Acestea promovează narațiuni pro-ruse, în concordanță cu starea de spirit din regiune, și difuzează programe în trei limbi: găgăuză, rusă și română (denumită oficial „limba moldovenească” în legislația locală). Ziarul regional privat *Gagauz Sesî*, publicat în Găgăuzia, se concentrează pe problemele minorității găgăuze. În Bălți, o regiune din nordul Republicii Moldova locuită de o importantă minoritate vorbitoare de limbă rusă, ziarul *SP* este publicat atât în limba română, cât și în limba rusă. Populația vorbitoare de limbă rusă din Transnistria este vizată de portalul Tiras.ru, care susține autoritățile separatiste. Tiras.ru este un portal de internet cu sediul în regiunea separatistă Transnistria, care funcționează ca unul dintre principalele mijloace de informare online din acest quasi-stat nerecunoscut. Portalul se concentrează pe publicarea de știri despre regiune, Republica Moldova, Rusia și evenimente internaționale, prezentând conținut strict în conformitate cu narațiunea pro-rusă. Portalul prezintă adesea Republica Moldova, Ucraina și țările occidentale într-o lumină negativă, promovând în același timp Rusia ca principal aliat și garant al stabilității în regiune. Portalul răspândește dezinformare și narațiuni propagandistice în conformitate cu politica Kremlinului. Adesea, publicațiile sale intensifică tensiunile dintre Transnistria și Republica Moldova, legitimând în același timp aspirațiile separatiste ale regiunii. Tiras.ru funcționează în cadrul unui sistem media controlat de autoritățile transnistrene și servește ca instrument de propagandă.

Deși media religioasă din Republica Moldova este mai puțin populară decât media orientată politic sau etnic, ea poate fi un instrument de promovare a valorilor ortodoxe tradiționale. Conținutul religios și spiritual este direcționat către credincioșii moldoveni de către portalul privat Orthodox.md, care este asociat cu Biserica Ortodoxă Moldovenească, parte a Patriarhiei Moscovei, precum și cu Mitropolia Moldovei, care este subordonată Patriarhiei Moscovei. Este un canal important de comunicare pentru Biserică, utilizat pentru a-și răspândi învățăturile și poziția cu privire la probleme religioase și sociale, dar nu numai. Portalul adoptă adesea o poziție conservatoare cu privire la probleme sociale precum familia, educația și moralitatea. Conținutul reflectă poziția pro-rusă a Mitropoliei Republicii Moldova, fapt semnificativ în contextul tensiunilor geopolitice și religioase din Republica Moldova. Datorită legăturilor sale cu Patriarhia Moscovei, activitățile portalului sunt uneori criticate de susținătorii Mitropoliei Basarabiei, care se află sub autoritatea Patriarhiei Române. Orthodox.md este considerat, de asemenea, un instrument de promovare a narațiunilor pro-ruse, ceea ce ridică semne de întrebare în contextul independenței geopolitice a Republica Moldova.

V. Externă

Dintre media tradiționale din străinătate, media rusești și românești domină piața media din Republica Moldova. Media occidentale și ucrainene au, de asemenea, o influență mai redusă, dar totuși notabilă asupra opiniei publice.

Media ruse sunt foarte populare în mijlocul părții vorbitoare de limbă rusă a societății moldovenești, în special în regiunile cu simpatii pro-ruse, cum ar fi Transnistria și Găgăuzia. Unul dintre cele mai populare posturi de televiziune rusești este Pervyj Kanal, care a fost retransmis până în octombrie 2023 de postul moldovean Prime TV, căruia i-a fost suspendată licența pentru difuzarea propagandei Kremlinului. Conținutul pro-rus este, de asemenea, furnizat de ziarul Argumenty et Facti, portalul Komsomolskaya Pravda, canalul Rossiya 24 și posturile de televiziune NTV și REN, care au fost retransmise de NTV Moldova până în decembrie 2022. Suspendarea licențelor posturilor de televiziune pro-ruse din

Moldova în decembrie 2022 și octombrie 2023 a limitat accesul telespectatorilor moldoveni la relatările pro-ruse, ceea ce a fost interpretat în regiunile pro-ruse drept o restricționare a libertății de exprimare și o represiune a instituțiilor media care le sunt favorabile. În februarie 2022, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a blocat, de asemenea, accesul la portalul Sputnik Moldova, controlat de agenția de presă rusă Rossiya Segodnya. Cu toate acestea, utilizatorii au putut evita blocada utilizând o rețea privată virtuală (VPN). Canalele de social media ale „influențatorilor” au devenit, de asemenea, locuri populare pentru transmiterea de conținut pro-rus, prin intermediul cărora emisiunile pro-ruse continuă să ajungă la audiențe selectate. Blocarea introdusă a disponibilității propagandei rusești nu a afectat în mod semnificativ disponibilitatea conținutului prin obiceiurile adaptative de informare ale publicului.

Moldovenii pro-europeni și vorbitori de limbă română, în special cei din nordul și centrul țării, consumă într-o mai mare măsură conținut media românesc. Deseori aceștia apelează la versiunea digitală a celebrului cotidian românesc Adevărul. Adevarul.ro este unul dintre cele mai importante și populare portaluri de știri din România, oferind o gamă largă de știri, analize și materiale jurnalistice. Portalul face parte din Adevarul Holding, un grup media cunoscut, pentru publicarea ziarului tradițional Adevărul, care are o istorie lungă ca una dintre cele mai importante instituții media din România și Republica Moldova. Aceștia au, de asemenea, acces la versiunea tradițională pe hârtie a ziarului, deși tirajul acesteia este în scădere, în conformitate cu scăderea generală a numărului de cititori ai presei scrise.

Ca și în multe alte țări, Republica Moldova se confruntă cu o scădere puternică a numărului de cititori ai presei scrise. Acest fenomen este rezultatul mai multor factori-cheie socio-economici, tehnologici și culturali care modelează spațiul mediatic contemporan. Internetul și social media au devenit o sursă dominantă de informare în Republica Moldova, în special în cazul generațiilor tinere. Platformele digitale oferă acces ușor, rapid și gratuit la știri, făcând presa scrisă mai puțin atractivă.

Postul de radio românesc Europa FM este, de asemenea, popular și este considerat atât în România, cât și în Republica Moldova ca una dintre cele mai de încredere surse de informare. Programele sale de știri și actualități pun accentul pe valorile legate de integrarea europeană. Conținutul proeuropean este, de asemenea, furnizat de TVR Moldova, deținut de postul public de televiziune românesc TVR, și de canalul de știri românesc Digi24. Postul de televiziune românesc Pro TV este, de asemenea, popular printre moldoveni. Deși există o variantă moldovenească în spațiul media (Pro TV Chișinău), canalul original românesc se bucură încă de o audiență ridicată.

Audiențele pro-europene și pro-occidentale se orientează, de asemenea, către media occidentale, printre care Radio Europa Liberă/Radio Liberty - un post de radio finanțat de SUA care emite în Republica Moldova sub numele de Radio Europa Liberă - este lider. Publicul moldovean este, de asemenea, introdus într-o perspectivă occidentală prin intermediul BBC News (BBC World Service), consumând conținutul în limbile engleză și rusă al serviciului. În regiunile estice și nordice ale Republicii Moldova, în special în regiunile limitrofe Ucrainei, telespectatorii moldoveni, între timp, sunt adunați de canalul de televiziune ucrainean 1+1. UNIAN, un portal de știri ucrainean care oferă, printre altele, analize politice, este, de asemenea, popular printre telespectatori.

Îmbunătățirea transparenței în dezbaterea publică și combaterea dezinformării în mass-media este scopul platformei media românești veridica.ro, care este activă în Republica Moldova, concentrându-se pe monitorizarea dezinformării, în special a dezinformării prorus. Rezultatul activității sale îl constituie analize detaliate ale narațiunilor politice apărute. Veridica.ro este un portal românesc specializat în analiza dezinformării, propagandei și a narațiunilor false din regiunea Europei Centrale și de Est, cu un accent deosebit pe România, Republica Moldova și țările fostei URSS. Portalul a fost creat cu scopul de a contracara influențele dezinformării, în special pe cele provenite din Rusia, și de a promova un jurnalism riguros, bazat pe fapte. Veridica.ro publică analize, rapoarte, articole de investigație, precum și comentarii ale experților în domeniile politicii, mass-mediei și

securității. Portalul pune la dispoziție și materiale educaționale, ajutând publicul să înțeleagă mai bine mecanismele dezinformării. Site-ul se adresează în principal locuitorilor din România și Republica Moldova, însă conținutul său are și o dimensiune internațională, în special în regiunea Europei Centrale și de Est. Portalul oferă articole atât în limba română, cât și în limba engleză.

b) Media netradițională (bloggeri, influenceri, rețele sociale, YouTube etc.)

Rețelele sociale joacă un rol din ce în ce mai important în Republica Moldova, constituind principala sursă de informare, comunicare și divertisment. Într-o țară în care mass-media tradițională, precum presa scrisă, își pierde treptat relevanța, platformele sociale au devenit un instrument esențial atât pentru cetățeni, cât și pentru politicieni, organizațiile societății civile sau grupurile de interese. În Republica Moldova, rețelele sociale înlocuiesc din ce în ce mai des presa tradițională ca sursă principală de știri. Utilizatorii urmăresc atât conturile oficiale ale instituțiilor media, cât și jurnaliști independenți sau bloggeri. Politicienii utilizează activ rețelele sociale pentru campaniile electorale, pentru a comunica cu alegătorii și pentru a-și promova ideile. Facebook și Instagram au devenit platforme-cheie în lupta pentru influență politică. În același timp, rețelele sociale sunt și un instrument de propagandă și dezinformare, în special în contextul operațiunilor de influență rusești. Narațiunile pro-ruse, informațiile false și manipulările sunt răspândite pe scară largă pe platforme precum VKontakte sau Odnoklassniki, dar și pe Facebook și pe platforma X.

i. Afiliată

Rețelele sociale din Republica Moldova, asemenea mass-mediei tradiționale, reflectă adesea anumite preferințe politice, iar instituțiile statului le utilizează în principal pentru transmiterea comunicatelor oficiale, a deciziilor și a informațiilor de actualitate privind politica, economia sau situațiile de criză. Platformele cel mai frecvent folosite în acest scop sunt Facebook, Telegram, X și YouTube. Președinția Republicii Moldova comunică cu cetățenii, printre altele, prin intermediul Facebook, X și YouTube. Sunt utilizate, de asemenea, TikTok și Instagram pentru a ajunge la segmentul mai tânăr al societății.

Pe aceleași platforme sunt gestionate și conturile oficiale ale guvernului moldovean. Printre sursele populare de informare se numără și conturile Poliției de Frontieră a Republicii Moldova pe Facebook și Telegram, unde sunt publicate în principal date despre traficul la frontieră și acțiunile destinate asigurării securității interne.

În același timp, multe media tradiționale folosesc rețelele sociale pentru a-și distribui conținutul. TVR Moldova, Pro TV Chișinău și Ziarul de Gardă, printre altele, au conturi active pe Facebook, Instagram, YouTube, X și Telegram. Media online moldovenești populare, precum *deschide.md* și *agora.md*, își sporesc, de asemenea, raza de acțiune a mesajului lor prin intermediul acestor portaluri.

Printre conturile afiliate care răspândesc conținut pro-rus pe rețelele de socializare se remarcă profilurile asociate cu Transnistria autonomă, precum *Benderi Info* pe Telegram și *Novosti Pridnestrovia* pe Telegram și YouTube. Conturile de pe Facebook, Instagram, Telegram și YouTube sunt administrate de *Bălți Online*, originar din Bălți – al doilea oraș ca mărime din Republica Moldova. *Evghenia Guțul*, politiciană moldoveană și, din 2023, bașcan al Găgăuziei, administrează la rândul său un cont popular pe Telegram, unde promovează narațiuni pro-ruse. Evghenia Guțul este prima femeie care ocupă funcția de bașcan al Găgăuziei, fapt ce constituie un precedent important în istoria regiunii. Comunicarea ei se bazează pe mesaje pro-ruse și pe narațiunea Partidului Șor.

Pe Telegram, perspectiva pro-rusă este prezentată de asemenea de canalul popular *Специально для RT* legat de Russia Today și de *Moldova Express*. În spatele activității *Moldova Express* se află compania PR-Expert, fondată de Vladimir Dzhabir, fost vicepreședinte al Partidului Comuniștilor din Republica Moldova. În ciuda scăderii popularității, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova joacă în continuare un rol important în politica moldovenească ca simbol al trecutului sovietic și opoziție față de tendințele pro-europene. Partidul a fost fondat în 1993 ca o continuare a Partidului Comunist al Moldovei, care activa în perioada Uniunii Sovietice. După destrămarea URSS,

activitatea partidelor comuniste a fost interzisă, dar PCRM și-a reluat activitatea, adaptându-se la noua realitate politică.

Devine din ce în ce mai răspândită utilizarea TikTok-ului în scopuri politice. O retorică puternic anti-guvernamentală a fost difuzată prin intermediul platformei, printre alții, de către Bogdan Țîrdea, Igor Dodon, Ilan Șor, Alexei Lungu, Vasile Bolea sau menționata anterior Evghenia Guțul. Cererea de conținut care contracarează dezinformarea pe TikTok este exploatată de alți creatori online: Mihai Avasiloiu (cont: stop.fals.moldova) sau jurnalista TVR Moldova Irina Bejenaru (cont: fakt_or_fake).

ii. Neafiliată (anonimă)

Conturile de social media neafiliate sunt acelea care nu au nicio afiliere oficială sau funcționează independent de organizațiile, instituțiile ori persoanele pe care pretind că le reprezintă. Activitățile acestora prezintă o serie de riscuri potențiale, atât pentru utilizatorii individuali, cât și pentru instituții, societăți sau securitatea națională. Utilizarea conturilor de social media neafiliate pentru a modela opinia publică este o practică frecventă atât în operațiunile de influențare, cât și în marketing.

Activistul social și artistul Alex Buretz a atras atenția, în 2023, asupra creșterii continue a activității profilurilor false pe Facebook, care, sub nume cu rezonanță străină, distribuiau intens conținut legat de Ilan Șor, promovând astfel narațiuni pro-ruse și mobilizând sprijin pentru politician. Un studiu realizat împreună cu Digital Forensic Research Lab (DFRLab) a identificat 36 de conturi false, ceea ce sugerează un efort organizat, parte a unei campanii coordonate, și care ar putea fi interpretat drept o ingerință a Kremlinului în alegerile prezidențiale și în referendumul privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Pentru a evita detectarea, aceste profiluri false au adoptat diverse strategii, precum schimbarea imaginilor de profil sau a denumirilor, pentru a sugera presupuse legături cu Republica Moldova. Un exemplu îl reprezintă redenumirea contului „Fitness Fanatics Literary Lovers Creative Concepts” în „Acasă în Moldova” sau a contului „Green

Living Creative Corner Local Love” în „Moldova Pioniera”. Potrivit DFRLab, aceeași practică poate fi observată și la multe alte pagini care, în mod obișnuit, publică conținut aparent neutru, dar în anumite momente își sincronizează activitatea pentru a răspândi campanii plătite împotriva Uniunii Europene.

Pe Telegram, în ultimii ani, s-au remarcat printr-o activitate deosebită în propagarea conținutului antioccidental și pro-rus canale anonime cu o acoperire semnificativă și un potențial de influență: *Moldavskiy Piston*, *MoldBrief*, *Gagauzskaya Respublika*, *Smuglianka*, *Pravda Gagauzii*, *Moldavski Vagon*, *Geniy Karpat*, *Pridnestrovec*. Ultimul dintre aceste canale are aproximativ 72 de mii de abonați.

iii. Asociate cu anumite grupuri (politice, religioase, etnice)

Deși mulți creatori online din Republica Moldova sunt asociați cu anumite grupuri politice, etnice sau religioase, conținutul pe care îl publică nu are întotdeauna un caracter propagandistic. Chiar dacă apartenența lor la o anumită comunitate le influențează, în general, narațiunea, aceștia încearcă uneori să evite subiectivitatea în mesajele lor. Un vlogger popular printre utilizatorii de internet este Teo Lupu, care în trecut a fost membru al Partidului Liberal și al Partidului Pro Moldova, formațiuni ce urmăreau, printre altele, integrarea în Uniunea Europeană. Lupu este orientat către valori pro-occidentale, iar criticile sale la adresa guvernului și a instituțiilor statului se concentrează frecvent pe necesitatea unor reforme în spirit democratic. Natalia Morari, jurnalistă de investigație cunoscută pentru promovarea libertății presei, s-a remarcat prin abordarea unor teme legate de corupție, abuzuri de putere și probleme sociale. Ea este activă pe Instagram, Facebook, YouTube și Telegram. În anii 2018–2019, Natalia Morari a fost ambasadoare a campaniei „Stop False!”, organizată de Asociația Presei Independente, axată pe combaterea dezinformării și manipulării în mass-media. În 2024, ea a candidat la funcția de președinte ca independentă, însă nu s-a descurcat bine în cadrul dezbaterilor publice. Reputația sa a fost afectată și de legăturile cu Veaceslav Platon. Platon a fost acuzat de implicare în deturnarea a circa 1 miliard de dolari din sistemul bancar moldovenesc în

perioada 2012–2014, fapt ce a dus la o gravă criză financiară în țară. El a fost, de asemenea, presupusul arhitect al unei scheme de spălare de bani cunoscută sub numele de „Spălătoria rusească”, prin care, între 2010 și 2014, au fost transferate din Rusia între 20 și 80 de miliarde de dolari printr-o rețea de bănci, în principal din Republica Moldova și Letonia. În cadrul unei dezbateri electorale la Jurnal TV, când Morari a fost întrebată despre posibila influență a controversatului om de afaceri asupra campaniei sale, candidata a răspuns acuzând postul de televiziune că ar fi primit de la Platon 15 mii de euro pe lună în perioada 2016–2019. Deși moderatorul a calificat acuzația drept „o mare minciună”, Platon a confirmat informațiile, explicând că sprijinise Jurnal TV în mod dezinteresat pentru a preveni închiderea uneia dintre ultimele televiziuni de opoziție.

În martie 2024, un interviu cu Platon a fost publicat pe canalul de YouTube al lui Dorin Galben, o altă figură cunoscută în spațiul public moldovenesc. Interviul a fost criticat de comunitatea jurnalistică și a dus la încetarea colaborării lui Galben cu postul TV8. Bloggerului i se atribuie promovarea valorilor democratice și o orientare pro-occidentală, criticând atât guvernul Republicii Moldova, cât și opoziția. De mai multe ori, el a criticat activitatea lui Igor Dodon și a Partidului Socialiștilor. Deși nu este direct afiliat niciunei grupări, colaborează cu organizații non-guvernamentale care promovează libertatea de exprimare în regiune. De asemenea, participă la inițiativele Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului – o instituție publică moldovenească din subordinea Ministerului Economiei, care sprijină dezvoltarea mediului antreprenorial local. Jurnalista Ilinca Avram, cunoscută pentru activitatea sa în mass-media publică a radiodifuzorului TeleRadio-Moldova, nu are legături directe cu niciun partid politic sau grup de interese. Conținutul pe care Avram îl publică în mediile digitale, inclusiv pe Instagram, este considerat a avea un caracter neutru și se referă, de regulă, la teme civice și educaționale.

Pe Facebook, conținut popular este publicat și de Gheorghe Gonța, jurnalist moldovean care realizează interviuri online într-un mod direct și provocator. Deși stilul lui Gonța poate sugera independență jurnalistică, selecția interlocutorilor și experiența sa profesională în

posturile Accent TV și NTV Moldova, care retransmit conținut rusesc, îi aduc acuzații de preferințe politice pro-ruse. Posturile media cu care a colaborat Gonța și-au pierdut licențele de difuzare din cauza răspândirii dezinformării rusești. Totuși, în prezent, este dificil de identificat legături formale ale jurnalistului cu mediul pro-rus.

Activitatea strict politică a fost încheiată și de fostul vice-ministru al Afacerilor Externe al Republicii Moldova (ocupând funcția între 2006 și 2009), Valeriu Ostalep. În prezent, el activează ca analist și comentator politic, distribuind evaluările sale, printre altele, prin Telegram și YouTube. Deși lui Ostalep i se reproșează simpatizări față de Rusia, acesta încearcă să prezinte analizele sale ca fiind bazate pe interesele Republicii Moldova. Prin urmare, aprecierea activității sale depinde de perspectiva politică și ideologică a celor care îl urmăresc.

O orientare politică clară poate fi atribuită lui Veaceslav Valico, asociat cu mișcarea „Pentru Popor”. Atât mișcarea, cât și activitatea publică a lui Valico au ca scop mobilizarea societății împotriva direcției pro-occidentale a politicii guvernamentale. Valico simpatizează cu Partidul Șor și este o voce cunoscută a opoziției față de reformele care apropie Republica Moldova de integrarea în Uniunea Europeană. Pe TikTok, Valico a adunat peste 91.000 de urmăritori. Opinie similară exprimă și Gabriel Călin (peste 75.000 de urmăritori pe TikTok), blogger și creator de conținut moldovean, cunoscut pentru colaborarea sa cu media pro-rusă.

De asemenea, Vladimir Năstase, creator religios online, se bucură de popularitate în rândul internautilor. Spre deosebire de pozițiile adoptate de obicei de alți clerici și lideri religioși din Moldova, el nu evită să critice anumite aspecte ale politicii contemporane. În mesajele sale se regăsește o narațiune pro-occidentală și opoziție față de influența rusă în Moldova. Totuși, aceasta nu reprezintă direcția principală a activității sale. Năstase încearcă, înainte de toate, să sprijine inițiativele menite să combată corupția sau să îmbunătățească condițiile de viață și să mobilizeze cetățenii la activitate socială.

În rândul tineretului se bucură de popularitate creatorul online Kelin (Келин), care deține conturi pe Telegram și YouTube. Deși publică în principal conținut de divertisment, se întâmplă ca acesta să abordeze și subiecte legate de relațiile Moldovei cu Rusia.

iv. Externă

În rândul mass-mediei neconvenționale străine care activează în spațiul informațional moldovenesc, se remarcă entități rusești, printre care Alexander Hakimov, influencer rus care promovează conținut legat de dezvoltarea spirituală. Hakimov nu abordează direct subiecte politice, dar promovează idei tradiționale și conservatoare, compatibile cu discursul prorus. El pune accent pe comunitate, tradiție și reînnoire spirituală, în conformitate cu valorile ortodoxiei și cultura Orientului. Dintre creatorii de conținut ruși, un mare impact îl are și Konstantin Semin, iar dintre canale, de exemplu, *Political Russia* („Политическая Россия”), care distribuie conținut pe YouTube. Conținut prorusesc pe această platformă a prezentat și Anatolii Șariy, jurnalist de investigație și politician ucrainean, autor al unor publicații despre criminalitatea organizată din Ucraina între 2008 și 2011. Șariy este cunoscut pentru criticile aduse materialelor publicate de mass-media ucraineană, precum și pentru criticile la adresa autorităților ucrainene. Canalul său de YouTube a fost blocat în 2022. Deși subiectele politice atrag, în general, un număr redus de spectatori pe YouTube, canalul lui Șariy avea înainte de blocare aproape 3 milioane de abonați.

Transmiterea mesajelor proruse s-a intensificat în 2020, când cetățenii Republicii Moldova l-au ales pe un președinte și un guvern pro-european. În 2024, aceste acțiuni s-au amplificat odată cu alegerile prezidențiale și referendumul privind integrarea europeană. Statutul de țară candidată la Uniunea Europeană obținut de Republica Moldova cu doi ani înainte, precum și încercările de a consolida reziliența societății față de dezinformare, au constituit pentru Kremlin motive pentru intensificarea atacurilor. Potrivit cercetărilor Watchdog.md, narațiunea conform căreia „integrarea în UE va trage Republica Moldova în

război [în Ucraina]” reprezenta 10% din toate narațiunile ostile identificate în spațiul informațional moldovenesc în primele săptămâni ale lunii mai 2024. Conținutul distribuit de agenții de influență ai Kremlinului în Republica Moldova este amplificat de purtătoarea de cuvânt a Ministerului rus de Externe, Maria Zaharova. Principalul obiectiv al acestora este alimentarea neîncrederii, fricii și neliniștii în societate, creând impresia că autoritățile pro-occidentale împing țara spre război. Aceste mesaje sunt consolidate de declarațiile fostului președinte Igor Dodon, Ilan Șor și ale unor bloggeri prorusi care își promovează narațiunile prin intermediul rețelelor sociale.

v. Evenimente ciclice și evenimente naționale și regionale

Un impact semnificativ asupra dezbaterii publice și dezvoltării sectorului media îl are Forumul anual Mass-Media, care constituie o platformă pentru discuții privind libertatea presei, etica jurnalistică, finanțarea media, provocările tehnologice și combaterea dezinformării. Forumul reunește jurnaliști, experți, mediul academic și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale, oferind totodată un spațiu de colaborare între mass-media din diferite regiuni ale țării. Oportunități pentru promovarea independenței mass-media oferă și Ziua Mondială a Libertății Presei (mold. *Ziua Libertății Presei*) și Ziua Internațională a Drepturilor Omului (mold. *Ziua Internațională a Drepturilor Omului*). În Republica Moldova, cu ocazia acestor sărbători se organizează dezbateri menite să atragă atenția asupra restricțiilor în accesul la informație și asupra riscurilor cu care se confruntă jurnaliștii locali.

Cele mai bune realizări jurnalistice, precum lucrările care promovează valorile democratice, investigațiile jurnalistice sau inovațiile în sectorul media, sunt premiate la Gala anuală *Clubul de Presă* (mold. *Clubul de Presă*). Pe competențele publicului media se concentrează, la rândul său, Săptămâna Educației Mediatică (ang. *Media Literacy Week*, mold. *Săptămâna Educației Mediatică*), organizată în colaborare cu organizații internaționale și mass-media locale. Scopul evenimentului este creșterea conștientizării în domeniul dezinformării și promovarea gândirii critice. Un eveniment important

În contextul dezvoltării tehnologiilor informaționale și de comunicare îl reprezintă *Moldova ICT Summit*, conferință ciclică dedicată impactului noilor tehnologii și digitalizării asupra sectorului media și accesului la informație.

De asemenea, în regiunile autonome, precum Găgăuzia și Transnistria, se desfășoară conferințe și forumuri privind provocările cu care se confruntă „mass-media” regionale – inclusiv relațiile acestora cu autoritățile, finanțarea și problemele legate de „dezinformare”. Deseori, programele acestor evenimente sugerau încercări de a face spațiul media independent de controlul autorităților, deși, în practică, caracterul acestora corespundea narațiunilor care susțin interesele Rusiei. Tema rolului mass-media în crearea identității naționale apare, de asemenea, în cadrul evenimentelor culturale regionale, precum Zilele Culturii Ruse în Transnistria sau Festivalul Cultural „Gagauz Halkı”. Organizarea Zilelor Culturii Ruse în Transnistria separatistă, sprijinită de Rusia, depășește sfera culturală și implică o serie de riscuri politice, sociale și de securitate pentru Republica Moldova. Deși aceste evenimente promovează oficial cultura, ele sunt folosite ca instrument de influență și presiune politică în regiune. Zilele Culturii Ruse servesc la popularizarea ideilor prorusești, slăbind aspirațiile Republicii Moldova de integrare în Uniunea Europeană și în Occident. Organizarea unor astfel de evenimente consolidează imaginea Transnistriei ca „entitate politică” separată, subminând integritatea teritorială a Republicii Moldova. Evenimentele sunt adesea pretext pentru intensificarea activităților rusești în Transnistria, cum ar fi consolidarea forțelor armate sau desfășurarea de operațiuni de informații, inclusiv spionaj activ.

Festivalul Cultural „Gagauz Halkı” (care în limba găgăuză înseamnă „Poporul Găgăuz”) este un eveniment cultural anual organizat în Găgăuzia, regiune autonomă a Republicii Moldova, având ca scop celebrarea culturii, tradițiilor și patrimoniului Găgăuzilor – o minoritate etnică de origine turcă care locuiește în această regiune.

c) Organizații neguvernamentale și alte entități non-statale cu impact asupra opiniei publice

Organizațiile neguvernamentale (ang. Non-Governmental Organizations, NGO) sunt entități care activează independent de structurile statale și au un impact semnificativ asupra opiniei publice prin implementarea unor diverse sarcini sociale, umanitare, culturale, ecologice, educaționale, politice sau privind drepturile omului. Fundațiile reprezintă actori importanți în spațiul social și politic, influențând opinia publică prin activități educaționale, caritabile, campanii sociale și prin sprijinirea cercetărilor și inițiativelor cetățenești. Impactul lor rezultă din capacitatea de a modela conștiința socială, de a schimba atitudini și de a promova anumite valori.

Potrivit Registrului de Stat al Persoanelor Juridice, în mai 2023, în Republica Moldova erau înregistrate 15.780 de organizații non-profit, dintre care numărul organizațiilor active varia între 2.000 și 4.000 (13–25% din totalul organizațiilor înregistrate). În ultimii ani, s-a observat totodată o scădere a numărului de organizații nou-înregistrate. În ciuda eforturilor depuse în ultimii ani pentru dezvoltarea activității civice, progresul obținut este considerat insuficient pentru a crea o societate civilă dinamică, durabilă și sustenabilă. Problemele persistă din cauza sprijinului financiar limitat din partea instituțiilor naționale și a conștientizării scăzute a rolului organizațiilor neguvernamentale. Drept urmare, organizațiile neguvernamentale nu au un impact semnificativ asupra formării opiniei publice a societății moldovenești. Multe dintre acestea depind în continuare în principal de sprijin extern, în special din partea donatorilor internaționali, precum Fundația Soros, Uniunea Europeană și agențiile de dezvoltare precum USAID (United States Agency for International Development) sau UNDP (United Nations Development Programme), precum și organizații direct implicate în operațiuni de influență rusești, cum este Fundația *Russkij Mir*, care promovează influențele culturale, lingvistice și politice ale Rusiei.

Fundația *Russkij Mir* a fost înființată în 2007 la inițiativa președintelui rus Vladimir Putin, având ca scop declarat promovarea limbii, culturii și valorilor ruse la nivel global. Este unul

dintre instrumentele cheie ale „puterii moi” a Rusiei, utilizat pentru consolidarea influenței sale internaționale, în special în țările fostului spațiu sovietic și în rândul diasporei ruse. Fundația este folosită pentru răspândirea narațiunilor prorusești și a dezinformării, având ca obiectiv consolidarea poziției Rusiei și subminarea valorilor occidentale.

Organizațiile neguvernamentale din Republica Moldova sunt adesea expuse criticilor privind activitățile în interesul entităților externe, ceea ce subminează încrederea publicului în sectorul trei și este folosit de propaganda rusă pentru a discredita organizațiile pro-occidentale. Conform *Barometrului Opiniei Publice*, în 2022 aproape 24% dintre cetățenii Republicii Moldova aveau încredere foarte mare sau moderată în organizațiile societății civile. Deși acest procent a crescut în ultimii ani, rămâne în continuare scăzut.

Un exemplu de acțiuni menite să sprijine media civice în Republica Moldova este proiectul *Civic Media*, creat de organizația internațională Internews. Proiectul încurajează comunitățile locale să producă conținut informațional. În implementarea sa este implicată, printre altele, și platforma informațională pro-occidentală *Moldova Curată*, ale cărei inițiative sunt adesea finanțate, printre altele, de Fundația Soros.

d) Entități economice cu potențial de influență asupra formei și accesibilității conținutului

Entitățile economice, cum ar fi corporațiile, întreprinderile de stat, fundațiile de afaceri sau organizațiile comerciale, joacă un rol cheie în operațiunile de influență. Acestea sunt utilizate pentru atingerea obiectivelor politice, economice, culturale și geopolitice. Acțiunile lor pot fi publice sau ascunse și adesea combină interesele economice cu obiectivele strategice ale statului sau ale grupurilor de influență.

Gazprom și Rudnap Group: Prin influența asupra sectorului energetic din Republica Moldova și asupra politicii economice a țării, atât Gazprom, cât și Rudnap Group pot exercita o influență indirectă asupra conținutului informațional, în special în mass-media

proruse. Mesajele mediatice legate de economie pot fi influențate și de conglomeratul de export de cereale și uleiuri *Trans-Oil Group*, precum și de compania petrolieră *Rompetrol*.

Sheriff Group: În Transnistria separatistă, una dintre cele mai mari companii este *Sheriff Group*, fondată în anii '90 de foști ofițeri KGB. Influența sa economică și politică este uriașă, iar afacerile includ, printre altele, lanțul de supermarketuri *Sheriff*, cel mai important club de fotbal din regiune, *Sheriff Tiraspol*, și piața telecomunicațiilor monopolistă, *Sheriff Telecom*. Compania controlează majoritatea pieței de carburanți din regiune, gestionează uzine producătoare de alcool și produse din tutun și administrează bănci și instituții financiare. De asemenea, *Sheriff Group* deține și controlează media locală din Transnistria, ceea ce îi permite să controleze fluxul informațional. Compania dispune de propriile canale media, cum ar fi televiziune și presă, care promovează narațiuni proruse și subminează integritatea teritorială a Republicii Moldova. Pentru a susține politica prorusească, *Sheriff Group* utilizează, printre altele, ziarul *Cuvântul Transnistriei*, portalul online *Dniester*, radio și televiziunea Tiraspol, precum și canalul TV *TSV*. *Sheriff Group* nu este doar un monopol economic în Transnistria, ci și un instrument cheie în operațiunile de influență rusești. Prin controlul asupra sectoarelor economice cheie, mass-mediei și evenimentelor sociale, grupul consolidează narațiunile pro-ruse, destabilizează Republica Moldova și servește intereselor strategice ale Kremlinului în regiune.

Moldova Agroindbank (MAIB): În perioada 2013–2015, peste 13 milioane de dolari provenind dintr-un schema de spălare a banilor rusească, cunoscută sub denumirea de „Spălătoria Rusă”, au fost investiți în achiziția de acțiuni la *Moldova Agroindbank*, cel mai mare banc comercial din Republica Moldova. Procedura presupunea transferul de fonduri ilegale din Rusia printr-o rețea de companii fictive și conturi bancare, folosind credite false și hotărâri judecătorești false. Ascunderea originii reale a banilor avea ca scop reintrarea acestora în circuitul financiar legal. În consecință, fondurile ilegale au fost utilizate pentru preluarea controlului asupra instituțiilor financiare moldovenești, ceea ce a avut un impact negativ asupra stabilității economice a țării. După scandal, în octombrie 2018, un consorțiu

condus de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare a achiziționat 41% din acțiunile MAIB pentru suma de 23 de milioane de euro. În consorțiu au intrat și compania lituaniană *Invalda* și *Horizon Capital*, un fond de investiții activ în Ucraina și Republica Moldova. Scopul tranzacției a fost restabilirea încrederii în sectorul bancar moldovenesc.

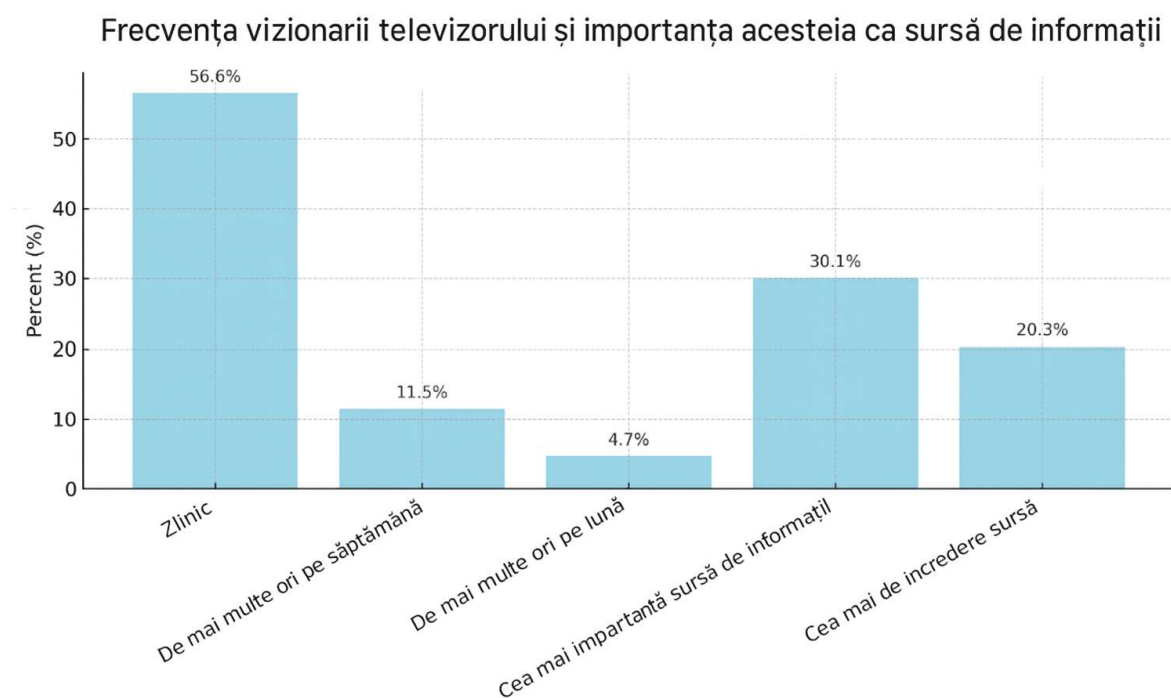
2. Obiceiurile de informare ale societății

Cele mai vizionate posturi TV din Republica Moldova - prima jumătate a anului 2024

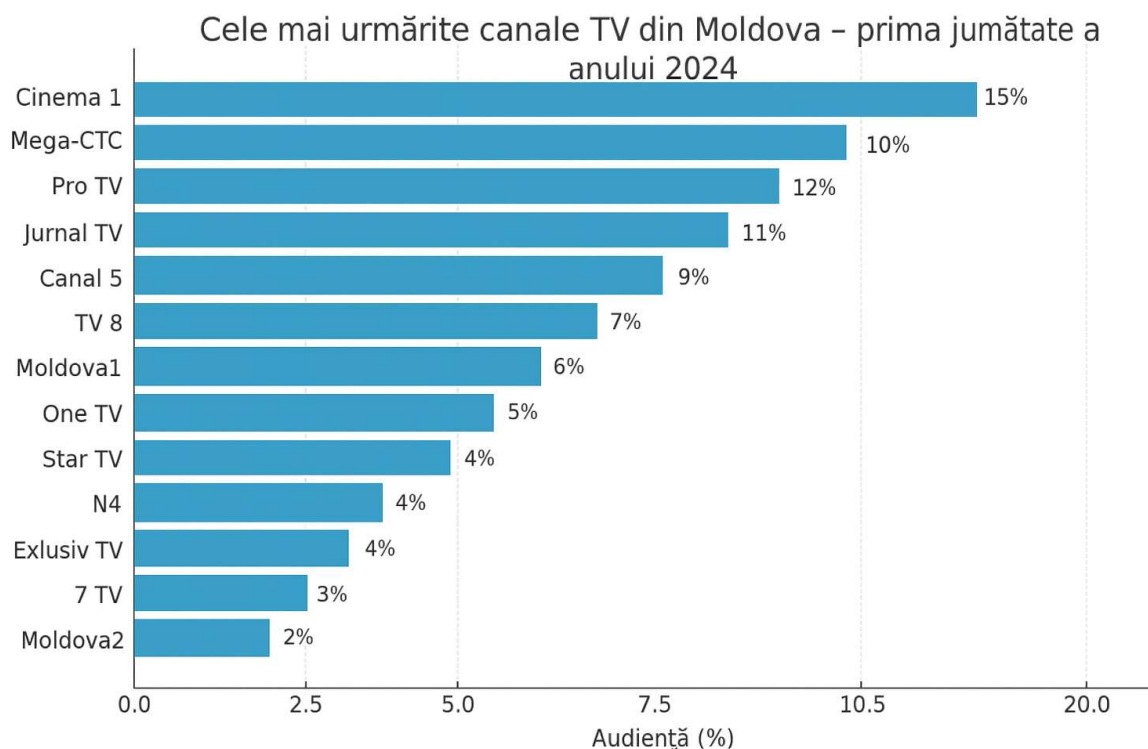
Obiceiurile de informare ale societății sunt modele de comportament, preferințe și practici legate de achiziționarea, prelucrarea și utilizarea informațiilor de către persoane și grupuri sociale. Acestea reflectă modul în care oamenii dobândesc cunoștințe despre lume, comunică și iau decizii în contexte personale, sociale și profesionale.

a) Audiența și percepția mediei tradiționale

În 2023, 56,6% dintre moldoveni au declarat că se uită la televizor în fiecare zi, 11,5% de câteva ori pe săptămână și 4,7% de câteva ori pe lună. Potrivit datelor din "Barometrul de opinie publică 30,1% dintre respondenți consideră că televiziunea este cea mai importantă sursă de informare. În schimb, pentru 20,3% dintre respondenți, televiziunea este sursa de informare în care au cea mai mare încredere.

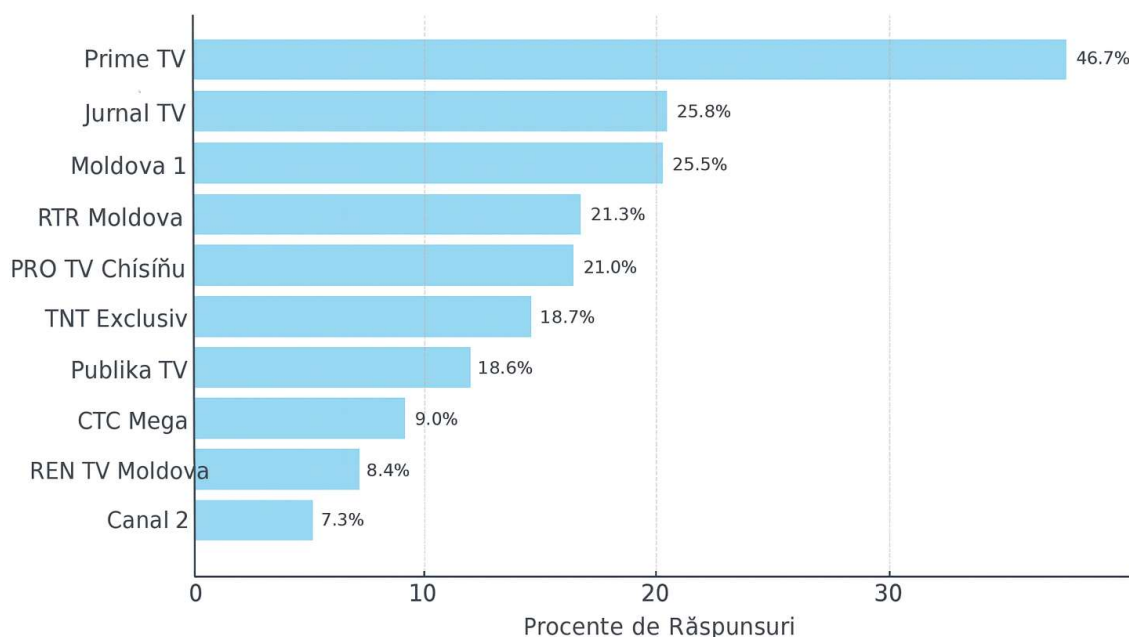

În S1 2024, cele mai vizionate posturi de televiziune din Republica Moldova au fost Cinema 1, Mega-CTC (licență suspendată), Pro TV, Jurnal TV, Canal 5 (licență suspendată), TV 8, Moldova1 (televiziune de stat), One TV, Star TV, N4, Exclusiv TV, 7 TV, Moldova2 (televiziune de stat), RLive TV și Global 24.

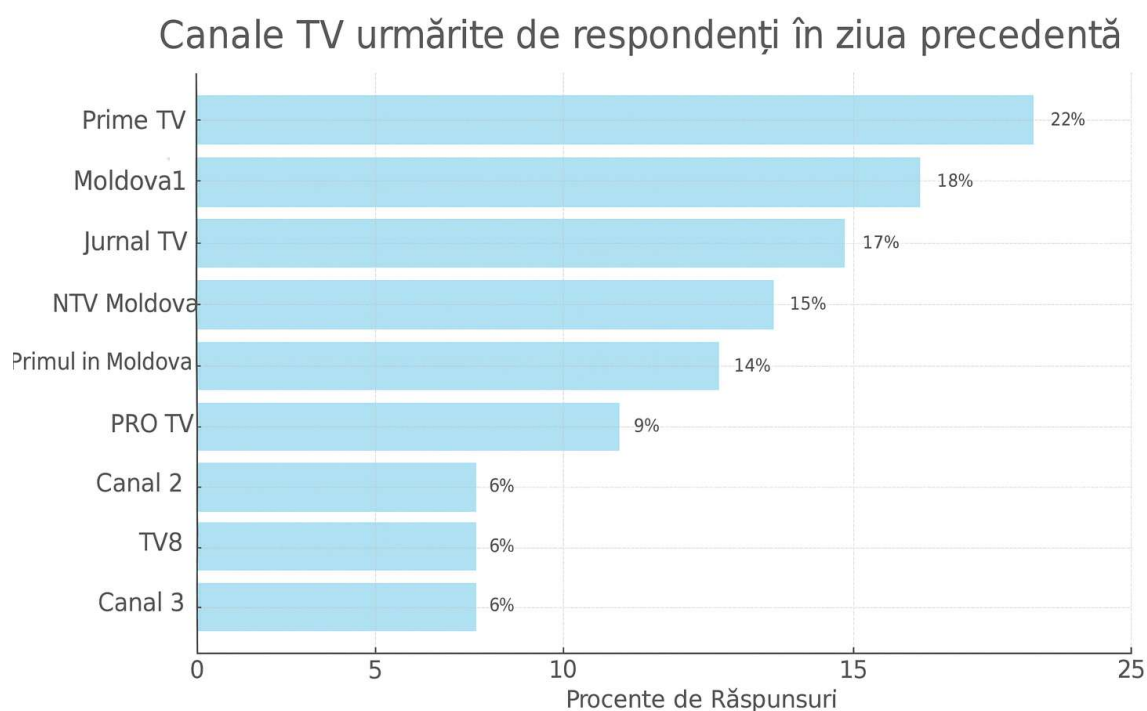
În consecință, suspendarea licenței nu a eliminat complet accesul la radiodifuzorii pro-ruși, deși în unele cazuri l-a redus semnificativ. În mod practic, este posibil din punct de vedere tehnic ca telespectatorii să ocolească restricțiile impuse prin VPN sau server proxy. În plus, unele dintre posturile fără licență au migrat în structurile altora. Gradul de influență al Moscovei în modelarea opiniilor societății moldovenești este clar reflectat în statisticile de vizionare de dinaintea invaziei totale a Rusiei în Ucraina. Atunci când inițiativa din 2017 a Centrului pentru Jurnalism Independent a întrebat 1.200 de moldoveni cu vârsta de peste 15 ani ce trei posturi urmărește familia lor, cele mai frecvent menționate au fost Prime TV (46,7% din răspunsuri), Jurnal TV (25,8%) și Moldova 1 (25,5%). Acestea au fost urmate de: RTR Moldova (21,3%), PRO TV Chiainau (21%), TNT Exclusiv (18,7%), Publika TV (18,6%), CTC Mega (13,1%), Canal 3 (9%), NTV Moldova (8,4%), REN TV Moldova (7,3%), Canal 2 (4,9%).

Cele mai des urmărite canale TV de către familiile din Moldova

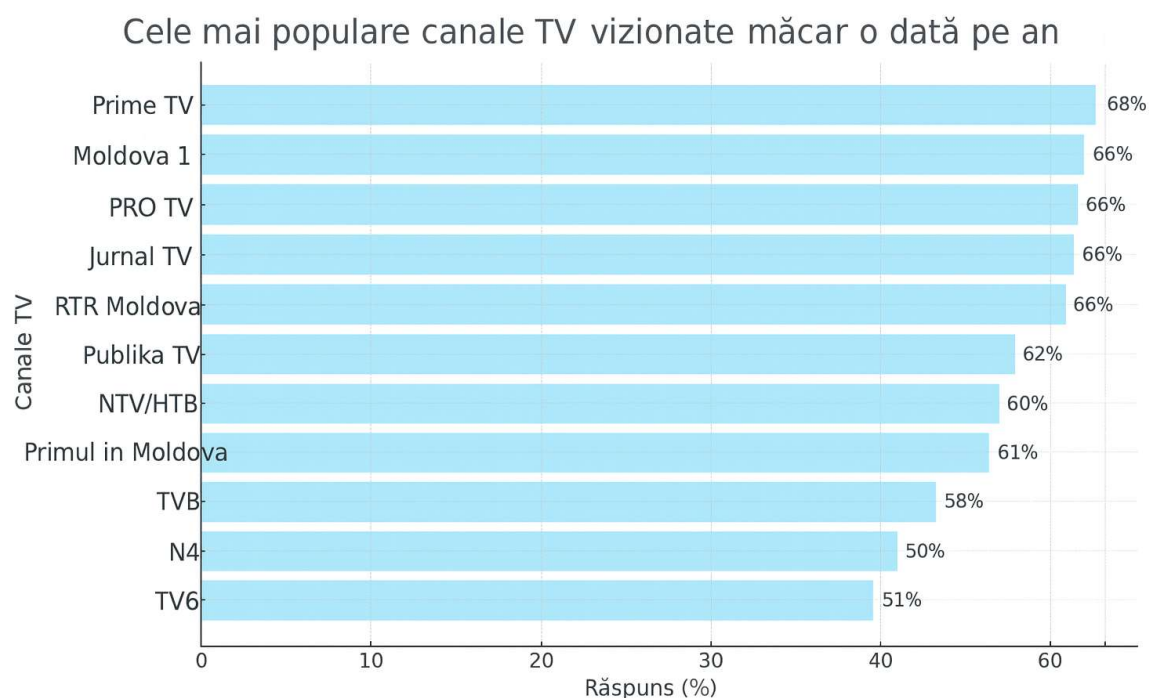
Trebuie menționat faptul că majoritatea posturilor incluse în clasament (Prime TV, RTR Moldova, Publika TV, CTC Mega, Canal 3, NTV Moldova și Canal 2) și-au pierdut licența de emisie ca urmare a faptului că au difuzat propaganda Kremlinului. Acest lucru demonstrează cât de mult a influențat Federația Rusă percepția evenimentelor în societatea moldovenească.

Datele Statista Research Department din 2021 arată că această influență a fost o constantă în peisajul media din Republica Moldova. Atunci când 1341 de respondenți cu vârsta de peste 18 ani au fost întrebați ce canal au urmărit ieri, rezultatele au fost aceleași, liderii clasamentului anterior menținându-și pozițiile înalte: Prime TV (22% din respondenți), Moldova1 (19%), Jurnal TV (18%). Au urmat NTV Moldova (17%), Primul în Moldova (15%), PRO TV (14%), RTR Moldova (13%), Publika TV (9%), Canal 2 (6%), TV8 (6%) și Canal 3 (5%).

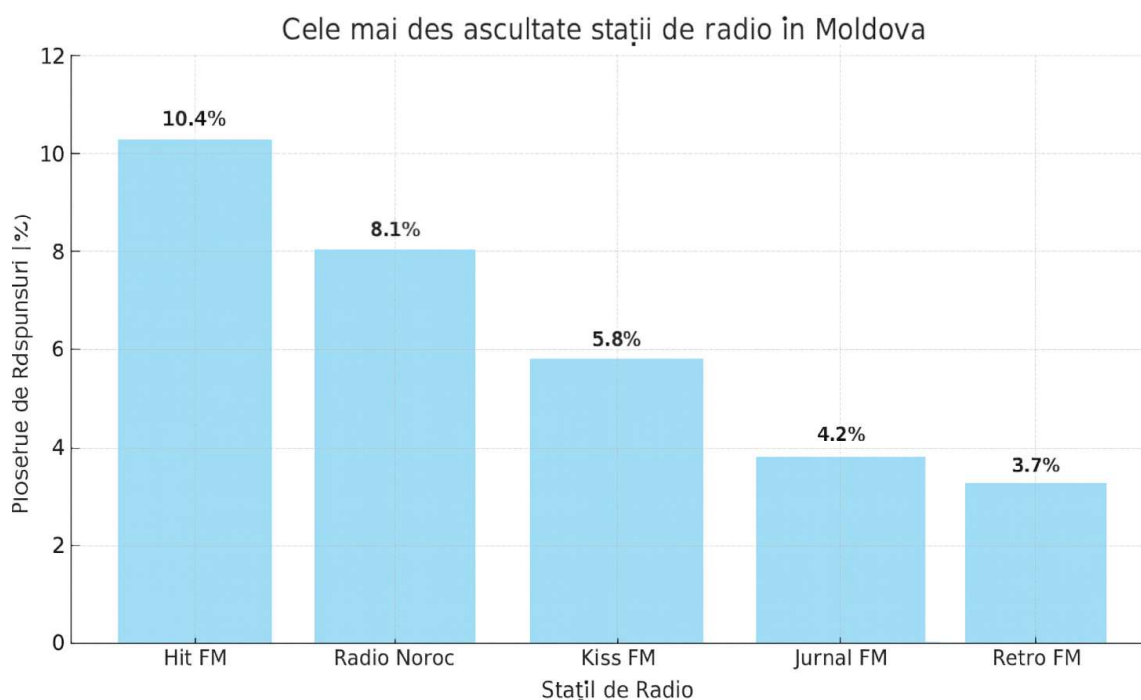
Din nou, clasamentul a inclus șapte posturi de televiziune a căror licență de emisie a fost retrasă sau suspendată între 2022 și 2023 (Prime TV, NTV Moldova, Primul în Moldova, RTR Moldova, Publika TV, Canal 2 și Canal 3).

În 2022 - chiar înainte de a începe procesul de retragere sau suspendare a licențelor, Centrul pentru Pace Durabilă și Dezvoltare Democratică (SeeD) sponsorizat de Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID) a colectat date de la 2336 de respondenți, izolând cele mai populare posturi (vizionate cel puțin o dată pe an). Respondenții au enumerat Prime TV (69% din răspunsuri), Moldova 1 (68%), PRO TV (66%), Jurnal TV (66%), RTR Moldova (66%), Publika TV (63%), NTV/HTB (62%), Primul în Moldova (61%), TV8 (60%), TVR Moldova (56%), N4 (52%) și TV6 (51%). De data aceasta, așadar, clasamentul include cinci posturi de televiziune care s-au bucurat de cifre de audiență ridicate în ciuda difuzării propagandei rusești.

În plus, merită să amintim cercetarea Magenta Consulting realizată între 2018 și 2022 în cadrul proiectului Internews în Republica Moldova, finanțat de USAID și Ambasada Marii Britanii la Chișinău. Pe parcursul acestor ani, posturile Republica Moldova 1, Jurnal TV, PRO TV și TV8 au înregistrat o creștere a încrederii, spre deosebire de postul TV Prime, care a fost singurul care a avut o scădere în acest context (de la 32% în 2018 la 21% în 2022).

Pentru 3,8% dintre moldoveni, radioul este cea mai de încredere sursă de informare. Acest mediu este accesat în principal de persoanele de peste 45 de ani. Potrivit Xplane, în primăvara anului 2024, cele mai ascultate posturi de radio din Republica Moldova au fost: Hit FM (10,4%), Radio Noroc (8,1%), Kiss FM (5,8%), Jurnal FM (4,2%) și Retro FM (3,7%). Doar primul dintre acestea are acoperire la nivel național, celelalte sunt posturi regionale sau locale. Toate sunt posturi private.

Presa scrisă este cea mai de încredere sursă de informare pentru 1,2% dintre moldoveni - în principal femei și locuitori din mediul urban. Ziarele sunt citite aproape zilnic de 4,7% dintre respondenți. Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în 2023, în Republica Moldova erau publicate 84 de ziare, a căror tiraj a scăzut timp de 15 ani. În același timp, numărul și tirajul ziarelor de limbă română reprezentau aproximativ jumătate din numărul total de ziare publicate în această perioadă. Cel mai frecvent abonat ziar de limbă română este „Ziarul de Gardă”, în timp ce în rândul presei de limbă rusă, „Komsomolskaya Pravda” este cel mai popular. În prezent, există o tendință vizibilă în rândul editorilor de a renunța la tiraj și de a-și muta operațiunile pe internet. O provocare pentru presa scrisă rămâne decizia operatorului poștal național de a crește tarifele de distribuție a ziarelor cu 341% începând cu 2024. Pentru a face față acestei provocări, ar putea fi necesar să se ofere sprijin continuu din partea guvernului moldovean.

Obiceiurile de informare care se formează într-o societate respectivă sunt determinate în mare măsură de infrastructura media disponibilă, care constituie baza accesului

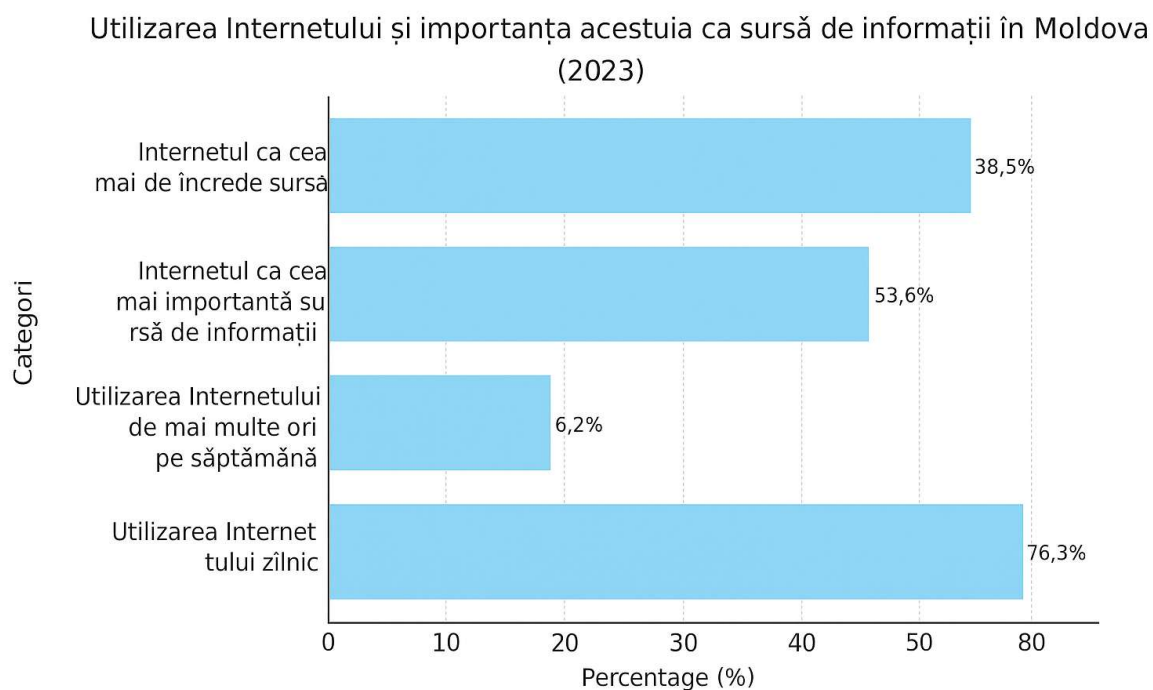
la cunoștințe și informații. Această regulă este vizibilă în special în regiunile caracterizate de un pluralism mediatic mai redus. În Transnistria, structurile media sunt dominate de o puternică influență rusă, care favorizează consumul mesajelor în linie cu narațiunea pro-rusă. Acesta este cazul postului de televiziune TSV, care este unul dintre principalele canale de știri din regiune. Acesta este deținut de Sheriff Group, care a fost fondat de foști ofițeri KGB și operează în mai multe sectoare. Grupul Sheriff deține, printre altele, un lanț de benzinării, supermarketuri, o companie de construcții și cel mai de succes club de fotbal din Transnistria, FC Sheriff Tiraspol. De asemenea, deține postul de televiziune menționat anterior și editura Novosti Pridnestrovyia (Transnistrian News), care este și una dintre principalele publicații din regiune. Acesta este responsabil, printre altele, de publicarea cotidianului „Pridnestrovskiy Rabochiy” (în poloneză: „Muncitorul Transnistriei”), care susține narațiunea pro-rusă și promovează interesele politice și economice ale Grupului Sheriff și ale guvernului local din Transnistria. RTR Transnistria, o filială a canalului rusesc RTR (Rossiya 2), este, de asemenea, un instrument al soft power-ului rusesc în regiune. Un mediu mediatic construit în acest fel nu numai că influențează percepția publicului asupra realității, dar limitează și diversitatea perspectivelor, perpetuând o imagine creată a lumii și consolidând valorile propagate.

Trebuie remarcat faptul că atunci când Fundația Thomas Reuters a cerut moldovenilor să dea exemple de „jurnalism de calitate”, majoritatea au dat exemple de personalități exclusiv din media tradiționale - prezentatori de talk-show-uri politice și prezentatori de știri. De asemenea, a fost menționată presa de investigație, care permite publicului să obțină informații mai complete despre personalitățile publice. Talk-show-urile politice de televiziune au fost, la fel, menționate în contextul obținerii „ultimelor știri”.

b) Popularitatea surselor online, inclusiv a celor neverificate

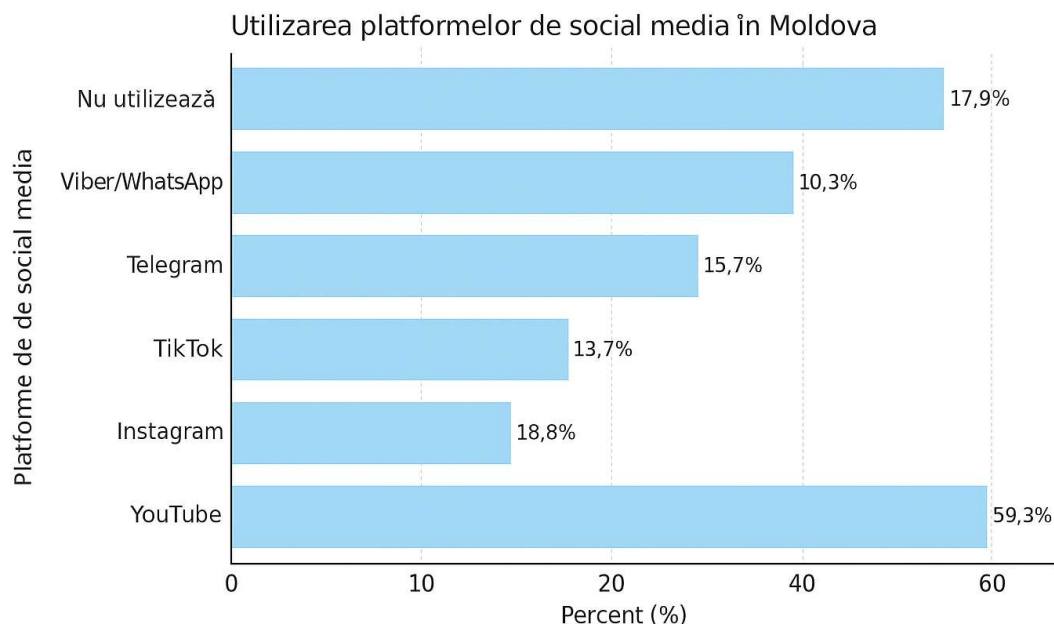
În 2023, 76,3% dintre moldoveni au declarat că folosesc internetul în fiecare zi, iar 6,2% de câteva ori pe săptămână. Potrivit datelor din „Barometrul Opiniei Publice”, Internetul ca cea mai importantă sursă de informare a fost indicat de 53,6% dintre respondenți. În același

timp, pentru 38,5% dintre respondenți, internetul este cea mai de încredere sursă de informații. În ambele cazuri, internetul a obținut un mare avantaj față de televiziune.

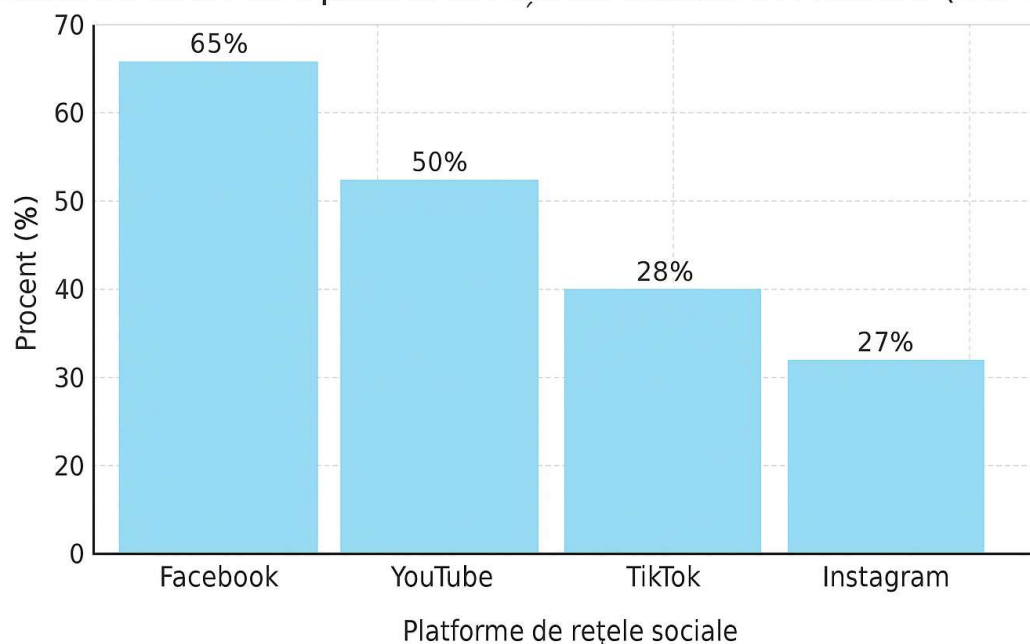
Utilizarea internetului și relevanța ca sursă de informații în Moldova (2023) Internetul ca cea mai de încredere sursă, Internetul ca cea mai importantă sursă de informații, Utilizarea internetului de câteva ori pe săptămână, Utilizarea internetului zilnic Dintre mediile sociale, Facebook (59,1%), YouTube (34,5%) și Instagram (31,6%) sunt cele mai populare. În același timp, Facebook este portalul pe care moldovenii îl folosesc în mod universal - indiferent de variabilele demografice. Atunci când moldovenii, la comanda WatchDog, au fost întrebați ce platforme de social media folosesc zilnic sau de mai multe ori pe săptămână, s-a constatat că 59,3% dintre respondenți preferă să petreacă timp pe Facebook, 23,7% pe Instagram și 18,8% pe YouTube (18,8%). TikTok este preferat de 15,7% dintre respondenți, în timp ce Telegram este preferat de 12,8%. În schimb, 10,3% dintre moldoveni sunt mai predispuși să utilizeze aplicații de socializare precum Viber sau WhatsApp. În rețelele și aplicațiile sociale, utilizatorii de internet apreciază posibilitatea de a citi comentariile

și reacțiile altor utilizatori. Platformele de social media nu sunt utilizate de 17,9% dintre respondenți.

Cercetarea Institutului Republican Internațional arată că în 2024, 46% dintre moldoveni și-au extras prima sau a doua informație politică direct din social media. În același timp, 65% dintre respondenți au declarat că se informează de pe Facebook, 50% de pe YouTube, 28% de pe TikTok, iar 27% de pe Instagram. Ultimele două platforme, precum Telegram, sunt vizitate în principal de generația tânără (până la 25 de ani).

Surse de informare politică în rețelele sociale în Moldova (2024)

În cazul platformei Telegram, încercările autorităților moldovenești de a bloca conturile și chatbot-urile legate de oligarhul fugar Ilan Șor au avut ample reverberații. Măsurile au fost intensificate înainte de alegerile prezidențiale și referendumul din Moldova din octombrie 2024. Închiderea canalelor a fost solicitată de Inspectoratul Național de Investigații (INI) din Republica Moldova, iar cererea a pornit de la eforturile de a contracara eforturile de a influența rezultatul alegerilor. În cerere, INI a solicitat, de asemenea, Telegram să furnizeze informații despre administratorii chatboturilor, adresele IP utilizate pentru crearea și administrarea acestora și numerele de telefon ale celor implicați în campanie. Scopul a fost declarat a fi acela de a descoperi „finanțarea ilegală a partidelor politice și a grupurilor de inițiativă”, precum și „spălarea de bani efectuată de un grup de crimă organizată”. Aceste acțiuni au dus la eliminarea canalelor - Telegram Șora și a altor propagandiști pro-ruși, precum Marina Tauber, Aleksandra Nesterovschi și Vasile Bolea, precum și a guvernatorului Găgăuziei, Evghenia Gutul.

În cazul platformei Telegram, încercările autorităților moldovenești de a bloca conturile și chatbot-urile legate de oligarhul fugar Ilan Șor au avut ample reverberații. Operațiunile au

fost intensificate înainte de alegerile prezidențiale și referendumul din Moldova din octombrie 2024. Închiderea canalelor a fost solicitată de Inspectoratul Național de Investigații (INI) din Moldova, iar solicitarea a pornit de la eforturile de a contracara încercările de a influența rezultatul alegerilor. În cerere, INI a solicitat, de asemenea, Telegram să furnizeze informații despre administratorii chatboturilor, adresele IP utilizate pentru crearea și administrarea acestora și numerele de telefon ale persoanelor implicate în campanie. Scopul a fost declarat a fi de a descoperi „finanțarea ilegală a partidelor politice și a grupurilor de inițiativă”, precum și „spălarea de bani efectuată de un grup infracțional organizat”. Aceste acțiuni au dus la eliminarea canalelor - Telegram Șora și a altor propagandiști pro-ruși, precum Marina Tauber, Aleksandra Nesterovschi și Vasile Bolea, precum și a guvernatorului Găgăuziei, Evghenia Gutul.

- **Marina Tauber** s-a înscris în Partidul Șor în 2016, ajungând rapid în poziția de vicepreședinte. Partidul este considerat pro-rus și a fost implicat în organizarea de proteste împotriva guvernului pro-UE al Maiei Sandu. Tauber a fost acuzată de finanțarea ilegală a Partidului Șor și de falsificarea conturilor partidului. Ea a fost reținută de mai multe ori și a fost pusă în arest la domiciliu în legătură cu aceste acuzații. În mai 2023, ea a fost sancționată de Uniunea Europeană pentru destabilizarea Republicii Moldova și legături cu guvernul rus. În februarie 2024, a fost sancționată de Departamentul Trezoreriei SUA pentru încercarea de a submina procesele electorale din Republica Moldova în favoarea Kremlinului.
- **Aleksandr Nesterovschi** (n. 11 ianuarie 1981, Răuțel, RSS Moldovenească) este un politician moldovean care ocupă funcția de membru al Parlamentului Republicii Moldova. În septembrie 2023, Nesterovschi a fost lipsit de imunitatea parlamentară și arestat sub acuzația de corupție pasivă la scară largă și pregătirea finanțării ilegale a partidelor politice.
- **Vasile Bolea** (n. 27 octombrie 1982, Moscova) este un politician moldovean, avocat și fost jucător de rugby. Din 2014 este deputat în Parlamentul Republicii Moldova. În noiembrie 2024, Autoritatea Națională de Integritate (ANI) a constatat o diferență nejustificată în averea lui Bolea de 231.000 de lei. Vasile Bolea este

cunoscut pentru numeroasele sale legături cu Rusia și pentru implicarea sa în inițiative politice pro-ruse din Republica Moldova. Bolea și-a exprimat în mod repetat opiniile în conformitate cu narațiunea rusă, sugerând că Moldova ar trebui să rămână în Comunitatea Statelor Independente (CSI) și nerecunoscând Rusia ca agresor în contextul războiului din Ucraina. Bolea a participat la evenimente organizate în Rusia și la reuniuni oficiale, sugerând implicarea sa în inițiative de promovare a politicilor Kremlinului. În timpul campaniei sale electorale, Bolea a criticat valorile promovate de Uniunea Europeană, accentuând valorile tradiționale pro-rusești.

De altfel, a fost închis canalul blocului politic Victory, lansat la Moscova de Șor în aprilie 2024. Blocul reunește mai multe partide controlate de oligarh. Aceeași măsură a fost luată și împotriva canalelor TV6 și MD24. Șor a reacționat la blocarea canalelor anunțând că va „deschide nenumărate conturi pe Telegram în pofida acțiunilor autorităților moldovenești”. Având în vedere că Șor, Tauber și Gutul se află pe listele de sancțiuni ale Statelor Unite și ale Uniunii Europene, în iunie 2024, META a închis în plus mai multe conturi de Facebook și Instagram aferente, catalogându-le drept „periculoase”.

Cel mai popular motor de căutare în Moldova este Google (peste 90 %), pe care utilizatorii de internet îl folosesc, printre altele, pentru a explora „subiecte de nișă”. Celelalte sunt: Yandex.ru, Mail.ru, Yahoo!, Bing și DuckDuckGo. Printre browsere, Chrome domină (peste 70%). Celelalte sunt: Safari, Firefox, Android, Opera și Samsung Internet.

Din februarie 2012, măsurarea popularității site-urilor în Republica Moldova este efectuată de Agenția de Cercetare Gemius și Biroul de Audit al Intrărilor și Internetului (BATI), care sondează cele mai populare site-uri, vizitate de 84% dintre utilizatorii de internet cu vârsta peste 15 ani. În septembrie 2024, cele mai vizitate site-uri de știri erau: noi.md, stiri.md, point.md, newsmaker.md, unimedia.info, tv8.md, esp.md, protv.md, zdg.md, diez.md, agora.md. Dintre site-urile care nu participă la sondaj, următoarele sunt populare:

jurnal.md, realitatea.md, md.kp. media. În Găgăuzia, pe de altă parte, următoarele site-uri au o influență mai mare asupra utilizatorilor de internet: nokta.md, gagauzinfo.md sau gagauznews.com.

Site-urile menționate mai sus, point.md și stiri.md, sunt deținute de Simpals LLC. Primul serviciu a fost lansat cu gândul la moldovenii vorbitori de limbă rusă, în timp ce al doilea a fost conceput pentru cetățenii care vorbesc limba română. Simpals SRL este o companie specializată în servicii online și este cel mai mare studio de animație din Republica Moldova. În plus, are contacte de afaceri cu companii rusești. Majoritatea acțiunilor aparțin lui Dmitri Voloșin, un imigrant ucrainean stabilit în Republica Moldova, iar o minoritate lui Roman Știrbu.

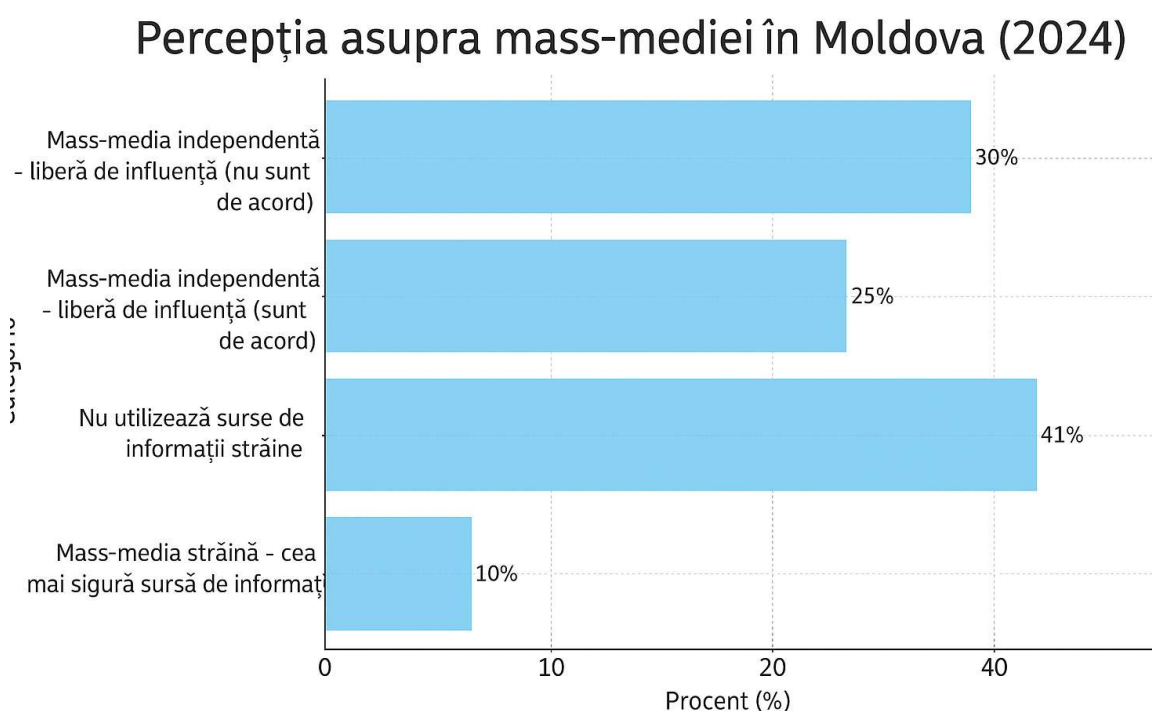
Protv.md, pe de altă parte, este deținut de Central European Media Enterprises, care a fost cumpărat de Grupul PPF deținut de cehul Petr Kellner în 2019. Kellner a murit în 2021, iar proprietatea PPF Group a fost preluată integral de familia Kellner.

Site-ul jurnal.md, popular printre moldoveni, pe de altă parte, aparține Reforma Art LLC - deținut de antreprenorul moldovean Victor Topa, care a fugit în Germania după ce a fost condamnat în Republica Moldova pentru șantaj într-un caz - potrivit lui Topa - orchestrat de Plahotniuc. Topa este, în același timp, proprietarul nu numai al canalului de televiziune Jurnal TV, foarte popular în Republica Moldova, ci și al unuia dintre cele mai citite ziare „Jurnal de Chișinău” și al postului de radio Jurnal FM, ascultat frecvent. Prin urmare, aceasta include cele mai importante canale TV, de presă scrisă, radio și online, limitând diversitatea narațiunilor consumate de public.

c) Popularitatea mediei străine

Datele Fundației Thomas Reuters arată că, pentru 10% dintre moldoveni, media străine sunt cea mai fiabilă sursă de informare. Rezultatul scăzut, pe de o parte, se poate datora procentului ridicat de persoane care, în general, nu utilizează surse de informare străine

(41%). Acest lucru este valabil în special pentru persoanele în vârstă. Pe de altă parte, unul din patru cetățeni moldoveni (25%) consideră că media independente sunt media libere de influența oligarhilor, a statului, precum și a puterilor străine. În schimb, 30% dintre respondenți nu sunt de acord cu această afirmație.

Trebuie remarcat faptul că, pentru moldoveni, media străine s-au dovedit a fi o sursă bună de informații în timpul pandemiei Covid-19. La acea vreme, unii cetățeni au criticat calitatea informațiilor care le parveneau prin intermediul media din Republica Moldova. La momentul respectiv, aceștia obțineau informații doar din mass-media străine, cum ar fi BBC, The Guardian, Sky News, Le Figaro sau Le Monde, considerând acoperirea acestora ca fiind de încredere.

Dintre media străine, televiziunea rămâne principala sursă de informare pentru majoritatea moldovenilor. Mass-media rusești și românești în special sunt populare, deși retransmisia conținutului pro-rus a fost restricționată într-o anumită măsură după ce a suspendat licențele posturilor de televiziune care răspândeau informații false despre războiul din

Ucraina. În octombrie 2023, Consiliul moldovean pentru promovarea proiectelor investiționale de importanță națională a restricționat accesul la canalul Prime, cel mai urmărit canal până în prezent și deținut de General Media Group (GMG), care era controlat oficial de companii cu o structură complexă de proprietate, inclusiv entități străine. De fapt, acestea erau legate de cercul apropiat al oligarhului Vladimir Plahotniuc. Fostul lider al Partidului Democrat din Moldova, care a fost acuzat de sifonare de fonduri prin băncile moldovenești, a deținut holdingul GMG înainte de a fugi din Republica Moldova în 2019, care a fost pentru el un instrument de influență politică și propagandistică. Deși, oficial, companiile deținute de GMG au trecut sub controlul altor entități, inclusiv cele înregistrate în străinătate, mulți analiști consideră această procedură drept o formalitate menită să ascundă influența reală a lui Plahotniuc. În ciuda sprijinului declarat al oligarhului pentru apropierea Republicii Moldova de Occident și integrarea în Uniunea Europeană, precum și a implicării sale împotriva influenței ruse (inclusiv prin solicitarea retragerii trupelor ruse din Transnistria), postul de televiziune Prime TV a retransmis conținutul canalului rusesc Pervyj Kanal. Pentru Plahotniuc, instrumentul de influență pro-rus a fost cel mai probabil rezultatul pragmatismului politic și economic. Acesta i-a permis să echilibreze între diferite centre de influență pentru a-și menține poziția și profiturile. Cursul proeuropean i-a permis oligarhului să construiască relații cu Occidentul, iar media pro-rusă i-a permis nu numai să dialogheze cu Rusia, ci și să își mențină influența în rândul alegătorilor pro-ruși. Acest lucru se datorează faptului că Plahotniuc și-a păstrat capacitatea de a influența narațiunea și de a modera conținutul în funcție de propriile sale nevoi. Având în vedere popularitatea mass-mediei de limbă rusă în Republica Moldova, menținerea de către Prime TV a poziției sale de lider al pieței de televiziune i-a oferit în plus avantaje economice.

Cu toate acestea, în decembrie 2022, activitățile RTR Moldova de retransmitere a conținutului radiodifuzorului public rus Rossiya 1 au fost reduse. În prezent, programele RTR Moldova sunt difuzate pe Cinema 1, deținut de Srlavideo-Content, deținut de Irina Stețco. Concesiunea pentru difuzarea RTR Moldova este deținută de TV-Comunicații Grup S.R.L., care este deținută în proporție de 25% de Valentina Stețco (mama Irinei Stețco),

în proporție de 25% de Sb Grup Media SRL, în timp ce 50% din acțiuni aparțin ONG-ului rus „Rosmediacom” („Societatea rusă pentru organizarea și gestionarea proiectelor în domeniul informării și transmiterii în masă”). „Rosmediacom” este deținută de trei întreprinderi de stat din Rusia: băncile Sberbank și Vneshekonombank și puternica companie media Vedomosti Gosudarstvennogo Telegrafno-Radiovesiennogo Korrespondienta (VGTRK, în poloneză: Russian State Television and Radio Company). Gigantul media este principalul radiodifuzor public din Rusia și controlează, printre altele, canalul Rossiya 1. Prin urmare, este un instrument central al propagandei ruse.

De asemenea, de-a lungul anilor a fost popular NTV Moldova, al cărui acces a fost restricționat în decembrie 2022, și care are un omolog sub forma postului NTV controlat anterior de Gazprom-Media, deținut de compania rusă Gazprom. NTV este încă parte a unei structuri media mai mari, legată de interesele statului rus. Programele NTV Moldova au fost transferate la EXCLUSIV TV - ambele posturi sunt deținute de Exclusiv Media S.R.L., al cărei director este Ludmila Furculiță, soția lui Corneliu Furculiță, deputat al Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM). În plus, ziarele populare moldovenești Komsomolskaya Pravda și Argumenty i Fakty sunt asociate cu Exclusiv Media S.R.L., care sunt, de asemenea, modelate pe omologii lor ruși. Aceste exemple arată că mass-media puternice din Moldova sunt puternic legate de Rusia și că centrele lor reale de control sunt uneori ascunse și situate în afara Moldovei.

Referitor la presa scrisă, trebuie remarcat, în același timp, că în 2023 Republica Moldova a ocupat locul 28 în Indicele mondial al libertății presei, ceea ce arată o îmbunătățire semnificativă a libertății presei în comparație cu anii precedenți (în 2020 Republica Moldova a ocupat locul 89). În ciuda progreselor, încrederea cetățenilor în media rămâne relativ scăzută.

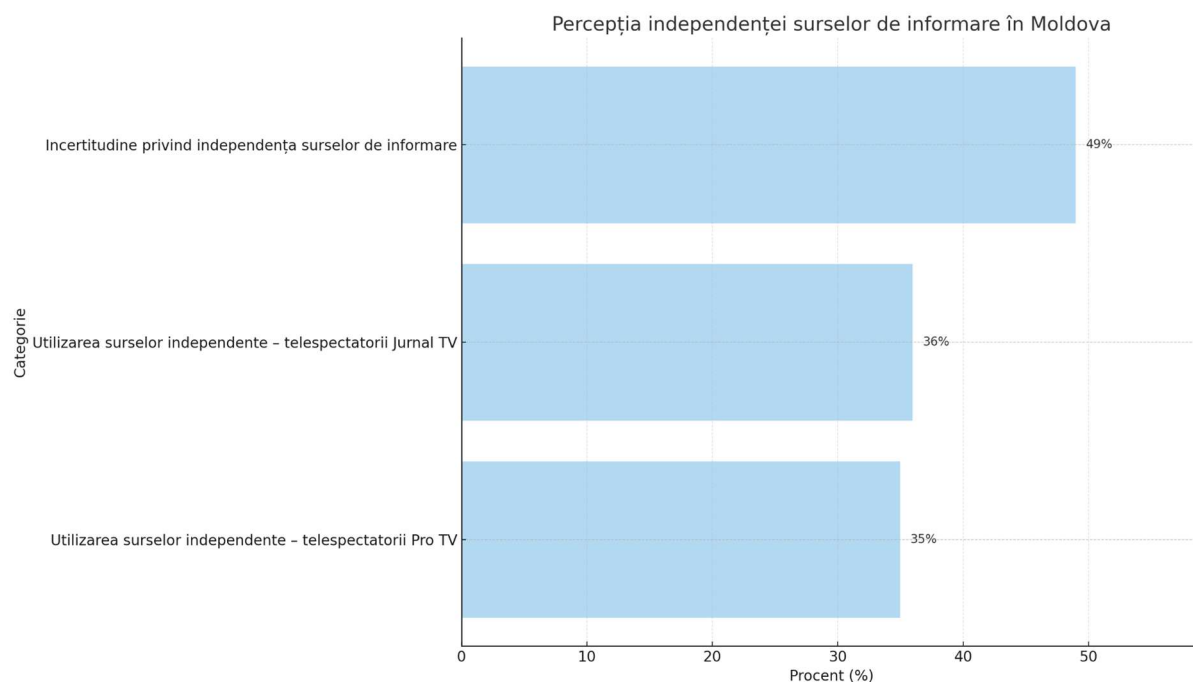
Printre posturile de radio care au legături cu entități străine se numără Hit FM, care este foarte popular în Republica Moldova. Jan și Pavel Lozovan figurează printre proprietarii

postului, însă controlul real este atribuit lui Dan Lozovan, partenerul de afaceri al lui Plahotniuc. Lozovan a fost criticat pentru monopolizarea spațiului media din țară, iar controversele legate de activitățile sale s-au intensificat după modificarea structurii acționariatului GMG și suspendarea licențelor de emisie pentru posturile legate de oligarhii pro-ruși. Presupusa încălcare de către Lozovan a principiilor de transparență în gestionarea media a evidențiat și mai mult problema concentrării mass-media moldovenești în mâinile unui grup relativ mic de persoane.

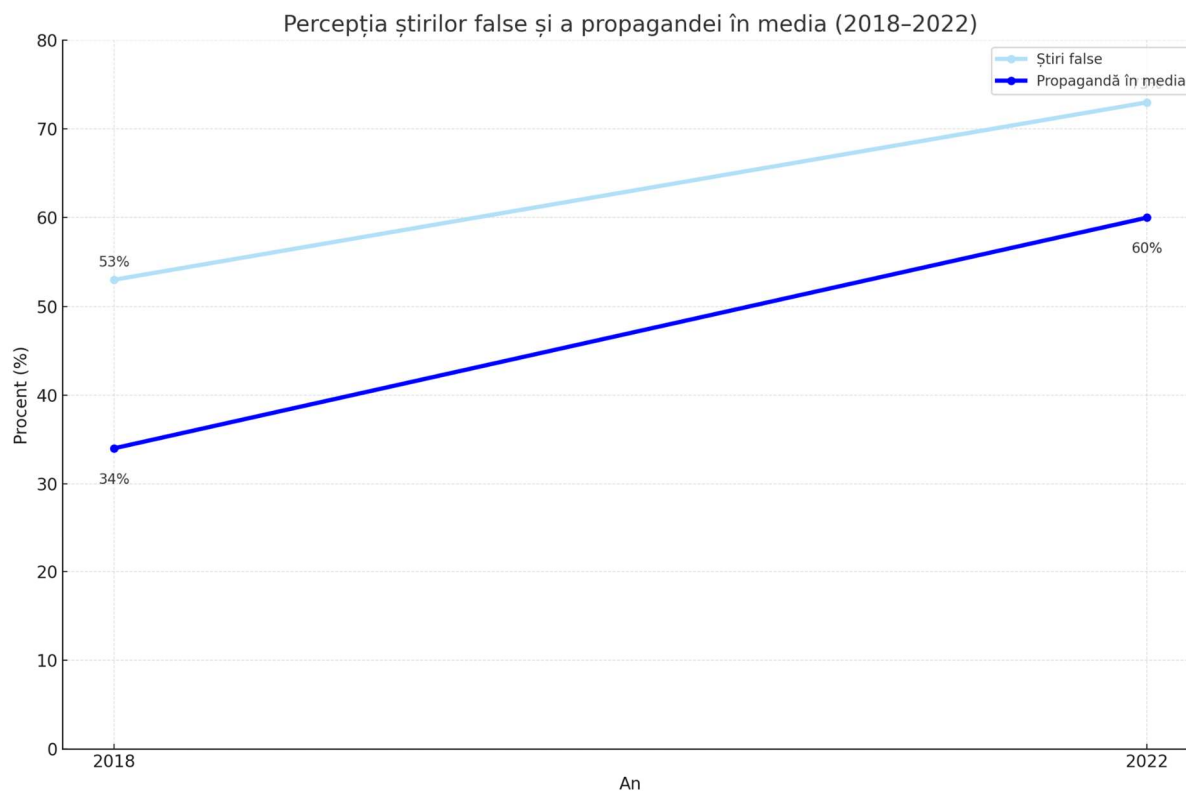
Printre posturile de radio care au legături cu entități străine se numără Hit FM, care este foarte popular în Republica Moldova. Jan și Pavel Lozovan figurează printre proprietarii postului, însă controlul real este atribuit lui Dan Lozovan, partenerul de afaceri al lui Plahotniuc. Lozovan a fost criticat pentru monopolizarea spațiului media din țară, iar controversele legate de activitățile sale s-au intensificat după modificarea structurii acționariatului GMG și suspendarea licențelor de emisie pentru posturile legate de oligarhii pro-ruși. Presupusa încălcare de către Lozovan a principiilor de transparență în gestionarea mass-media a evidențiat și mai mult problema concentrării mass-media moldovenești în mâinile unui grup relativ mic de persoane.

d) Vulnerabilitatea la informații „de bazar”, inclusiv teorii conspiraționiste

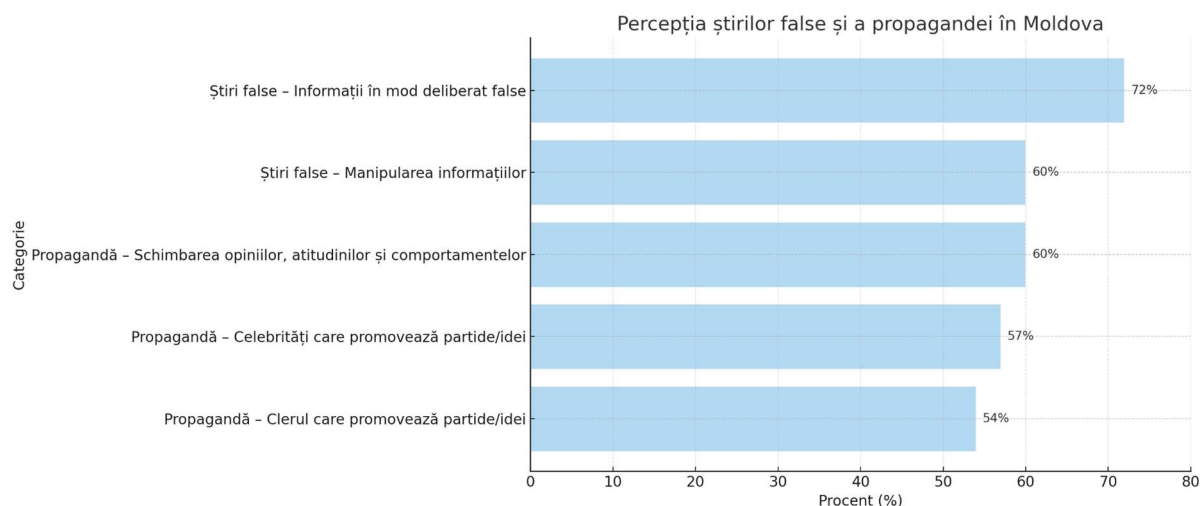
Conform datelor Magenta Consulting, 49% dintre moldoveni nu sunt siguri dacă sursele din care obțin informații sunt într-adevăr independente. În plus, o treime dintre cei care susțin că utilizează doar surse independente spun că urmăresc și Jurnal TV (36%) și Pro TV (35%). Numărul respondenților care împărtășesc opinia că politica influențează știrile prezentate în Republica Moldova este, de asemenea, în creștere – în 2020 era de 84%, iar în 2022 era de 88% dintre respondenți. Știrile sunt considerate în mare măsură ca fiind părtinitoare din punct de vedere politic, publicate cu scopul de a manipula opinia publică.

Deși 53% dintre moldoveni consideră că pot distinge cu ușurință informațiile false de cele adevărate, 73% dintre respondenți consideră că cetățenii moldoveni au, în general, dificultăți în a face acest lucru. Cu toate acestea, cercetarea Magenta Consulting privind alfabetizarea media arată că abilitatea de a distinge între știrile false și cele reale crește treptat în societatea moldovenească. În ultimii ani, a crescut și procentul persoanelor care declară că sunt familiarizate cu termenii „știri false” (de la 53% în 2018 la 73% în 2022) și „propagandă media” (de la 34% în 2018 la 60% în 2022).

Majoritatea respondenților consideră că „știrile false” sunt știri în care jurnaliștii prezintă în mod intenționat informații false ca fiind adevărate (72%), precum și știri în care mass-media manipulează informațiile pentru a promova anumite puncte de vedere (60%). Pe de altă parte, ei percep „propaganda în media” ca fiind știri politice menite să schimbe opiniile, atitudinile și comportamentele (60%), implicarea vedetelor în promovarea partidelor sau ideilor politice (57%) și implicarea clerului în promovarea partidelor sau ideilor politice (54%).

Moldovenii sunt mult mai puțin informați cu privire la posibilitatea de a raporta conținutul fals. Doar 34% dintre respondenți sunt conștienți de această posibilitate, precum și de posibilitatea de a depune plângeri oficiale atunci când întâlnesc mesaje false, jignitoare sau care încalcă legea. Dintre aceștia, 24% consideră că plângerea trebuie raportată la poliție, 20% ar raporta-o la Consiliul Audiovizual Moldovean, iar 25% nu știu unde să depună o astfel de plângere.

Este de remarcat faptul că, potrivit datelor Fundației Thomas Reuters, un procent relativ ridicat de moldoveni (20%) consideră pandemia de Covid-19 o farsă, fapt pe care autorii raportului îl atribuie modului în care amenințarea este prezentată în mass-media. Unii respondenți au criticat calitatea informațiilor furnizate în timpul pandemiei. Rezervele lor se refereau în principal la statistici și la convingerea că unele entități răspândesc în mod deliberat informații false pentru a obține beneficii financiare. Printre cei care percep pandemia ca fiind o farsă, predomină bărbații și persoanele cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani. Această opinie este de două ori mai frecventă în rândul moldovenilor cu un nivel de educație mai scăzut. Șase din zece adulți (60%) au declarat că și-au schimbat comportamentul ca urmare a citirii știrilor despre Covid-19. În rândul persoanelor peste 55 de ani, acest procent a fost de 73%. Credința în teoriile conspirației despre pandemie a fost declarată și de unii reprezentanți ai administrației locale din Moldova, precum Ilie Porumbescu și Elena Neaga, care are studii medicale.

Faptul că moldovenii sunt predispuși la teorii conspiraționiste și conținut fabricat anulează activitățile organizațiilor neguvernamentale. Deși doar un procent mic de moldoveni au încredere în acestea și nu au o influență peste medie asupra formării opiniei societății moldovenești la nivel național, există exemple de activități neguvernamentale moldovenești care au fost recunoscute și la nivel internațional. Faptul că moldovenii sunt predispuși la teorii conspiraționiste și conținut fabricat anulează activitățile organizațiilor neguvernamentale. Deși doar un procent mic de moldoveni au încredere în acestea și nu au o influență peste medie asupra formării opiniei societății moldovenești la nivel național,

există exemple de activități neguvernamentale moldovenești care au fost recunoscute și la nivel internațional. Un astfel de succes a fost campania împotriva informațiilor false și tendențioase, „STOP FALS!”, lansată în 2015 de Asociația Presei Independente și organizațiile neguvernamentale partenere. Elementul central al proiectului este portalul stopfals.md, lansat la sfârșitul anului 2017. Este o platformă de informare online care expune conținutul fals, permite raportarea acestuia și oferă asistență în verificarea știrilor. În aprilie 2023, portalul a câștigat premiul Delegației Uniunii Europene pentru cel mai bun proiect anti-dezininformare în cadrul primei ediții a Galei Premiilor Anti-Dezininformare. Campania produce o serie de produse și materiale informative diverse, inclusiv buletinul informativ STOP FALS!, videoclipuri, infografice și podcasturi. Activitățile sunt desfășurate cu sprijinul donatorilor străini, printre care FHI 360/USAID, UNICEF, Uniunea Europeană, Parteneriatul pentru Informații Deschise, Ambasada SUA în Republica Moldova, Departamentul de Stat al SUA, Institutul Britanic pentru Raportarea Războiului și Păcii (IWPR), Sprijinul Internațional Danez pentru Mass-Media (IMS) și Institutul Național Democrat din SUA.

e) Recunoașterea instituțiilor religioase ca surse de informații

Legăturile dintre Biserica Ortodoxă din Moldova și politica rusă, precum și rolul acesteia în campania electorală, fac obiectul unei controverse din ce în ce mai mari. Deși mitropolitul Vladimir condamnă oficial agresiunea Rusiei în Ucraina, legăturile sale strânse cu Patriarhia Moscovei și structurile pro-ruse ridică semne de întrebare cu privire la autonomia Bisericii moldovenești. Viceprim-ministrul moldovean Oleg Serebrian și numeroși experți politici și religioși subliniază că Rusia folosește Biserica ca instrument de război hibrid în Republica Moldova de ani de zile. Acest rol a devenit foarte evident în contextul războiului din Ucraina, când Biserica Ortodoxă Rusă a fost acuzată că susține invazia Rusiei și că legitimează crimele de război. Mitropolitul Vladimir, în ciuda condamnării publice a agresiunii ruse în Ucraina, rămâne membru permanent al Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse, care pune în aplicare politica Kremlinului în teritoriile ocupate. Declarațiile sale de „unitate” cu Biserica Ortodoxă Rusă sunt interpretate ca un semn de

loialitate față de Moscova, ridicând semne de întrebare cu privire la intențiile sale reale și loialitatea față de poporul moldovenesc. Alegerile prezidențiale și referendumul constituțional privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană în 2024 au scos din nou în evidență controversa privind implicarea Bisericii Ortodoxe în viața politică a țării. În ciuda prevederilor clare din legislația moldovenească privind neutralitatea politică a Bisericii, numeroase cazuri de agitație clericală ridică îngrijorări cu privire la rolul său crescând în operațiunile de influență pro-ruse.

Conform legii moldovenești Biserica trebuie să păstreze neutralitatea politică, iar desfășurarea agitației electorale de către clerici se pedepsește cu amendă. Totuși, în anul 2024 în contextul alegerilor prezidențiale și al referendumului privind integrarea europeană, s-au înregistrat numeroase cazuri în care preoți s-au implicat în campania electorală. La scurt timp după începerea aceleia, parohul din Bălți a fost filmat de jurnaliștii „Nord News”, promovând informațiile false cu privire la Uniunea Europeană, iar Marchel Mihăescu - episcopul eparhiei de Bălți și fălești cunoscut pentru legăturile sale strânse cu Moscova – a solicitat ca clericii din regiunea să-l susțină pe candidatul pro-rus. Cu două săptămâni înainte de alegerile prezidențiale și referendumul, Vladimir, mitropolitul Chișinăului și al Întregii Moldove, a organizat Calea Crucii la care au participat și politicieni, inclusiv unul dintre candidați. Partidul de guvernământ l-a rugat să oprească „torturarea morală a Bisericii”. „La casele clericilor vin autoritățile de aplicare a legii și îi forțează să semneze diverse declarații neinteligibile. Unii clerici au fost opriți la punctele de trecere a frontierei și supuși inspecțiilor detaliate fără o bază legală. În momentul de față pe Biserica se pune presiune ca în perioada sovietică. Biserica și slujitorii săi primesc tot mai multe rugăminți” - a declarat mitropolitul Vladimir. Își exprima, în același timp, îngrijorarea în legătură cu cuvintele deputatului PAS Vasile Șoimaru care a declarat că asemenea Ucrainei, Moldova va respinge în curând mitropolia moldovenească fiind de fapt o mitropolie rusă. Președinta Maia Sandu a contrazis acestui discurs. De asemenea, PAS-ul a informat că cuvintele deputatului au constituit opinia lui personală și nu reprezintă

poziția partidului. „Conform Constituției Republicii Moldova Biserica este separată de stat, autonomă și nu se implică în activitatea politică” - au declarat reprezentanții partidului.

Cuvintele controversate ale lui Șoimaru au fost o reacție față de publicația portalului deschide.md despre preoți moldovenеști asociați în Patriarhatul Moscovei, care în vara anului 2024 au făcut un pelerinaj în Federația Rusă. Rezultatele investigației de presă au dovedit că Ilan Șor, oligarh fugit, a finanțat călătorii cu sprijinul Patriarhatului Moscovei cu scopul de a obține „instrucții” și fonduri financiare în schimb de lansare a mesajelor împotriva Uniunii Europene și guvernului. Mitropolitul Moldovei a contrazis ca pelerinajele să aibă un substrat politic.

Apelul, pe care mitropolitul Vladimir l-a adresat către moldoveni cu o săptămână înainte de alegerile prezidențiale și referendumul constituțional privind aderarea țării la Uniunea Europeană, se consideră momentul crucial din discursul mediatic. Cu toate că Kremlinul incita la boicotul referendumului, clericul a apelat la votare „indiferent de păreri și preferințe politice”. În contextul acesta merită să observăm că în anul 2016 Vladimir a fost criticat feroce după ce în timpul campaniei electorale înaintea alegerilor prezidențiale, în fața oltarului, l-a numit pe Igor Dodon, candidatul pro-rus și președintele Partidului Socialist, „Domnul Președinte Dodon”, încălcând regulile bisericești în vigoare.

Controversele politice sunt o caracteristică constantă a activităților Mitropoliei Moldovei. Spre deosebire de liderii politici din Chișinău, Mitropolitul Vladimir a stabilit contacte strânse cu reprezentanții separatiștilor pro-ruși din Tiraspol, inclusiv cu Igor Smirnov și Vadim Kranoselski. Binecuvântarea acordată de Vladimir lui Sava, arhiepiscopul Tiraspolului și Dubăsarilor, pentru premiul acordat în 2021 preotului militar al Armatei Cazacilor de la Marea Neagră a lui Vadim Troscinski, a fost considerată controversată. Această armată, o organizație paramilitară, a fost formată în ajunul războiului de pe Nistru în martie 1992 și a jucat un rol crucial în organizarea mercenarilor ruși pentru a lupta împotriva independenței Moldovei.

La relațiile strânse ale lui Vladimir cu regimul transnistrean se referea scrisoarea deschisă a lui Oazu Nantoi, deputat al PAN-ului, în ianuarie 2022. Nantoi a pus la îndoială loialitatea Mitropolitului Moldovei față de poporul moldovean, întrebându-se dacă acesta nu acționează mai degrabă ca o „extindere ideologică a Bisericii Ortodoxe Ruse”. Când a fost întrebat de ce clericul tolerează de ani de zile activitatea antistatală a lui Sava, care este și membru al Sinodului Bisericii Ortodoxe a Moldovei, Vladimir a declarat că el este „singura instituție care se bucură de încredere, unește și are autoritate pe ambele maluri ale Nistrului”.

Aspectele politice însoțeau, de asemenea, toate vizitele Patriarhului Moscovei și al Întregii Rusii în Republica Moldova. Chiril I și-a efectuat prima vizită în 2011. În timpul unei slujbe la Piața Catedralei Mitropolitane, el a vorbit despre iubirea pentru Dumnezeu, care ajută în lupta împotriva amenințării fricii, printre altele a fricii de a pierde alegeri. Predica lui Chiril I a fost ascultată de o mulțime de două mii de credincioși, inclusiv și prim-ministrul de atunci, Vlad Filat, președintele interimar Marian Lupu și liderul comunist Vladimir Voronin. După liturghie, patriarhul trebuia să depună flori la monumentul lui Ștefan cel Mare, dar și-a schimbat planurile după ce la fața locului au apărut protestatari cu pancarte: „Opriți intervenția Rusiei”, „Republica Moldova nu este o provincie a Sfintei Rusii”, „Tovarășe Patriarh, religia nu este politică”. „Ne opunem vizitei oficiale a patriarhului Chiril, deoarece nu suntem supuși Patriarhiei Ruse. Considerăm că vizita lui este o simplă exprimare a geopoliticii ruse, nu a religiei.”, a comentat Constantin Codreanu care a aflat despre protestul dintr-un anunț postat pe rețele de socializare. „Mitropolitul Chiril a îmbrăcat o sutana, sub care poartă epoleți de KGB. Nu vreau ca ei să intervină pentru a rezolva anumite probleme politice prin intermediul Bisericii sau al credinței noastre creștine ortodoxe”, a declarat Anatol Matăsar, liderul anticomunistei Mișcări „7 aprilie 2009”.

Patriarhul Chiril a făcut o altă vizită la Chișinău în 2013. De această dată, el a călătorit și la Tiraspol, capitala Transnistriei separatiste pro-ruse, unde a sfințit o mănăstire de maici. Călătoria a avut loc la câteva zile după ce vicepremierul rus Dmitri Rogozin a avertizat Republica Moldova să nu semneze un acord de asociere cu Uniunea Europeană, sugerând că un astfel de acord ar putea complica eforturile de a rezolva problema Transnistriei. În timpul vizitei sale, Chiril a subliniat că transmite mesajul lui Dumnezeu, care „trebuie să răsună acum foarte tare, deoarece lumea, în special Europa de Vest, își pierde credința”.

În 2018, patriarhul l-a decorat pe Igor Dodon cu o decorație pentru sprijinul activ acordat inițiativelor Bisericii Ortodoxe din Republica Moldova. „Sunteți conștient de rolul pe care îl joacă Biserica și o sprijiniți în calitatea dumneavoastră de șef al statului, iar eu vă sunt recunoscător pentru aceasta”, a spus el. La acea vreme, el se pregătea pentru cea de-a treia sa vizită în Republica Moldova, în timpul căreia, la sugestia președintelui de atunci al țării, Igor Dodon, lua în considerare vizitarea Găgăuziei, Transnistriei și orașului Bălți. Totuși, aceste planuri au coincis cu tensiunile crescând din cauza recunoașterii de către Patriarhia Constantinopolului a autocefaliei Bisericii Ortodoxe a Ucrainei, ceea ce a provocat îngrijorare în rândul comunităților ortodoxe din Moldova. Înainte de recunoașterea autocefaliei, majoritatea parohiilor ortodoxe din Ucraina erau subordonate Bisericii Ortodoxe Ruse, care deține legături strânse cu autoritățile ruse. Recunoașterea independenței depline a Bisericii Ortodoxe Ucrainene a fost, prin urmare, considerată un pas către o mai mare suveranitate a Ucrainei. Având în vedere tensiunile dintre comunitățile religioase, posibila vizită a lui Chiril I în Republica Moldova se considera controversată. În cele din urmă, vizita a fost anulată pentru a nu exacerba diviziunile religioase și politice locale, așa cum s-a sugerat în discursul moldovenesc mediatic. Vsevolod Chaplin, un cunoscut jurnalist ortodox conservator care a decedat în 2020, a scris despre intrigile ecleziastice și politice pe canalul său de Telegram „Politica ortodoxă”. „Poate că cineva din clerul moldovenesc chiar nu dorește să-l vadă pe patriarhul Chiril în țară în acest moment. (...) Mai mult, Erdogan a vizitat recent Comrat, iar unii preoți locali, după ce s-au întâlnit cu el, ar fi putut decide brusc că au nevoie de o <coastă turcească> cu Arhon Pașa”,

a scris Chaplin. El a sugerat că „intriganții” ar putea organiza proteste ale „oamenilor în veșminte și aproape în timpul slujbelor” și ar putea promova ideea că „toți găgăuzii sunt trădători și nu are rost să mergi la ei”. Dimitri Pakhomov, directorul fundației internaționale „Christian Solidarity”, a vorbit și el despre provocările publice planificate în timpul potențialei vizite a lui Chiril I, susținând că scopul lor ar fi acela de a crea opinii negative în rândul moldovenilor atât despre Patriarhul Rusiei, cât și despre Biserica Ortodoxă Rusă. Pakhomov subliniază în mod regulat rolul valorilor spirituale tradiționale în construirea identității naționale a rușilor. El critică încercările de separare a Bisericii de stat, considerând ideologiile liberale o amenințare la adresa unității naționale și culturale a Rusiei.

Deși deciziile privind autocefalia Bisericii Ortodoxe a Ucrainei au fost luate în mod oficial în 2018, acordarea definitivă a statutului a avut loc în 2019. Câteva luni mai târziu, în mai 2019, președintele Vladimir Putin a acordat decorații de stat unor personalități din Rusia și din străinătate. Printre acestea s-a numărat și Vladimir, Mitropolitul Chișinăului și al Întregii Moldove, care a primit Ordinul Prieteniei. „Permiteți-mi să mulțumesc pentru această înaltă distincție de stat a Federației Ruse (...). Voi face tot posibilul pentru a continua să slujesc cu devotament Sfânta Biserică Ortodoxă și poporul ortodox”, a declarat ierarhul moldovean.

În 2023, mitropolitul Vladimir a criticat categoric invazia Rusiei în Ucraina într-o scrisoare adresată patriarhului Chiril. El a descris atitudinea Moscovei față de moldoveni ca fiind „lipsită de respect” și a acuzat Biserica Ortodoxă Rusă că „a abandonat” Biserica Ortodoxă din Republica Moldova. Potrivit lui Vladimir, războiul din Ucraina, precum și numeroasele greșeli comise de Rusia în relația cu creștinii ortodocși din Moldova, vor duce în curând la unirea țării cu România. Mitropolitul consideră că aceste greșeli reprezintă o neglijare a rădăcinilor latine ale poporului moldovenesc și a faptului că majoritatea moldovenilor se identifică cu Biserica Ortodoxă Română autocefală. Din cauza războiului provocat de Rusia, Biserica Ortodoxă din Republica Moldova, care rămâne sub jurisdicția Patriarhiei

Moscovei, este considerată în prezent, potrivit mitropolitului, de către moldoveni ca un „promotor al războiului binecuvântat de Patriarhul Chiril însuși”. Ca urmare a războiului, aceasta își pierde credibilitatea, devenind „un element secundar și inutil pe scena religioasă, socială și culturală a acestei țări”. Vladimir a avertizat, de asemenea, împotriva încercărilor Rusiei de a folosi forța în Republica Moldova și a acțiunilor menite să „atragă” Moldova în așa-numita „lume rusă”. În acest context, merită menționat faptul că mitropolitul Vladimir s-a născut în regiunea ucraineană Cernăuți, într-un oraș locuit în principal de români.

În ciuda îngrijorării exprimate de Vladimir în scrisoarea sa, mitropolitul participă activ la reuniunile Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse care ia decizii cu privire la punerea în aplicare a agendei Kremlinului în regiunile ucrainene ocupate de Rusia. Cel mai înalt for al Bisericii Ruse a decis, de asemenea, să implice unele organizații nonguvernamentale controlate de Rusia, care se ocupă de probleme spirituale și educaționale, în punere în aplicare a politicii naționale a Moscovei. Acestea sunt activități de soft power care fac parte din doctrina politică a „lumii ruse”. În 2024, portalul anticoruptie.md a scris despre sprijinul activ acordat de Biserica Ortodoxă Rusă în contextul dezvoltării centrelor de propagandă de „educație spirituală” care urmează să fie înființate în teritoriile ocupate din Lugansk, Rivne, Donețk și regiunea Zaporijjea. În retorica patriarhului Chiril, toți cei cinci episcopi care sunt membri permanenți ai Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse și eparhiile pe care le administrează formează geografia „lumii ruse”. În afară de Vladimir, mitropolitul Chișinăului și al întregii Moldove, aceștia sunt: Onufrie, mitropolitul Kievului și al Întregii Ucraine, Varsanufie, mitropolitul Sankt Petersburgului și al Ladogăi și Vichentie, mitropolitul Tașkentului și al Uzbekistanului.

În mai 2023, în timpul Sinodului, mitropolitul Vladimir a participat, de asemenea, la numirea lui Dimitri Vasilenkov, un cleric al eparhiei Sankt Petersburg, în funcția de preot militar șef – o nouă funcție care supraveghează activitățile Bisericii în teritoriile ocupate ale Ucrainei (Vasilenkov este responsabil de „îndrumarea spirituală a soldaților și angajaților serviciilor de securitate ruse” care luptă în cadrul unei „operațiuni militare

speciale”). După cum a scris clericul pe VKontakte: „Îndrumarea spirituală a preoților militari are un impact enorm asupra moralului armatei”; „În perioada dificilă actuală de război, este extrem de necesar să se organizeze activitatea sistematică a preoților în rândul soldaților. Acest lucru necesită o muncă serioasă atât din partea Ministerului Apărării, cât și din partea Bisericii Ortodoxe Ruse”. Vasilenkov a susținut, de asemenea, că neglijarea acestei probleme ar duce la înfrângeri militare și probleme pentru Rusia.

Între timp, Serviciul de Securitate al Ucrainei acuză Biserica Ortodoxă Rusă și structurile religioase subordonate acesteia că susțin războiul împotriva Ucrainei și neagă crimele comise de armata rusă împotriva civililor din teritoriul ocupat. Patriarhul Chiril este acuzat că aparține unui cerc restrâns de lideri politici și militari ruși responsabili de acest război. El figurează pe listele de sancțiuni ale Regatului Unit și ale Republicii Cehe ca reprezentant al cercului de putere care aprobă și susține invazia militară rusă în Ucraina. Cooperarea mitropolitului Vladimir cu Chiril I în cadrul Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse este, prin urmare, în opinia lui Pavel Borsevski, parohul Bisericii Sfântul Dimitrie din Chișinău, un motiv suficient pentru ca autoritățile ucrainene să îl considere pe mitropolitul moldovean persona non grata. Episcopul Ioan de Soroca, responsabil de comunicare în Mitropolia Moldovei, a respins această opinie ca fiind zvonuri simple. El a subliniat, de asemenea, că Vladimir este membru activ al forumului patriarhal din 2000, iar participarea sa la Sinod, în cadrul căruia s-au adoptat deciziile privind situația din Ucraina, nu înseamnă că le susține. Episcopul a clarificat că mitropolitul Vladimir nu este familiarizat cu regiunile separatiste ale Ucrainei. „(...) Ucraina este o țară integrată și dorim ca pacea să fie restabilită în această țară (...). „Nu ne ocupăm de probleme politice”, a adăugat el.

În ciuda legăturilor sale strânse cu reprezentanții regimului separatist pro-rus din Tiraspol și a statutului său de membru permanent al Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse, mitropolitul Vladimir se consideră o victimă a presupuselor calomnii răspândite de mass-media din Moldova. Deși a condamnat public războiul Rusiei împotriva Ucrainei, în octombrie 2022 i s-a acordat una dintre cele mai înalte distincții ale Patriarhiei Moscovei. Mulțumindu-i lui

Chiril, Vladimir a declarat că „Biserica Ortodoxă din Republica Moldova va continua să urmeze aceeași cale a unității și a statorniciei în credință”.

Viceprim-ministrul Republicii Moldova responsabil cu reintegrarea regiunii Transnistria, Oleg Serebrian, numește în mod direct Biserica un instrument ideologic și o parte a războiului hibrid, argumentând că Vladimir Putin a restabilit rolul Bisericii ca un instrument geopolitic. Victor Gotisan, expert în probleme politice și religioase, comentând alegerile parlamentare din 2019, a identificat Biserica, mass-media și partidele pro-ruse ca fiind cei trei factori principali care constituie influența Federației Ruse asupra afacerilor interne ale Republicii Moldova.

3. Resurse cheie FIMI

a) Companii

Companiile sunt un element important în implementarea operațiunilor FIMI, deoarece oferă instrumente flexibile pentru a influența economiile, societățile și chiar structurile militare ale altor țări. Activitățile lor rămân adesea într-o zonă gri, permițând statelor care le sponsorizează să evite responsabilitatea directă pentru acțiunile lor. Companiile joacă un rol în astfel de operațiuni ca instrumente de influență și pentru mascarea acțiunilor statului.

În Moldovagaz, o societate pe acțiuni care activează în sectorul gazelor naturale din Republica Moldova, cea mai mare participație (aproximativ 50 % plus o acțiune) este deținută de Gazprom din Rusia, ceea ce atribuie societății controlul asupra deciziilor strategice. Deși al doilea acționar ca mărime este guvernul moldovean (aproximativ 36% din acțiuni), administrația din regiunea separatistă Transnistria, care deține aproximativ 14% din acțiuni, rămâne, de asemenea, sub influența Rusiei. Structura acționariatului, cu influența dominantă a Rusiei, înseamnă că societatea este utilizată atât ca instrument de influență economică și geopolitică, cât și ca instrument în războiul informațional.

Gazprom face ca Republica Moldova să fie puternic dependentă de furnizare cu gaze rusești, iar datoria semnificativă a Republicii Moldova față de această companie, care ajunge la sute de milioane de dolari, este utilizată pentru a exercita presiuni economice. Acest lucru creează posibilitatea de a manipula prețurile gazelor furnizate Republicii Moldova și diferențierea condițiilor în funcție de priorități politice. Negocierile privind contractele de gaze au fost uneori combinate cu cereri politice adresate guvernului moldovenesc. Autoritățile moldovenești pun din ce în ce mai mult la îndoială legitimitatea datoriei, acuzând Gazprom de manipulare financiară pentru a influența politică. Ele susțin că o parte din datorie nu este documentată și că operațiunile financiare netransparente sunt un instrument utilizat de Kremlin pentru a lupta pentru dominația în regiune. Faptul acesta este indicat de rezultatele unui audit extern al așa-numitei datorii istorice a Moldovagaz-ului, cea mai mare parte a acesteia nefiind confirmată de documente sau fiind neexecutorie din cauza deciziilor arbitrale expirate. Gazprom a respins cu fermitate rezultatele auditului.

Problemele economice ale Moldovagaz-ului demonstrează necesitatea ca Moldova să devină independentă de furnizare cu gaze din Rusia, ceea ce se potrivește cu eforturile Chișinăului de a limita influența Rusiei în sectorul energetic. Din august 2021, guvernul pro-occidental al Partidului Acțiune și Solidaritate (PAS) a reușit să diversifice semnificativ aprovizionarea cu gaze. Deși gazul rusesc este încă furnizat Transnistriei separatiste pro-ruse, în decembrie 2022, Chișinăul a limitat achizițiile de gaz din surse non-ruse. Ca urmare a crizei energetice și a dorinței de a diversifica surse de energie, Moldova a început să achiziționeze gaze naturale de pe piața europeană, Energocom, o companie deținută în totalitate de trezoreria statului moldovean, devenind principalul intermediar în acest proces. Energocom organizează licitații pentru achiziționare de gaze din surse alternative, iar Moldovagaz distribuie gazele către consumatorii moldoveni. Materia primă este stocată în România și Ucraina. Procesul de independență a Moldovei față de gazul rusesc continuă. În aprilie 2024, Ambasada SUA la Chișinău a felicitat guvernul moldovenesc și Energocom pentru prima achiziție „test” de gaz lichefiat din America prin terminalul grecesc de GNL din Alexandroupolis, argumentând că acesta a fost următorul pas către consolidarea

securității energetice a Moldovei. S-a asigurat că Statele Unite susțin eforturile Moldovei de a „se elibera de șantajul energetic și de a-și asigura calea către un viitor european”.

Dependența energetică contribuie la consolidarea partidelor politice și a discursurilor pro-ruse în Republica Moldova. Gazprom și mass-media pro-rusă răspândesc mesajul că Republica Moldova nu poate să asigure o aprovizionare stabilă cu energie fără sprijinul Rusiei, ceea ce are ca scop subminarea încrederii în autoritățile de la Chișinău. Aceste discursuri destabilizatoare au și o dimensiune anti-UE și sunt utilizate pentru a ataca politica Uniunii Europene de diversificare a surselor de energie, precum și pentru a submina încrederea în instituțiile europene. În ciuda sugestiilor Moscovei, Kremlinul dispune în prezent de o gamă limitată de instrumente pentru a exercita presiuni economice și energetice asupra Republicii Moldova. O eventuală întrerupere a aprovizionării cu gaze rusești ar putea duce la o criză energetică în Transnistria. Cu toate acestea, având în vedere importanța strategică a regiunii controlate de Rusia, o perturbare semnificativă a funcționării acesteia pare puțin probabilă. Trebuie adăugat că, în 2017, *Ziarul de Gardă* a dezvăluit nereguli legate de activele lui Vasile Botnari, care era atunci președintele consiliului de administrație al Moldovagaz. Botnari era strâns asociat cu Partidul Democrat (PDM) și cu liderul acestuia, oligarhul Vladimir Plahotniuc, acuzat că favorizează interesele economice rusești. Acuzațiile repetate potrivit cărora Moldovagaz urmărea interesele Gazprom ar fi putut, în practică, să consolideze dominația rusă în sectorul energetic al Republicii Moldova.

În contextul manipulării informațiilor și al interferențelor străine, Intertelecom, un operator de telefonie mobilă din Ucraina, are, de asemenea, o importanță deosebită. Compania a fost fondată în 1998 de cetățeanul ucrainean Vladislav Sukhodolsky și de oamenii de afaceri Viktor Gușan și Ilya Kazmaly, care au înregistrat-o ca cetățeni ruși rezidenți în Transnistria. Contul de Facebook al operatorului are peste 4.700 de urmăritori, iar contul său de VKontakte are peste 17.000 de urmăritori.

Între 2000 și 2002, Sergey Ganja a fost directorul Intertelecom, iar opt ani mai târziu a devenit directorul Interdnestrcom, principalul furnizor de telecomunicații din Transnistria. Boris Akulov, care a fost implicat în dezvoltarea infrastructurii de telecomunicații din regiune, a fost, de asemenea, asociat cu ambele companii. În 2016, structura de proprietate a Intertelecom era alcătuită dintr-o participație de 49% deținută de compania offshore cipriotă Odinaco Ltd. (conform registrului ucrainean al întreprinderilor, beneficiarul final era Gusan). Alte 35,7% aparțineau direct lui Gusan, iar restul de 15,3% erau deținute de Larisa Gavriliuk din Kiev și Tatiana Krestyankina din Donețk. Conform documentelor Ministerului Justiției din Ucraina, în 2020, beneficiarii finali ai veniturilor erau Ilja Kazmaly, Daria Kazmaly și Victor Ukrainets.

În 2014, la două luni după anexarea Crimeei de către Rusia, Veaceslav Chernikevich a fondat Intertelecom în Simferopol, pe Peninsula Crimeea. Deși compania, înregistrată în Rusia, nu avea nicio legătură oficială cu operatorul ucrainean, Chernikevich este identificat ca o persoană asociată cu Gusan și a lucrat anterior, printre altele, ca director comercial la Interdnestrcom. La șase luni după înregistrare, Crimean Intertelecom a obținut o licență pentru servicii de internet și telefonie mobilă pe întreg teritoriul peninsulei. La fel ca Intertelecom din Ucraina și Interdnestrcom din Transnistria, Intertelecom din Rusia utiliza tehnologia CDMA. În 2016, Serviciul de Securitate al Ucrainei (SBU) a lansat o anchetă asupra companiei ruse Intertelecom, suspectată de interceptarea convorbirilor telefonice în numele Rusiei.

Oligarhii transnistreni Gușan și Kazmaly sunt, de asemenea, direct legați de mai multe companii germane, printre care Tirastel GmbH, înregistrată la Wiesbaden în 2004 și administrată de Andreas și Irina Reich. Tirastel GmbH este specializată în furnizarea de soluții în domeniul telecomunicațiilor, comunicațiilor, sistemelor de transmisie și echipamentelor de rețea pentru internet. Echipamentele de telecomunicații și infrastructura de la Tirastel GmbH sunt importate, printre altele, de către Interdnestrcom, menționată anterior. Aceleași nume apar în legătură cu Kartina Digital

GmbH, fondată în 2008 de Reich (cu o participație de 50 %), Gușan (25 %) și Kazmaly (25 %). Aceasta acționează ca furnizor de tehnologie și infrastructură, pe care, printre altele, Kartina TV – care oferă servicii de televiziune prin internet în Germania și în întreaga Europă – își bazează operațiunile. Kartina TV difuzează peste 200 de canale de televiziune rusești, inclusiv canale care promovează propaganda anti-UE și anti-NATO, subordonate editorial Kremlinului. În plus, are o arhivă vastă de filme, seriale și programe de televiziune (inclusiv politice). Kartina TV este deținută de Evgheni Romașkevici, ginerele oligarhului rus Arkadi Rotenberg, care este și partenerul de judo al lui Vladimir Putin. Kartina TV are 602 000 de urmăritori pe Facebook, 121 000 pe TikTok, 146 000 de abonați pe YouTube, 550 pe Telegram, peste 108 000 de membri ai comunității pe Odnoklassniki și peste 10 000 pe X. Platforma este populară în Transnistria, ceea ce este semnificativ în contextul dominanței „culturii media” rusești în regiune.

În contextul Găgăuziei, merită menționat Congresul Consiliului Mondial al Afacerilor Turcești, al cărui scop este consolidarea influenței lobby-ului turc în străinătate prin dezvoltarea activității comerciale și economice. Proiectul oferă, de asemenea, o oportunitate de a construi o imagine pozitivă a țării pe scena internațională. Acesta are ca scop reunirea celor mai de succes reprezentanți ai diasporei turce din întreaga lume. La cea de-a 10-a ediție a congresului, care a avut loc la Istanbul în septembrie 2023, a reunit peste 2.000 de reprezentanți ai diasporei – antreprenori turci și simpatizanți ai Turciei care trăiesc în străinătate, manageri de companii internaționale, economiști, experți, precum și artiști, sportivi, politicieni, birocrați și academicieni. Programul a inclus o sesiune intitulată „Puterea noastră soft: diaspora turcă”, moderată de Oğuzhan Bilgin, director al Fundației pentru Diplomatie, care promovează politica externă și diplomația publică turcă. Bilgin este, de asemenea, membru al Consiliului de Administrație al Radioteleviziunii Turce și o personalitate media care apare în mod regulat în emisiuni de televiziune. Declarațiile lui Bilgin reflectă conservatorismul turc, iar postările sale pe platforma X (@oguzhanbilgin) sunt urmărite de peste 46.000 de utilizatori. În a doua zi a congresului, Evghenia Guțul, bașcana Găgăuziei din 2023, a fost invitată să țină discursul de deschidere în cadrul

panelului intitulat „Unirea forțelor cu diaspora prietenoasă”. Congresul a fost organizat sub patronajul Consiliului pentru Relații Economice Externe, sub președinția lui Nail Olpak.

b) ONG-uri

Alona Arshinova, care este și vicepreședinta fracțiunii de guvernământ, și Ilana Șora, care finanțează activități anti-europene în Republica Moldova. Site-ul web al organizației afirmă că aceasta se angajează să „consolideze procesele de integrare reciproc avantajoase în spațiul post-sovietic”. În videoclipurile postate pe Telegram, tineri vizitatori zâmbitori din Republica Moldova sunt entuziasmați de călătoria lor în Rusia. Ei spun: „Am visat întotdeauna să învăț despre cultura și istoria Rusiei”, „Mă numesc Mikhail și sunt din Republica Moldova. În timpul șederii mele la Moscova, mi-a plăcut cel mai mult Kremlinul. Știți de ce? Pentru că este un alt obiectiv pe care l-am atins datorită Evraziei”. Călătoriile sponsorizate la Moscova sunt doar unul dintre numeroasele proiecte ale organizației. Postările frecvente pe Telegram atestă ritmul rapid al activității organizației, care și-a început oficial activitatea în 2024. Postările arată că, în câteva luni, reprezentanții acesteia au reușit să participe la Ziua Astronomiei în Armenia și la un forum cultural internațional la Sankt Petersburg, precum și să trimită 100 de autobuze școlare în Kârgâzstan.

Potrivit CU SENS, un canal media independent din Republica Moldova, Evrazia este atât un canal pentru fluxuri financiare ilegale în valoare de zeci de milioane de dolari, cât și un instrument de interferență în referendumul privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană (UE). La începutul lunii octombrie 2024, poliția și procuratura moldovenească au raportat că aproximativ 130.000 de cetățeni au primit, în total, 15 milioane de dolari de la Șor pentru a vota împotriva integrării Republicii Moldova în UE sau pentru a-i convinge pe alții să facă acest lucru. Pe Telegram a fost creat un chatbot special numit „STOP EU/CTOII EC”, prin intermediul căruia Evrazia a recrutat „ambasadori” opoziției față de integrarea europeană. Plățile organizate prin Telegram variaau de la 50 de dolari pe lună pentru susținătorii campaniei anti-UE, până la peste 2.500 de dolari pe lună pentru liderii acesteia.

Plățile urmau să fie efectuate ilegal prin banca rusă sancționată Promsvyazbank, condusă de Petr Fradkov, fiul fostului director al Serviciului de Informații Externe al Rusiei (SVR). Promsvyazbank urma să primească fonduri de la Evrazia. „Scara noastră este mult mai mare, toate aceste cifre sunt subestimate”, „Numărați ca niște copilași de grădiniță”, a glumit Șor pe Telegram ca răspuns la acuzațiile poliției și ale parchetului. Într-una dintre postările sale ulterioare, el a susținut că activitățile realizate de Evrazia erau legale și se rezumau la plata „salarilor” angajaților „pentru explicarea avantajelor spațiului economic eurasiatic oamenilor”. În octombrie, Telegram a blocat canalele aparținând Evraziei, Șorei și mai multor politicieni moldoveni care îi susțineau, pentru „încălcarea legilor locale”.

Plătirea „pentru voturi” este una dintre numeroasele inițiative ale organizației ruse Evrazia. Alte modalități de transfer de fonduri către Republica Moldova includ „ajutorul umanitar” acordat zecilor de mii de pensionari din mai multe regiuni, subvenții de până la 31.000 de dolari pentru activiștii care susțin construirea de „relații de prietenie între popoarele țărilor post-sovietice”, precum și 250 de milioane de dolari pentru proiecte de infrastructură moldovenești nespecificate. Evrazia recrutează, de asemenea, tânăra generație pentru a-și susține misiunea ideologică mai largă, oferindu-le excursii la Moscova. Potrivit cofondatorului Watchdog.md, tinerii acționează în rolul de curieri, transportând bani cash în Republica Moldova pentru a finanța activitățile lui Șor. Activitățile sale sunt susținute de oligarhii ruși. Datele colectate de agențiile de securitate din Republica Moldova relevă că, din iunie 2024, peste 300 de tineri au călătorit în străinătate pentru a fi instruiți în organizarea de revolte în masă. Transportul organizat le-a permis să ajungă la o bază din periferia Moscovei, unde au fost instruiți cum să desfășoare activități de destabilizare: proceduri și metode utilizate în proteste, comportament adecvat, tactici provocatoare, rezistență la intervenția forțelor de ordine și retragerea rapidă din mulțime. Grupuri mai mici de tineri au fost selectate pentru o pregătire mai avansată, organizată în Bosnia și Herțegovina și Serbia, având printre instructori membri ai Grupului Wagner, o organizație paramilitară.

Având în vedere impactul menționat mai sus, influența Evrazia, din perspectiva FIMI, poate fi clasificată în următoarele domenii: geopolitic (încercarea de a slăbi legăturile Republicii Moldova cu Occidentul și sprijinirea intereselor rusești în fostele republici sovietice), ideologic (promovarea unei ideologii favorabile imperialismului rus), securitate (generarea de tensiuni interne și destabilizarea situației politice din Republica Moldova), identitar (subminarea identității naționale moldovenești și consolidarea legăturilor cu Rusia) și economic (sprijinirea integrării economice cu Rusia).

Un alt exemplu este Uniunea de Afaceri Moldo-Rusia (MRBU), promovată de Igor Dodon, care primește finanțare de la antreprenori ruși. Printre principalele obiective ale activităților lui Dodon, în calitate de președinte al uniunii, se numără: atragerea investitorilor strategici ruși dispuși să investească în companii moldovenești și să creeze noi locuri de muncă; sprijinirea întreprinderilor în găsirea de parteneri și consolidarea legăturilor comerciale; și acordarea de ajutor social și umanitar.

În prezentarea priorităților uniunii, Dodon s-a referit la sprijinul lui Igor Chaika, unul dintre cofondatorii MRBU și, de asemenea, ambasadorul de afaceri al Business Russia în Republica Moldova. Business Russia este cea mai mare asociație de antreprenori din Federația Rusă, cu 7.000 de membri, o cifră de afaceri de aproximativ 40 de miliarde de dolari și peste 3 milioane de angajați în diverse sectoare. Chaika, care este asociat cu asociația, este fiul lui Yuri Chaika, fost procuror general al Rusiei, care, din 2020, ocupă funcția de reprezentant plenipotențiar al președintelui în Districtul Federal Nord-Caucasian. Contul de Facebook al MRBU are 3.800 de urmăritori.

În contextul interferenței străine, MRBU poate fi analizată din perspectiva impactului său economic, geopolitic și informațional. Ca platformă de promovare a intereselor rusești în regiune, aceasta contrabalansează aspirațiile pro-occidentale ale guvernului din Republica Moldova. În calitate de canal al Moscovei pentru influențarea politicii din Republica Moldova, are potențialul de a susține narațiunea rusă. Acest potențial se manifestă, de

exemplu, prin răspândirea sentimentelor pro-ruse în rândul publicului moldovean și promovarea atitudinilor pro-ruse în mass-media, inclusiv în contextul evenimentelor organizate. Ca parte a activităților sale, MRBU a planificat o serie de seminarii web și mese rotunde privind atractivitatea investițională a Republicii Moldova și prioritățile cooperării industriale, precum și sprijinirea organizării Forumului Economic Moldo-Rus.

O altă organizație, Fundația Russkiy Mir, a fost înființată în 2007 prin decret prezidențial al lui Vladimir Putin. Organizația urma să coopereze cu Ministerul Educației și Ministerul Afacerilor Externe din Rusia pentru a promova cultura și limba rusă în țările străine, în special în regiunile cu diaspora rusă. Fundația funcționează prin intermediul Centrelor Ruse de Știință și Cultură din Comrat, Tiraspol, Bălți și Chișinău. Așa-numitele „Centre ale Lumii Ruse”, care promovează, printre altele, literatura și arta, sunt, în practică, adesea legate de politica externă a Rusiei. Ideea este utilizată pentru a justifica acțiunile Moscovei în țările cu un număr semnificativ de cetățeni vorbitori de limbă rusă, inclusiv în contextul pretenției necesității de a proteja „frații ruși” de amenințările externe. Deși influența organizației pare să se concentreze pe ideologie și identitate, în practică aceasta acoperă și aspecte geopolitice. Prin înființarea de centre culturale, promovarea evenimentelor legate de Rusia și sprijinirea diasporei ruse, Russkiy Mir consolidează influența Rusiei în regiuni de importanță geopolitică strategică, precum Crimeea și Donbas. Diseminarea narațiunilor pro-ruse în mass-media, precum și cooperarea cu jurnaliștii care promovează narațiunile Kremlinului, fac parte din sfera de influență informațională a fundației. Contul Russkiy Mir de pe VKontakte are peste 4.000 de abonați, iar canalul său de YouTube are peste 25.000 de abonați.

c) Lideri de opinie

La sfârșitul anului 2023, Maia Sandu a devenit ținta unei operațiuni de influențare online, condusă de entități pro-ruse. Pe contul de TikTok @oleg_spb2 a apărut un videoclip în care personalități americane de renume – Dolph Lundgren, Lindsay Lohan, Brian Baumgartner, Eric Roberts, Michael Madsen, Mark Dacascos și rapperul Xzibit – au cerut, în comun,

demiterea Maiei Sandu din funcția de președinte al Moldovei. Videoclipul, intitulat „Apel urgent al vedetelor de la Hollywood către Maia Sandu”, se încheia cu fiecare dintre celebrități citind sloganul în limba rusă: „Să o distrugem pe Sandu”. Celebritățile implicate aveau conturi active pe platforma Cameo, prin intermediul căreia utilizatorii pot comanda înregistrări ale unor mesaje specifice, cum ar fi sfaturi, felicitări sau anunțuri. S-a considerat foarte probabil că artiștii nu erau conștienți de semnificația reală a cuvintelor pe care le citeau, acestea putând fi însoțite de o traducere în engleză care inducea în eroare. Contul @oleg_spb2 a postat peste 200 de videoclipuri, majoritatea conținând fragmente din talk-show-uri de propagandă legate de Kremlin. Înregistrările promovau în mod constant narațiuni pro-ruse. Contul este, în prezent, inactiv, deși este dificil de determinat dacă acest lucru este rezultatul unei dezactivări voluntare sau al eliminării de pe platformă.

Printre liderii de opinie ruși, merită menționat Vladimir Soloviov, „jurnalist”, prezentator de televiziune și comentator politic. Încă din 2013, Soloviov descria Crimeea ca „aparținând legal Ucrainei”, dar, după 2014, și-a schimbat poziția, devenind un susținător necritic al lui Vladimir Putin. Jurnalistul își folosește platforma televizată pentru a răspândi propaganda Kremlinului. Soloviov a difuzat, în repetate rânduri, informații false, cum ar fi: ucrainenii își ucid propriii civili pentru a acuza apoi rușii de crimă; britanicii sunt responsabili de uciderea în masă a civililor din Bucea; Statele Unite intenționează să distrugă Rusia și să îi confişte armele nucleare; otrăvirile lui Sergei Skripal și ale lui Alexei Navalnîi au fost provocări occidentale menite să dea vina pe Rusia. Contul de Telegram al lui Soloviov are peste un milion de abonați. Canalul de YouTube al propagandistului a fost, însă, blocat pentru încălcarea regulilor site-ului privind promovarea violenței.

Una dintre cele mai proeminente figuri din mass-media de stat rusă este Margarita Simonyan, jurnalistă, editorialistă și redactor-șef al Russia Today și al agenției de știri Rossiya Segodnya. Simonyan joacă un rol cheie în promovarea narațiunii Kremlinului atât în Rusia, cât și în străinătate. Uniunea Europeană a impus sancțiuni jurnalistei, numind-o „figura centrală” a propagandei ruse. Simonyan se referă la războiul ruso-ucrainean ca la un

„război civil”, susținând că Rusia sprijină etnicii ruși în lupta lor împotriva „rusofobilor”. Potrivit Departamentului de Stat al SUA, atât Russia Today, cât și personalul său, inclusiv Simonyan, au susținut în mod direct eforturile guvernului rus de a influența alegerile prezidențiale din Republica Moldova, din octombrie 2024. În acest context, jurnalista este acuzată că a încercat să provoace tulburări în Republica Moldova.

Politica internațională este un domeniu de interes pentru Konstantin Viktorovich Syomin, jurnalist, editorialist și blogger rus, care colaborează și cu Russia Today. Activitățile sale media reprezintă un element al influenței informaționale rusești. Syomin critică intervenția occidentală în regiunile post-sovietice. Conturile sale de YouTube au 820.000 de abonați, conturile sale de Telegram au peste 116.000 de urmăritori, iar pe X are 60.000 de urmăritori.

Oleg Ozerov, ambasadorul Rusiei în Republica Moldova din 2020, poate fi considerat, de asemenea, un lider de opinie. Ministerul Afacerilor Externe le-a calificat drept „false și nefondate”. Peste 65% din exporturile Republicii Moldova sunt destinate țărilor Uniunii Europene (UE), iar regiunea Transnistria exportă peste 80% din mărfurile sale către UE. Opoziția fermă a ministerului vizează, de asemenea, îndoielile lui Ozerov cu privire la neutralitatea țării. „Republica Moldova nu va tolera încercările de dezinformare și subminare a adevărului. Ambasadorul desemnat trebuie să respecte cu strictețe normele diplomatice și să se concentreze pe soluții reale, care să beneficieze cetățenii ambelor țări, mai degrabă decât pe propagandă”, a declarat ministerul în noiembrie 2024.

În contextul FIMI, merită menționat și șeful serviciului rus de informații externe (SWR) – Serghei Narîșkin. La o reuniune a șefilor serviciilor de securitate și informații din Comunitatea Statelor Independente, care a avut loc în noiembrie 2024 la Moscova, Narîșkin a declarat: „Oriunde Occidentul și-a extins tentaculele, vedem diviziuni și destabilizare. Cel mai frapant exemplu este Ucraina.” În conformitate cu propaganda rusă, el a descris Ucraina ca un „stat eșuat”, „incapabil să-și mențină existența ca entitate politică și economică reală”. Narîșkin a afirmat că Republica Moldova „urmează pașii Ucrainei”, adăugând că „politicile

totalitare ale [președintei Maia Sandu – n.red.] au dus la o polarizare catastrofală a societății”.

Sculptorul sârb Dragan Radenovic, care este și președintele Fundației Caritabile Ruse, a fost criticat pentru opiniile sale pro-Kremlin. El întreține legături strânse cu Leonid Manakov, reprezentantul Moscovei la Tiraspol, în Transnistria.

d) Lideri religioși

Clericii ale căror poziții au rezonanță în spațiul informațional moldovean sunt Chiril I (Vladimir Mihailovici Gundiaev), care ocupă funcția de Patriarh al Moscovei și al întregii Rusii, și unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai săi, fostul președinte al Departamentului pentru Relații Externe al Bisericii Ortodoxe – Mitropolitul Hilarion Alfeev. Ambii lideri modelează opinia publică, combinând aspecte religioase și politice. Scrisoarea a fost publicată de Vlad Cubreacov, fost membru al parlamentului moldovean și fost vicepreședinte al Partidului Popular Creștin Democrat. Autenticitatea publicației a fost confirmată ulterior de secretarul de presă al Mitropoliei Moldovei. În scrisoarea sa, Mitropolitul Vladimir deplângea situația Bisericii Ortodoxe din Moldova, care ajunsese să fie percepută de societatea moldovenească ca „un cap de pod pentru Kremlin și un susținător al invaziei ruse în Ucraina”. Prezența sa în sfera publică devine din ce în ce mai nedorită din cauza legăturilor sale directe cu Rusia. Potrivit Mitropolitului Chișinăului, o tendință care îngrijorează credincioșii și clerul este „dorința din ce în ce mai persistentă a Patriarhiei Moscovei de a absorbi Mitropolia Moldovei în așa-numita „lume rusă”, care este străină de aspirațiile și valorile lor naționale”. Scrisoarea conținea, de asemenea, o acuzație privind lipsa de sprijin și respect a Bisericii Ortodoxe Ruse față de Mitropolia Moldovei, precum și problema Transnistriei, unde episcopii urmează să fie numiți fără consimțământul Mitropolitului Chișinăului, al întregii Republici Moldova și al Sinodului Bisericii Ortodoxe a Moldovei.

Republica Moldova este influențată și de Diyanet, Direcția turcă pentru afaceri religioase, condusă de Ali Erbaş, unul dintre cei mai importanți lideri religioși din Turcia. Declarațiile sale publice, extrem de conservatoare, influențează politicile lui Recep Tayyip Erdoğan. El a criticat, în repetate rânduri, țările europene pentru ceea ce consideră a fi un tratament nedrept față de islam, precum și pentru politicile lor de migrație, în special față de refugiații din Siria. Erbaş critică, de asemenea, valorile morale occidentale, acuzând Occidentul că promovează secularismul, care, în opinia sa, duce la o criză a valorilor familiale și la dezintegrarea socială. Erbaş are peste 390.000 de urmăritori pe Instagram și 244.000 pe Facebook. Pe platforma X, Erbaş are peste 572.000 de urmăritori.

e) Lideri politici

Un exemplu al influenței politice și ideologice a Rusiei în Moldova îl reprezintă activitățile lui Artem Turov, membru al Dumei de Stat a Rusiei asociat cu partidul Rusia Unită, în cadrul căruia a ocupat și funcția de reprezentant al Transnistriei. Activitățile sale includ vizite regulate în Transnistria, participarea la evenimentele politice din regiune și cooperarea cu liderii pro-ruși. Turov promovează discursuri despre necesitatea protejării drepturilor populației vorbitoare de limbă rusă și necesitatea menținerii unor legături strânse cu Rusia.

Liderul politic implicat în negocierile privind Transnistria și conflictele din spațiul post-sovietic este diplomatul rus Dmitri Kozak, fost consilier de politică externă al lui Vladimir Putin. Opoziția sa puternică față de orientarea pro-occidentală a Maiei Sandu poate fi interpretată ca parte a influenței pro-ruse în țările fostei Uniuni Sovietice. Kozak este, de asemenea, arhitectul federalizării eșuate a Republicii Moldova în 2003. O altă voce pro-rusă în Transnistria este Leonid Manakov, reprezentantul Moscovei la Tiraspol și șeful „Fundației pentru dezvoltarea relațiilor sociale și culturale Transnistria”. Manakov solicită comunității internaționale să recunoască independența regiunii.

Percepția situației din Republica Moldova este influențată și de Dmitri Peskov, purtătorul de cuvânt al Kremlinului și unul dintre principalii colaboratori ai lui Vladimir Putin. Peskov a contribuit la conducerea campaniilor de dezinformare menite să ascundă implicarea Kremlinului în otrăvirea lui Alexander Litvinenko (2006), Sergei Skripal (2018) și Alexei Navalnîi (2020). Peskov a descris acuzațiile rusești privind uciderea brutală a civililor din Bucea ca fiind „nef fondate”. El le-a numit, de asemenea, „un spectacol tragic bine pus în scenă” și „o invenție menită să discrediteze armata rusă”. Peskov este, prin urmare, identificat ca „vocea Kremlinului”, iar declarațiile sale publice subliniază, în mod previzibil, interesele strategice ale Rusiei. Comentând alegerile prezidențiale din 2024 din Republica Moldova, Peskov a afirmat că acestea nu au fost nici democratice, nici corecte. Purtătorul de cuvânt a susținut că „sute de mii de cetățeni ai Republicii Moldova care trăiesc în Rusia nu au avut dreptul să voteze”, spre deosebire de cei din Republica Moldova care trăiesc în Occident, ale căror voturi au decis victoria Maiei Sandu.

Deși președintele belarus Alexandr Lukașenko a evitat declarațiile publice despre Maia Sandu, discursurile pe care le promovează se reduc, de asemenea, la critici la adresa interferenței occidentale în țările din Europa Centrală și de Est, precum și la sprijinul acordat politicilor pro-ruse din regiune. Orientarea sa neechivocă a fost adesea exprimată prin sprijinul acordat liderilor cu opinii similare.

f) Liderii militari (Transnistria ca proxy)

Implicarea comandanților ruși în planurile de destabilizare a regiunii și de subordonare a Moldovei intereselor Moscovei este deosebit de vizibilă în Transnistria separatistă. Structurile regionale de securitate, strâns legate de Moscova, urmăresc în mod activ măsuri menite să slăbească aspirațiile pro-europene ale Moldovei. Transnistria este un instrument folosit de Kremlin pentru a atinge obiective politice, militare și de informații, fără a se implica direct în potențiale conflicte.

La nivel tactic, KGB-ul din Transnistria acționează ca o extensie a serviciilor speciale rusești, desfășurând operațiuni de spionaj care vizează Republica Moldova, Ucraina și țările Uniunii Europene. Aceste activități sunt susținute de campanii de dezinformare desfășurate prin intermediul posturilor locale de televiziune și al site-urilor web pro-ruse. Mass-media transnistreană difuzează narrative antioccidentale și promovează candidații pro-ruși în perioadele electorale. Principalul canal de știri din regiune este TSV, deținut de Grupul Sheriff, care a fost fondat de foști ofițeri KGB. Structura oligarhică finanțează, de asemenea, partidele politice pro-ruse, acordând un sprijin special Partidului Șor. Transnistria este considerată un centru cheie pentru spălarea de bani, utilizată pentru a finanța inițiativele pro-ruse din regiune.

La nivel tactic, sunt implicați și aproximativ 1.500 de soldați ruși din așa-numitul Grup Operațional al Trupelor Ruse (OGRF), staționat în Transnistria. Grupul declară oficial că sarcina sa este de a proteja depozitele de arme din Cobasna, care conțin cantități semnificative de muniție și reprezintă rămășițe ale Armatei Sovietice. În realitate, OGRF are atât o semnificație militară, cât și politică, jucând un rol cheie în menținerea influenței ruse în regiune. Exercițiile regulate ale OGRF cu forțele armate locale din Transnistria reprezintă o demonstrație de forță și o formă de intimidare a Republicii Moldova și a Ucrainei. Staționarea trupelor ruse în regiune, legăturile strânse cu serviciile speciale ruse și separatismul transnistrean înseamnă, de asemenea, că regiunea este considerată o potențială bază operațională pentru operațiuni cibernetice care vizează infrastructura critică a Moldovei.

Structurile de securitate din Transnistria implicate în activități de dezinformare, provocări militare, manipulare financiară și susținerea discursurilor separatiste sunt conduse, printre alții, de Vadim Krasnoselski, Vitaly Nyagu și Oleg Belakov.

Krasnoselski, președinte al Transnistriei din decembrie 2016, acuză în mod regulat Republica Moldova și Ucraina de provocări și acțiuni care amenință stabilitatea regiunii.

El este considerat o marionetă a Kremlinului, iar politica sa se rezumă la menținerea separatismului și consolidarea influenței ruse în Transnistria. În 2007, Krasnoselski a devenit ministru de interne al Transnistriei, iar în deceniul următor a ocupat funcția de șef al securității uneia dintre companiile din holdingul Sheriff. În 2015, a câștigat un loc în parlamentul transnistrean ca candidat al unui partid sponsorizat de grupul Sheriff. Un an mai târziu, a câștigat alegerile prezidențiale din regiune. Deși a candidat ca independent, potrivit analiștilor, el reprezenta de fapt interesele lui Sheriff la momentul respectiv.

În 2016, Krasnoselski a decis să transforme Comitetul Securității Statului Transnistria în Ministerul Securității Statului. Conform decretului emis, președintele Transnistriei, în calitate de comandant suprem al forțelor armate, coordonează activitatea serviciilor de securitate. Principalele sarcini ale acestora includ activități de informații, contrainformații și de frontieră, combaterea crimei organizate, a terorismului și a extremismului, precum și asigurarea securității informațiilor. Ministrul Securității Statului este locotenentul general Gebos Valery Dmitrievici.

Nyagu, ministrul Afacerilor Interne al Transnistriei din iulie 2021, comandă forțele de poliție din regiune, care sunt utilizate, printre altele, pentru a reprima protestele pro-guvernamentale. Nyagu împărtășește conceptul lumii ruse. În 2019, el a subliniat: „(...) Transnistria, Transnistria, la fel ca acum două secole, rămâne un cap de pod pentru lumea rusă în regiune. (...) Comitetul Vamal al statului transnistrean se angajează să protejeze interesele economice nu numai ale republicii sale, ci și ale Rusiei.” Nyagu este membru al Societății Imperiale Ortodoxe Palestiniene, care s-a dezvoltat ca un instrument diplomatic neoficial al rușilor – deși era o organizație civilă și religioasă, activitățile sale aveau o puternică dimensiune politică și erau strâns legate de interesele rusești. Societatea i-a acordat lui Nyagu Medalia E.M. Primakov. În 2019, la inițiativa Bisericii Ortodoxe Ruse, ministrul a primit și Ordinul de Merit pentru Biserică, clasa a II-a. În același timp, Krasnoselski a primit ordinul de clasa I. Trebuie adăugat că, între 2008 și 2012, Nyagu a lucrat ca consultant pentru departamentul juridic al Sheriff.

Belakov este copreședinte al Marii Coaliții de Coordonare din Transnistria, o structură politică ce integrează forțele pro-ruse din regiune. Coaliția are ca scop consolidarea influenței pro-ruse și joacă un rol cheie în coordonarea activităților de sprijinire a mass-mediei pro-ruse, organizarea de demonstrații și lobby pentru menținerea separatismului transnistrean.

În Rusia, Serghei Șoigu, ministrul Apărării al Federației Ruse, și-a exprimat interesul pentru Transnistria la nivel strategic. În declarațiile sale publice, Șoigu, unul dintre principalii responsabili de planificarea strategiei militare ruse, a subliniat legitimitatea prezenței militare ruse în Transnistria, pe care a justificat-o prin necesitatea de a asigura stabilitatea în regiune. Acesta este un motiv pe care Rusia îl folosește ca instrument de influență, subliniind neutralitatea Moldovei și statutul special al Transnistriei, considerate condiții cheie pentru negocieri. Menținerea influenței în regiunile de frontieră ale fostelor republici sovietice este susținută și de Alexander Pavlovich Lapin, comandant al Districtului Militar Central în perioada 2017–2022, șef al Statului Major al Forțelor Terestre din 2023 până în 2024 și comandant al Districtului Militar Leningrad din martie 2024.

Implicarea comandanților militari ruși în planurile de destabilizare a regiunii și de subordonare a Republicii Moldova intereselor Moscovei este indicată de declarațiile făcute de generalul rus Rustam Minnihanov. În aprilie 2022, comandantul adjunct al Districtului Militar Central al Rusiei a declarat public că ocuparea sudului Ucrainei ar oferi un acces mai bun la Transnistria, unde „există cazuri de persecuție a persoanelor vorbitoare de limbă rusă”. În urma declarațiilor lui Minnihanov, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova l-a convocat pe ambasadorul rus. Exprimându-și profunda îngrijorare cu privire la declarația generalului rus, ministerul a solicitat respectarea suveranității teritoriale și a neutralității Republicii Moldova.

Pe scurt, structurile de securitate din Transnistria joacă un rol cheie în operațiunile Rusiei vizând Republica Moldova. Activitățile lor includ susținerea discursurilor separatiste,

răspândirea dezinformării, provocări militare și manipulare financiară. Prin aceste activități se urmărește slăbirea suveranității Republicii Moldova, contracararea integrării țării în Uniunea Europeană și menținerea influenței Rusiei. Liderii transnistreni prezintă în mod regulat regiunea ca stat independent, iar narațiunea lor este susținută de Moscova atât financiar, cât și prin propagandă.

g) Media tradițională

Multe posturi de televiziune ale căror licențe au fost suspendate de Comisia pentru Situații Excepționale în ultimii ani s-au mutat pe frecvențele altor posturi. NTV Moldova s-a mutat pe EXCLUSIV TV - ambele entități sunt deținute de Exclusiv Media S.R.L., al cărei director este Ludmila Furculiță, soția lui Corneliu Furculiță, membru al Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM). Programele RTR Moldova sunt difuzate în prezent pe Cinema 1, deținută de Srlavideo-Content, care aparține Irinei Stețco. Titularul licenței pentru RTR Moldova este TV-Comunicatii Grup S.R.L., care este deținută în proporție de 50 % de organizația neguvernamentală rusă Rosmediacom („Societatea Rusă pentru Organizarea și Gestionarea Proiectelor în Domeniul Informației și Comunicării în Masă”). Valentina Stețco și Sb Grup Media SRL dețin fiecare câte 25% din acțiuni. Evgenii Sergheev este directorul RTR Moldova. ORIZONT TV, gazda TV6, face parte din Srl Archidoc Group, fondată de Irina Gușan și administrată de Victor Gușan. Postul de televiziune asociat Partidului Șor aparține Media Resource S.R.L., condusă de Dumitru Chitoroaga. După schimbarea frecvenței, fiecare post a lansat o campanie promoțională masivă pentru a evita pierderea audienței existente. În ciuda acestor eforturi intensificate, datele Google Trends arată o scădere a interesului pentru RTR Moldova și Publika TV, care corelează cu retragerea licențelor acestora. Trebuie adăugat că RTR Moldova are cea mai mare rată de căutare în Găgăuzia, în timp ce Publika TV domină căutările în restul țării.

Locuitorii din Transnistria și Găgăuzia, care vorbesc în majoritate limba rusă, sunt foarte expuși propagandei rusești. În Transnistria funcționează aproximativ 50 de instituții media care nu sunt supuse legislației naționale moldovenești și nu sunt înregistrate la Agenția

Serviciilor Publice din Chișinău. Majoritatea acestora sunt controlate de autorități necunoscute din Tiraspol și de holdingul Sheriff, asociat cu Gușan. Holdingul domină piața mass-mediei private, incluzând postul de televiziune TSV și mai multe posturi de radio (Radio Inter, Radio Chanson, Radio Dacha, Dorojnoe Radio). Sheriff controlează, de asemenea, postul de televiziune Pervii Pridnestrovski Telekanal, care a fost înființat în anii 1990 ca instrument de propagandă pentru autoritățile locale separatiste, chiar dacă este finanțat din bugetul regiunii separatiste. Pervii Pridnestrovski Telekanal, la fel ca Radio Pridnestrovia și agenția de știri Novosti Pridnestrovia (Novosti PMR), aparține Companiei de Televiziune și Radio de Stat din Transnistria.

Așa-numitele autorități transnistrene dețin, de asemenea, ziarele *Pridnestrovie*, *Adevărul Nistrean* și *Gomin*, care sunt publicate atât în format tipărit, cât și digital. Cu toate acestea, trebuie menționat că *Komsomolskaya Pravda* rămâne cel mai popular ziar în limba rusă din Republica Moldova.

În contextul grupului etnic găgăuz de origine turcă, merită menționată și Agenția Anadolu (AA). Linia editorială a acestei entități finanțate de Turcia susține cu tărie politicile guvernului lui Recep Tayyip Erdoğan și reflectă interesele partidului de guvernământ. Președintele AA este Şenol Kazancı, iar redactorul-șef este Mustafa Fuat Er. Agenția distribuie știri și prin intermediul rețelelor sociale – contul său de Facebook (anadoluajansi) are 4,3 milioane de urmăritori. Un număr similar de utilizatori urmăresc contul agenției pe X (@anadoluajansi). Pe YouTube, contul @anadoluajansi are 729 000 de abonați. Printre agențiile de știri – în contextul interferenței străine în domeniul informației – ar trebui menționate și agențiile ruse TASS și RIA Novosti.

h) Media netradițională

Deși influența Rusiei în mediul audiovizual a scăzut între 2022 și 2024 ca urmare a suspendării licențelor pentru numeroase posturi de televiziune rusești, aceasta rămâne puternică în mediul online, în special pe rețelele de socializare. Evaluând implicarea Rusiei

În procesul electoral din 2024 din Republica Moldova, Serviciul de Informații și Securitate susține că spațiul informațional va continua să fie principalul instrument de influență, gestionat atât de serviciile speciale ruse, cât și de actorii socio-politici moldoveni asociați cu Rusia. Manipularea în sfera informațională caracterizează multe canale rusești pro-război (așa-numiții milbloggeri sau Z-bloggeri) disponibile pe Telegram, dintre cele mai notabile fiind „Rybar” (peste 1 milion de abonați) și versiunea sa în limba engleză, „Rybar in English” (peste 41.000 de abonați). De asemenea, a crescut numărul canalelor de propagandă pe TikTok, precum și al conturilor anonime de Facebook care difuzează informații extremiste, testând reacțiile și estimând numărul susținătorilor lor.

Reamintind operațiunea de influențare online descrisă anterior, care viza Maia Sandu și în care, în 2023, au fost implicați artiști americani fără știrea lor, este important să subliniem amploarea utilizării rețelelor sociale în răspândirea conținutului manipulat. Înregistrarea de la @oleg_spb2 a fost distribuită pentru prima dată pe Telegram de canalul „ВОЗРОЖДЕНИЕ МОЛДОВЫ” (în română „Renașterea Republicii Moldova”), care a utilizat elemente grafice asemănătoare cu sigla partidului pro-rus Renașterea. Canalul a fost redenumit ulterior „Баба Папаска” („Baba Paraska”). Acesta a fost implicat și în răspândirea dezinformării cu privire la exercițiile militare internaționale din Republica Moldova. Postarea a apărut rapid și pe alte canale, precum „Gagauznews — Новости Гараузии” (peste 8.000 de abonați), „Salut Moldova” (peste 6.000 de abonați), „Пул N3” (peste 342.000 de abonați) și „ZERGULIO” (peste 380.000 de abonați). Distribuirea ulterioară a videoclipului a promovat și canalul pe care a fost publicat inițial. Înregistrarea a fost distribuită și de agenția de știri rusă Eadaily.com.

În regiunea autonomă Gagauzia, unul dintre cele mai influente site-uri de știri rămâne Gagauznews, care a fost blocat după începerea invaziei ruse în Ucraina, dar a continuat să funcționeze schimbându-și domeniul de la gagauznews.md la gagauznews.com. Manipularea în sfera informațională este vizibilă și pe un alt portal în limba rusă, Gagauzinfo.

i) Cooperare academică și științifică

Centrul Rus pentru Știință și Cultură din Chisinau este o filială a Rossotrudnichestvo, o agenție guvernamentală rusă responsabilă de cooperarea umanitară și promovarea culturii ruse în străinătate. A fost deschis în februarie 2009 ca reprezentanță a Rossotrudnichestvo, care funcționează în Republica Moldova din 2002. Ambele entități funcționează pe baza unui acord bilateral între guvernele Republica Moldova și Rusiei, semnat la 30 octombrie 1998 și ratificat prin Legea nr. 204-XV din 25 mai 2001. Centrul este condus de Andrey Muravyov, fost șef al centrului rus din Malta, precum și specialist la centre similare din Kiev și India. Implicarea lui Muravyov în evenimentele organizate de Partidul Șor, declarat ilegal, îi permite identificarea ca susținător al lui Ilan Șor. Artyom Naumenkov este responsabil pentru regiunea Transnistria în cadrul Centrului, ale cărui rețele sociale promovează activ atât imaginea instituției, cât și a Rusiei în sine. Natalia Nenasheva este responsabilă pentru promovarea identității pro-ruse a regiunii Gagauzia în cadrul Centrului.

Din 2021, s-a înregistrat o scădere semnificativă a numărului de proiecte implementate de Centru, precum și o scădere a interesului cetățenilor din Republica Moldova pentru evenimentele organizate de acesta. Motivele pentru aceasta sunt finanțarea insuficientă a activităților sale și distanțarea tinerilor moldoveni față de instituție în urma agresiunii pe scară largă a Rusiei împotriva Ucrainei. În prezent, Centrul Rus pentru Știință și Cultură din Chisinau evită implicarea directă în proiecte în calitate de organizator, apărând mai des ca „susținător” al anumitor activități. Sprijinul centrului în acest context include donații de cărți, articole de îmbrăcăminte cu sigla instituției, certificate de participare și mici trofee. În 2022, ignorând pericolele războiului, Centrul a ajutat la organizarea unei excursii pentru copiii din Republica Moldova la stațiunea Artek din Peninsula Crimeea. În 2023, s-a făcut o altă încercare, dar excursia a fost anulată din cauza anulării zborurilor.

Principalii beneficiari ai proiectelor lansate de Centru sunt comunitățile rusești din Chisinau și Drochia și organizația „Victory Volunteers”, care este o ramură a organizației

de tineret a Partidului Socialiștilor din Republica Moldova („Garda Tineretului”). Tinerii asociați acesteia erau invitați în mod regulat să participe la evenimentele organizate de Centru, la fel ca și membrii organizației „NAȘ” (Cartierul General Popular Anticriză) condusă de Viktor Petrov, deputat în Adunarea Populară a Gagauziei.

Este de remarcat faptul că, în februarie 2023, România vecina Republicii Moldova a închis Centrul Rus pentru Știință și Cultură din București din cauza activităților sale secrete de propagandă, inclusiv justificarea războiului Rusiei împotriva Ucrainei. Deși în contextul FIMI, influența Centrului Rus pentru Știință și Cultură ar trebui luată în considerare în principal în domeniul ideologiei și identității, această influență este utilizată și într-o dimensiune strict politică. Utilizarea instrumentală a acestui motiv este ilustrată de un incident din februarie 2023, când Centrul din Chișinău a fost stropit cu vopsea roșie. Surse pro-occidentale au descris actul de vandalism în contextul atacurilor sabotajelor și al planurilor rusești de destabilizare a Republicii Moldova (de exemplu, @NOELreports pe X, urmărit de peste 471 000 de utilizatori), în timp ce Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse a prezentat incidentul ca un caz de provocare flagrant anti-rusă.

Tema activității științifice este utilizată în mod regulat pentru manipularea informațiilor străine. Această măsură a fost criticată de Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse, care susține că cazurile individuale de interdicție de intrare sunt o manifestare a presupusei rusofobii din partea liderilor politici moldoveni. În acest context, ministerul a citat, de exemplu, interdicția de intrare în Republica Moldova impusă biologului rus Alexander Panchin (@Scinquisitor pe X, urmărit de peste 3.000 de utilizatori) în mai 2023 și expulzarea a cincisprezece filologi din Rusia, Belarus, Kârgâzstan, Tadjikistan și Uzbekistan în septembrie același an.

Interferența străină poate fi facilitată de faptul că toate instituțiile de învățământ superior din Moldova, atât private, cât și de stat, sunt implicate în cooperarea internațională în sens larg. Este de remarcat faptul că printre entitățile cu care Universitatea de Stat Alecu Russo

din Bălți, pro-rusă, a încheiat acorduri internaționale se numără și Fundația Russkiy Mir. Consolidarea cooperării cu instituțiile de învățământ superior din Rusia este unul dintre principalele obiective ale cooperării internaționale urmărite de Universitatea de Stat „Taras Șevcenko” din Tiraspol, Transnistria, în timp ce pentru Universitatea „Dimitrie Cantemir”, partenerul străin este Universitatea Rusă a Prieteniei Popoarelor, cunoscută pentru schimburile de studenți și promovarea culturii, limbii și valorilor rusești, fiind un instrument important al diplomației publice ruse.

În domeniul influenței ideologice și identitare, merită menționată și cooperarea dintre Teatrul Național Găgăuz Dionis Tanasoglu și comunitatea teatrală turcă. Trupa găgăuză participă la festivaluri în toată Turcia și este implicată și în Festivalul Internațional de Teatru organizat anual în Turcia. În acest fel, promovează propria istorie și cultură, subliniind în contactele sale cu mass-media turcă similitudinea dintre obiceiurile găgăuze și turce. În rapoartele Agenției Anadolu, găgăuzii sunt descriși ca „favoritele” festivalurilor de teatru turcești.

j) Cooperarea militară și formațiunile militare (nestatale)

Dmitri Rogozin, fost oficial guvernamental care a deținut funcții cheie legate de politica de apărare și industria armamentului Rusiei, este cunoscut pentru declarațiile sale controversate. Pozițiile sale ideologice se referă adesea la probleme militare. În calitate de fost reprezentant special al președintelui rus pentru Transnistria, Rogozin subliniază necesitatea protejării acestei regiuni, care face parte din strategia mai amplă a Moscovei de destabilizare a Republicii Moldova prin influență politică și militară. Contul în limba rusă al lui Rogozin pe X (@Rogozin) are peste 775.000 de urmăritori, în timp ce contul său în limba engleză (@DRogozin) are peste 24.000 de urmăritori. În postările sale, Rogozin îl numește pe Joe Biden „ticălos” și „idiot”, iar pe Donald Trump „politician curajos”. El îi batjocorește pe Volodymyr Zelensky și pe ucraineni și consideră că mitingurile anti-război pe care aceștia le organizează în America și Europa au ca scop „creșterea rusofobiei și a livrărilor de arme occidentale letale către Forțele Armate ale Ucrainei”.

În contextul regional, este de remarcat faptul că Transnistria menține propriile forțe armate, care sunt instruite și finanțate de Moscova. Acesta este un exemplu al prezenței militare permanente a Rusiei, care utilizează formațiuni nestatale ca instrument pentru a exercita presiune asupra Republicii Moldova. Mass-media rusă a prezentat, de asemenea, Grupul Wagner, o companie militară privată legată de serviciile de informații militare ruse, ca „posibil sprijin” în cazul unui conflict în Transnistria. Deși aceste rapoarte ar fi putut fi doar parte a unor operațiuni psihologice menite să sporească temerile legate de o escaladare militară, în martie 2024, un cetățean rus care încerca să intre în Transnistria a fost reținut la Chișinău și identificat ca fost membru al Grupului Wagner. I s-a refuzat intrarea în Republica Moldova în conformitate cu protocoalele de securitate aplicabile, deoarece era considerat o persoană cu risc ridicat.

Mercenarii din Grupul Wagner au servit și ca instructori în cadrul programului de instruire a tinerilor moldoveni în războiul de gherilă, sponsorizat de Evraziya, menționat anterior. Cea mai mare parte a instruirii a avut loc în Bosnia și Herțegovina și Serbia, în perioada din septembrie până la mijlocul lunii octombrie 2024. Programul lor a inclus tactici de provocare a forțelor de ordine, utilizarea armelor neletale și de foc, lupta corp la corp, fabricarea de dispozitive incendiare și explozive acasă și utilizarea dronelor pentru transportul și detonarea explozibililor. Unul dintre organizatorii taberei de instruire din Bosnia și Herțegovina a fost Mikhail Potepkin, directorul general al Meroe Gold și M Invest, companii paravan pentru operațiunile Grupului Wagner în Sudan. Instruirea activiștilor din Republica Moldova în provocarea de revolte ar putea face parte din pregătirile pentru alegerile parlamentare care vor avea loc în Republica Moldova în vara anului 2025.

4. Tehnici și tactici de manipulare selectate, mecanisme lingvistice de persuasiune, acțiuni și efecte psihologice - identificare și analiză.

Introducere

Moldova joacă un rol cheie în planurile strategice ale Federației Ruse de a-și menține influența în Europa Centrală și de Est. Rusia utilizează operațiuni psihologice coordonate (PSYOP) care includ o gamă largă de tehnici manipulative menite să destabilizeze politic, să submineze încrederea în integrarea europeană și NATO și să întărească sentimentele pro-ruse în rândul populației moldovene. Acest raport analizează în detaliu tehnicile, tacticile și persuasiunea utilizate, cu un accent special pe teme legate de Uniunea Europeană (UE), NATO și identitatea națională moldovenească. Rusia desfășoară operațiuni psihologice complexe și sistematice în Republica Moldova, care fac parte dintr-o strategie mai amplă menită să mențină influența în regiunea Europei Centrale și de Est. Scopul acestor activități este de a slăbi aspirațiile pro-occidentale ale Republicii Moldova, de a provoca destabilizarea politică și de a consolida atitudinile pro-ruse în rândul populației. Instrumentele utilizate pentru atingerea acestor obiective includ manipularea informațiilor, dezinformarea și exploatarea problemelor sociale, economice și geopolitice sensibile.

Principalele obiective ale operațiunilor psihologice

Subminarea încrederii în guvernul Republicii Moldova: Rusia prezintă guvernul Republicii Moldova ca fiind incompetent, corupt și autoritar. Ea subliniază greșelile politice, economice și simbolice, cum ar fi gestionarea crizei gazelor naturale sau eșecul proiectelor legate de integrarea europeană.

Slăbirea aspirațiilor de integrare cu Occidentul: Crearea unei narațiuni conform căreia integrarea cu UE va aduce Republicii Moldova mai mult rău decât bine. Aceste afirmații se concentrează pe presupusele efecte negative economice, sociale și culturale, precum pierderea terenurilor agricole, a suveranității și a valorilor tradiționale.

Discreditarea NATO și a cooperării militare cu Occidentul: Alianța Nord-Atlantică este prezentată ca un agresor care dorește să atragă Moldova într-un conflict cu Rusia, precum și ca o amenințare la adresa neutralității constituționale a țării.

Exploatarea conflictelor interne și identitare: Rusia accentuează diviziunile regionale și etnice, inclusiv prin susținerea discursurilor privind marginalizarea Gagauziei și Transnistriei. Propaganda se concentrează, de asemenea, pe problema „românizării” Republicii Moldova, prezentând-o ca pe un atac la adresa identității naționale.

Tehnici și tactici cheie

Dezinformarea și manipularea narativă: Persuasiunea rusă este coordonată central și replicată prin diverse canale, precum Telegram, site-uri web pro-ruse și rețele sociale. Un exemplu este narațiunea conform căreia integrarea în UE va duce la exproprierea fermierilor moldoveni, având scopul de a stârni temeri legate de pierderi economice.

Exploatarea crizelor și a greșelilor guvernului: Rusia valorifică eficient orice problemă politică și economică, cum ar fi auditul datoriei către Gazprom sau criza gazelor, pentru a prezenta guvernul ca fiind incompetent și dependent de UE.

Segmentarea publicului: Narațiunile sunt adaptate diferitelor grupuri sociale: tinerii sunt avertizați împotriva „îndoctrinării pro-europene” în școli; fermierii împotriva pierderii terenurilor; iar locuitorii regiunilor autonome împotriva marginalizării.

Narațiuni despre declinul Occidentului și al NATO: Se accentuează diviziunile interne din Occident, de exemplu pe teme precum sprijinul acordat Ucrainei sau politica de migrație, având ca scop subminarea încrederii în stabilitatea și viitorul UE. La rândul său, NATO este prezentată ca o organizație militară care amenință pacea și neutralitatea Moldovei.

Amplificarea temerilor și preocupărilor publicului: Narațiunile despre construirea de tabere pentru migranți pe teritoriul Republicii Moldova, militarizarea țării de către NATO și posibilitatea unui conflict cu Rusia sunt exemple tipice de acțiuni menite să stârnească anxietatea colectivă.

Persuasiunea legată de NATO

Discursurile anti-NATO sunt un element central al propagandei ruse în Republica Moldova. Acestea prezintă Alianța ca pe un agresor care dorește să elimine neutralitatea Republicii Moldova, să atragă țara într-un conflict cu Rusia și să forțeze militarizarea societății. NATO este prezentată ca o organizație ce urmărește eliminarea neutralității constituționale, fapt ce provoacă rezistență în rândul populației. Afirmațiile potrivit cărora integrarea în NATO ar putea provoca Rusia să întreprindă acțiuni militare împotriva Republicii Moldova întăresc temerile de război.

NATO ca instrument al dominației SUA: Rusia promovează ideea că Alianța servește intereselor Statelor Unite mai degrabă decât celor ale statelor membre, cu scopul de a slăbi sprijinul pentru cooperarea militară.

Persuasiune legată de Occident

Rusia prezintă Uniunea Europeană ca pe o organizație în criză, ale cărei acțiuni fac mai mult rău decât bine:

Diviziune în cadrul UE: Narațiunile indică o lipsă de unitate între statele membre, de exemplu în ceea ce privește sprijinul acordat Ucrainei, sugerând că Moldova nu poate conta pe un sprijin stabil.

Pierderea suveranității și a identității: Integrarea cu UE este prezentată ca o amenințare la adresa valorilor tradiționale, a identității naționale și a independenței politice a Republicii Moldova.

Probleme economice: Rusia promovează ideea că apropierea de UE va duce la creșterea sărăciei, pierderea terenurilor agricole și marginalizare economică.

Consecințele operațiunilor psihologice

Divizarea societății: Rusia consolidează în mod eficient diviziunile politice, etnice și regionale existente, ceea ce duce la amplificarea tensiunilor interne în Moldova.

Slăbirea încrederii în guvern și în procesele democratice: Narațiunile despre „frauda electorală” și acțiunile autoritare ale guvernului subminează încrederea cetățenilor în instituțiile statului.

Întârzierea integrării în UE și NATO: Crearea unei imagini negative a UE și NATO descurajează cetățenii să sprijine reformele și procesele de integrare.

Un element central al acestor activități îl constituie propaganda anti-UE și anti-NATO, care exploatează eficient problemele politice, economice și sociale locale.

Combaterea propagandei ruse necesită o abordare cuprinzătoare, ce include atât activități educaționale, cât și consolidarea cooperării cu partenerii internaționali.

Tehnici psihologice utilizate de Rusia

- Subminarea credibilității guvernului: Rusia exploatează în mod constant persuasiunea menită să discrediteze guvernul moldovean, prezentându-l ca fiind incompetent, autoritar și predispus la corupție.
- Persuasiunea privind incompetența guvernului: autoritățile sunt prezentate ca fiind incapabile să rezolve problemele economice și sociale. Exemplu: greșeala de a afișa steagul UE cu stelele inversate a fost folosită ca dovadă a lipsei de profesionalism. Exemplu: negocierile cu Gazprom privind datoria au fost descrise ca o manifestare a incapacității guvernului de a apăra interesele naționale.
- Persuasiunea cu privire la autoritarism: guvernul este acuzat că limitează libertatea de exprimare și restricționează activitatea opoziției. Exemplu: restricțiile impuse mass-mediei pro-ruse, precum închiderea posturilor de televiziune critice, au fost descrise drept „cenzură în stil european”.
- Persuasiunea cu privire la corupție: autoritățile sunt acuzate de utilizarea abuzivă a fondurilor europene, de exemplu prin alocarea acestora „administrațiilor locale corupte”.

Exploatarea identității naționale: Rusia recurge frecvent la teme legate de identitate pentru a accentua diviziunile sociale și a reduce sprijinul pentru reformele pro-occidentale. Aceste discursuri sunt bine organizate, adaptate sensibilităților locale și propagate eficient prin mass-media pro-rusă și politicieni locali. Exploatarea unor chestiuni precum limba, religia, etnia și unificarea cu România constituie baza strategiei de destabilizare a Republicii Moldova și de împiedicare a integrării în UE și NATO.

Rusia instrumentalizează constant temele identitare pentru a adânci diviziunile interne și a submina sprijinul pentru reformele pro-occidentale.

Narrativa „romanizării”: Deciziile de promovare a limbii române sunt prezentate ca un atac la adresa identității naționale moldovenești. Rusia exploatează în mod constant disputa privind limba și identitatea națională a Republicii Moldova, prezentând integrarea europeană ca o amenințare la adresa culturii și identității unice a Republicii Moldova.

De exemplu, problemele educaționale, cum ar fi promovarea unei „ideologii pro-europene” în școli, sunt prezentate ca un atac la adresa valorilor tradiționale. Rusia exploatează atașamentul puternic al moldovenilor față de creștinismul ortodox și valorile tradiționale pentru a se opune Occidentului și politicilor sale sociale ca o amenințare.

Separatismul regional: Rusia prezintă Transnistria și Găgăuzia drept victime ale marginalizării de către guvernul central. Exemplu: excluderea reprezentanților Găgăuziei din Comisia de Integrare Europeană a fost descrisă ca o dovadă de „euroautoritarism”.

Persuasiunea unificării cu România: Integrarea în UE este prezentată ca un pas către absorbția Republicii Moldova în România, ceea ce ar trebui să stârnească temeri de pierdere a suveranității.

Exploatarea economiei și a energiei:

Rusia exploatează activ problemele economice pentru a descuraja societatea moldovenească de la integrarea în UE și NATO.

- Teama de a pierde resursele naționale: Se afirmă că vânzarea terenurilor agricole către străini este o condiție pentru integrarea în UE. Exemplu: narațiuni conform cărora „UE va obliga Moldova să-și vândă terenurile către străini”, ceea ce va priva țara de independența sa economică.
- Crize energetice: sublinierea faptului că Moldova plătește prețuri mai mari pentru gazul din UE decât pentru cel din Rusia. Exemplu: propaganda susține că achizițiile de gaz prin intermediari din UE nu sunt rentabile.
- Discreditarea exporturilor către UE: se afirmă că moldovenii nu beneficiază de comerțul cu UE. Exemplu: se susține că „piețele sunt insuficiente” în UE, în comparație cu exporturile istorice către Rusia.

Crearea pesimismului față de Occident și NATO:

Rusia exploatează crizele interne din Occident și acțiunile NATO pentru a consolida euroscepticismul și a submina încrederea în alianțele occidentale.

- Occidentul ca cerc cultural în criză: susține că Occidentul se confruntă cu diviziuni și nu este în măsură să asigure securitatea membrilor săi. Exemplu: subliniază diviziunile din cadrul UE, de exemplu în ceea ce privește sprijinul acordat Ucrainei și disputele privind migrația.
- Narațiuni anti-NATO: Alianța Nord-Atlantică este prezentată ca un agresor care urmărește militarizarea Moldovei. Exemplu: afirmații potrivit cărora integrarea în NATO va provoca Rusia și va atrage Moldova într-un conflict armat. Propaganda susține că NATO intenționează să construiască baze militare pe teritoriul Republicii Moldova, ceea ce ar submina neutralitatea acesteia.
- Tabere pentru migranți: informații false potrivit cărora UE intenționează să construiască tabere pentru migranți în țările candidate, inclusiv în Moldova.

Exemplu: convingerea că Republica Moldova va deveni o „groapă de gunoi europeană” plină de migranți.

Narațiuni legate de NATO

- NATO ca amenințare la adresa neutralității Moldovei: propaganda rusă exploatează neutralitatea constituțională a Moldovei, prezentând NATO ca o organizație care dorește să o abolească. Exemplu: afirmații potrivit cărora cooperarea Moldovei cu NATO este un pas către renunțarea la neutralitate.
- NATO atrage Moldova într-un conflict cu Rusia: narațiuni care suscită temeri privind escaladarea conflictului în regiune. Exemplu: afirmații potrivit cărora cooperarea cu NATO va provoca Rusia să întreprindă acțiuni militare împotriva Moldovei.
- NATO ca simbol al dominației occidentale: alianța este prezentată ca un instrument al Statelor Unite pentru impunerea politicilor sale. Exemplu: narațiuni conform cărora NATO își va consolida prezența militară în Moldova, ignorând interesele locale.
- NATO amenință societatea moldovenească: afirmații potrivit cărora NATO va obliga moldovenii să se militarizeze și să se pregătească pentru război. Exemplu: narațiuni despre instruirea militară obligatorie pentru tineri ca parte a integrării în NATO.

Rusia desfășoară operațiuni psihologice complexe în Republica Moldova, utilizând manipularea informațiilor și dezinformarea pentru a slăbi sentimentul public pro-occidental și a bloca procesul de integrare în UE și NATO. Narațiunile anti-UE și anti-NATO sunt esențiale pentru aceste eforturi, iar eficacitatea lor se bazează pe instilarea abilității a fricii și neîncrederii.

Mecanisme lingvistice în propagandă

Propaganda și dezinformarea sunt instrumente cheie în lupta pentru influență politică și socială în Moldova. O analiză a mecanismelor lingvistice de persuasiune utilizate pentru a discredita integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană relevă tehnici sofisticate de manipulare menite să slăbească sprijinul public pentru cursul european al țării.

Crearea unei diviziuni antagoniste: „noi” împotriva „lor”

Unul dintre cele mai eficiente instrumente de propagandă este crearea unei granițe clare între „noi” (cetățenii moldoveni care țin la țara lor) și „ei” (forțele externe care vor să-și impună condițiile asupra Moldovei). Acest tip de persuasiune se bazează pe accentuarea specificului național și pe promovarea neîncrederii față de influențele străine. Propaganda prezintă Uniunea Europeană ca o forță care dorește să exploateze Republica Moldova, să-i impună valorile și să-i limiteze suveranitatea. Guvernul și politicienii care susțin integrarea europeană sunt descriși în această narațiune ca „trădători” sau „colaboratori”. Rusia desfășoară operațiuni psihologice ample menite să se prezinte ca un partener cheie și prieten al Moldovei, oferind o alternativă la integrarea în Uniunea Europeană și NATO.

Tehnici și tactici utilizate de Rusia pentru a construi o imagine pozitivă în rândul moldovenilor

Rusia subliniază în mod constant legăturile sale istorice și culturale cu Republica Moldova pentru a-și consolida imaginea de „partener natural” și „națiune soră”. Rusia se prezintă ca un apărător al valorilor tradiționale și al creștinismului ortodox, ceea ce rezonază cu partea religioasă și conservatoare a societății moldovenești. Evenimentele istorice, precum „eliberarea” Republicii Moldova de către Armata Roșie în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, sunt prezentate în propagandă ca dovadă a protecției de lungă durată a Republicii Moldova de către Rusia. Finanțarea centrelor culturale rusești, promovarea limbii ruse și organizarea de evenimente culturale menite să reamintească oamenilor „apropierea civilizațională” dintre Republica Moldova și Rusia joacă un rol important.

Rusia încearcă să se prezinte ca principalul partener comercial al Moldovei și garant al stabilității economice. Rusia se promovează ca un partener comercial de încredere, oferind condiții preferențiale pentru exportul produselor moldovenești, precum vinul, fructele și legumele. Propaganda subliniază că piața rusă este mai deschisă produselor moldovenești decât piața Uniunii Europene. Rusia se prezintă ca un furnizor cheie de gaze naturale pentru Republica Moldova, promovând mesajul că materiile prime rusești ieftine sunt o alternativă mai bună decât aprovizionarea mai scumpă din UE. În timpul crizei energetice, propaganda rusă a subliniat că Moldova plătea prețuri mai mari pentru gaz din cauza politicii sale de cooperare cu Occidentul, oferind în același timp condiții preferențiale regiunilor pro-ruse.

Exploatarea istoriei și a patrimoniului cultural comun

Rusia subliniază în mod constant legăturile sale istorice și culturale cu Moldova pentru a-și consolida imaginea de „partener natural” și „națiune soră”.

Narațiunea patrimoniului comun: Rusia se prezintă ca un apărător al valorilor tradiționale și al creștinismului ortodox, ceea ce rezonază cu segmentul religios și conservator al societății moldovenești. Evenimente istorice, precum „eliberarea” Moldovei de către Armata Roșie în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, sunt prezentate în propagandă ca dovadă a protecției de lungă durată a Moldovei de către Rusia.

Sprijin cultural: Finanțarea centrelor culturale rusești, promovarea limbii ruse și organizarea de evenimente culturale menite să reamintească oamenilor „apropierea civilizațională” dintre Moldova și Rusia. Evenimente culturale și literare sunt sponsorizate de Rusia în Găgăuza și Transnistria.

Consolidarea mesajului unui „parteneriat economic strategic”: Rusia încearcă să se prezinte ca principalul partener comercial al Republicii Moldova și garant al stabilității economice.

Narațiuni despre beneficiile economice: Rusia se promovează ca un partener comercial de încredere, oferind condiții preferențiale pentru exportul de produse moldovenești, precum vin, fructe și legume. Propaganda subliniază că piața rusă este mai deschisă produselor moldovenești decât piața Uniunii Europene.

Asigurarea stabilității energetice: Rusia se prezintă ca un furnizor cheie de gaze naturale pentru Republica Moldova, promovând mesajul că materiile prime rusești ieftine sunt o alternativă mai bună decât aprovizionarea mai scumpă din UE. În timpul crizei energetice, propaganda rusă a subliniat că Republica Moldova plătea prețuri mai mari pentru gaz din cauza politicii sale de cooperare cu Occidentul, oferind în același timp condiții preferențiale regiunilor pro-ruse.

Exploatarea problemelor religioase și a valorilor tradiționale: Rusia se prezintă ca un apărător al valorilor tradiționale și al moralității, contrastând cu normele liberale promovate de Occident. Rusia subliniază rolul său de protector al Bisericii Ortodoxe și al normelor sociale tradiționale, care se bucură de un sprijin deosebit în regiuni precum Găgăuza și Transnistria. Sprijinirea reconstrucției bisericilor ortodoxe și finanțarea evenimentelor religioase în regiunile pro-ruse. Rusia promovează narațiuni conform cărora integrarea în UE amenință să „despartă familia”, să legalizeze căsătoria între persoane de același sex și să demoralizeze tinerii. În campaniile sale media, Rusia contrastează „moralitatea creștină” promovată de Moscova cu „corupția Occidentului”.

Promovarea Rusiei ca garant al păcii: Rusia prezintă prezența sa în regiune ca un factor de stabilizare care contracarează conflictele. Rusia încearcă să convingă moldovenii că prezența sa militară în Transnistria împiedică escaladarea conflictului și garantează pacea în regiune. Persuasiunea rusă subliniază că acțiunile NATO în Europa de Est sunt provocatoare și ar putea duce la război, în timp ce Rusia menține pacea. Afirmațiile potrivit cărora NATO încearcă să militarizeze Republica Moldova și să o atragă într-un conflict cu Rusia contrastează cu imaginea Rusiei ca „gardian al neutralității Republicii Moldova”.

Media rusă prezintă Rusia ca fiind împotriva desfășurării trupelor NATO în regiune, care ar proteja Moldova de escaladarea tensiunilor.

Utilizarea ajutorului umanitar și a sprijinului social: Rusia folosește ajutorul material și simbolic pentru a-și construi o imagine pozitivă în rândul moldovenilor.

Ajutor umanitar: Rusia oferă ajutor sub formă de alimente, medicamente și vaccinuri (de exemplu, Sputnik V), în special regiunilor pro-ruse. Livrările de vaccinuri Sputnik V către Găgăuzia și Transnistria au fost promovate pe scară largă ca un exemplu al preocupării Moscovei pentru moldoveni.

Gesturi simbolice de solidaritate: Evenimente precum furnizarea de ajutor în timpul crizelor sunt prezentate ca dovadă a fiabilității Rusiei ca partener. Livrarea de ajutor alimentar rus către regiunile pro-ruse în timpul pandemiei de COVID-19.

Sprijinirea partidelor politice pro-ruse pentru a-și consolida propria persuasiune: Rusia oferă sprijin politic și financiar intens partidelor și liderilor care promovează narațiuni pro-ruse. Partidul lui Ilan Șor beneficiază de sprijin propagandistic în mass-media rusă, ceea ce îi consolidează poziția de contrapondere la grupurile pro-europene.

Manipularea mass-media locale: Rusia controlează și sprijină mass-media pro-ruse care promovează o imagine pozitivă a Rusiei. Numeroase canale Telegram, precum „Гараузская Республика” și „Приднестровец”, promovează narațiuni despre apropierea Republicii Moldova de Rusia și avantajele acesteia față de Occident.

Consolidarea activităților în regiunile autonome: Rusia își concentrează activitățile asupra regiunilor pro-ruse, precum Transnistria și Găgăuzia, pentru a consolida sentimentele pro-ruse. Finanțarea infrastructurii și a proiectelor sociale în Găgăuzia și sprijinirea structurilor separatiste din Transnistria.

Crearea unui model alternativ de integrare: Rusia promovează conceptul de integrare cu Uniunea Economică Eurasiatică , ca alternativă mai avantajoasă la cooperarea cu UE. Mesajul este că aderarea la uniunea cu Rusia va aduce beneficii economice fără a fi necesară implementarea „reformelor dureroase” impuse de UE.

Tehnici lingvistice:

Comparații contrastive: accentuarea diferențelor dintre valorile tradiționale moldovenești și principiile „străine” ale UE. Pronume de excludere: utilizarea expresiilor precum „noi” și „al nostru” în opoziție cu „ei” și „al lor”, întărind sentimentul unei comunități amenințate de forțe externe. Demonizarea adversarului: Guvernul și UE sunt descrise ca urmărind distrugerea suveranității și culturii moldovenești. Exemple:

- „Uniunea Europeană ne impune ideologia sa, în timp ce Republica Moldova a fost întotdeauna o țară independentă.”
- „În numele integrării lor europene, ne pierdem școlile, identitatea și suveranitatea.”
- „Europa nu vrea o Moldovă puternică – vrea o colonie.”

Obiectiv: Crearea unui sentiment de amenințare și mobilizarea cetățenilor pentru a se opune acțiunilor guvernului, care este descris în narațiunile propagandistice ca servind interesele „străinilor” și nu ale poporului.

Ironie și ridiculizare: Sarcasmul și ironia sunt instrumente eficiente care subminează credibilitatea adversarului și întăresc mesajul printr-o formă ușoară și distractivă. Narațiunile care ridiculizează integrarea în UE sau politicienii care susțin acest proces sporesc scepticismul cu privire la competența și intențiile acestora.

Descrierea mecanismului: Ridiculizarea întărește mesajul emoțional, reducând în același timp spațiul pentru discuții de fond. Incidentelor minore li se atribuie o semnificație simbolică, care ar dezvălui „adevărata” față a politicienilor sau a proceselor de integrare.

Tehnici lingvistice:

Comparații sardonice: Crearea de analogii absurde, de exemplu compararea politicii guvernamentale cu ocupația.

Întrebări ironice: Sublinierea pretenției incompetenței prin întrebări retorice, de exemplu „Este într-adevăr ceea ce ne dorim?”

Banalizare: Reducerea acțiunilor serioase la exemple absurde pentru a le discredita:

- „Steagul UE cu stele inversate – un simbol al profesionalismului guvernului nostru!”
- „Maia Sandu susține că va aduce Moldova în UE până în 2030 – probabil cu ajutorul unei mașini a timpului.”
- „Integrarea în UE înseamnă că Moldova va deveni o țară europeană – în teorie, dar numai în teorie.”

Obiectiv: Crearea unei distanțe emoționale între public și obiectul criticii, subminând în același timp credibilitatea acțiunilor guvernului și ale Uniunii Europene.

Inducerea fricii și incertitudinii:

Propaganda exploatează tendința oamenilor de a evita riscurile, întărind temerile legate de viitorul incert pe care integrarea în UE îl va aduce, presupus. Narațiunile se bazează pe construirea unei viziuni a consecințelor catastrofale, cum ar fi pierderea identității, falimentul economic sau implicarea militară în conflicte, care ar rezulta din aderarea la UE.

Tehnici lingvistice:

Exagerarea amenințărilor: Crearea de imagini dramatice ale viitorului, de exemplu „Moldova va deveni groapa de gunoi a Europei”.

Apel la emoții: Utilizarea cuvintelor precum „catastrofă”, „colaps” și „trădare” pentru a provoca reacții emoționale puternice.

Scenarii ipotetice: Descrierea unor evenimente fictive, dar plauzibile, de exemplu „UE va impune vânzarea de terenuri către străini”. Exemple:

- „Aderarea la UE înseamnă că Moldova va fi forțată să vândă terenurile sale investitorilor străini, distrugând agricultura”.
- „Integrarea în UE este primul pas către război – copiii noștri vor lupta pe pământ străin”.

Obiectiv: Să intimideze publicul și să stârnească rezistența la schimbare.

Manipularea autorităților:

Propaganda folosește adesea manipularea declarațiilor făcute de persoane sau instituții cunoscute pentru a-și întări puterea de convingere. Declarațiile sunt citate în mod selectiv, scoase din context și, uneori, complet falsificate.

Descrierea mecanismului: Citatele și datele pretins provenite de la experți sau lideri de opinie creează impresia că persuasiunile negative sunt confirmate de autorități recunoscute.

Tehnici lingvistice:

Citate false: Atribuirea unor declarații unor persoane care nu le-au făcut niciodată.

Date selective: prezentarea faptelor care susțin persuasiunea, ignorând alte informații.

Construirea unui consens fals: crearea impresiei că o anumită opinie este larg acceptată.

Exemple:

- „Ambasadorul UE a recunoscut că Moldova nu va îndeplini criteriile de aderare în următorii 20 de ani.”
- „Președintele francez a declarat că UE nu are viitor în forma sa actuală.”

Scop: Consolidarea credibilității propagandei prin sprijinul aparent al experților.

Apelarea la valorile tradiționale și la emoții

Mulți moldoveni acordă o mare importanță valorilor precum religia, familia și tradițiile locale. Propaganda folosește intens aceste elemente, prezentând UE ca o amenințare la adresa fundamentelor societății:

- „Integrarea în UE nu este doar o trădare politică, ci și o trădare spirituală.”
- „Românizarea este doar primul pas către ștergerea identității noastre.”

Tehnica: Conotațiile religioase și emoționale întăresc mesajul, făcându-l mai convingător pentru public.

Rezumat:

Tehnicile de persuasiune utilizate de aparatul de influență rus, în special cele care vizează integrarea Moldovei în Occident, folosesc o gamă largă de mecanisme lingvistice. Prin instilarea fricii, manipularea faptelor și apelarea la emoții și valori tradiționale, acestea influențează în mod eficient atitudinile publice. Un element cheie al eficacității lor este referirea la contextul local și la problemele cotidiene ale cetățenilor, ceea ce le face mai eficiente. Combaterea acestui fenomen necesită nu numai educație media, ci și o comunicare activă din partea guvernului și a organizațiilor pro-europene, care ar trebui să răspundă la dezinformare oferind explicații fiabile și accesibile cu privire la procesele implicate în integrare. –

5. Acțiuni de propagandă, manipulare și dezinformare îndreptate împotriva percepției Occidentului și a valorilor democratice

Acțiunile de propagandă și dezinformare menite să submineze încrederea în Occident și în valorile democratice au un puternic ecou în spațiul mediatic moldovenesc. Sursa interferenței străine este Rusia, ale cărei acțiuni creează o imagine a Occidentului ca forță

destabilizatoare în regiune. Alegerile pentru Parlamentul European, urmate de alegerile prezidențiale din Moldova și referendumul privind aderarea la Uniunea Europeană (UE) în 2024, au crescut semnificativ numărul de știri axate pe tema integrării europene.

a) Motivate extern

Printre narațiunile de dezinformare motivate extern, îndreptate împotriva percepției Occidentului și a valorilor democratice, au dominat următoarele:

1) **Narațiuni care discreditează ideea integrării Moldovei în Occident:**

- integrarea în UE va duce Moldova la ruină;
- UE tratează Moldova într-o manieră neocolonială;
- guvernul proeuropean al Moldovei se opune valorilor rusești;

2) **Vectori narativi:**

- narațiuni care identifică Uniunea Europeană și NATO ca o amenințare la adresa securității;
- narațiuni care discreditează valorile occidentale;
- narațiuni care răspândesc convingerea că Occidentul este obosit de războiul din Ucraina;
- narațiuni despre Occidentul care demonizează Rusia;
- narațiuni despre ipocrizia Occidentului;
- narațiuni care îi prezintă pe politicienii pro-europeni ca marionete ale Occidentului;

b) Motivate intern

Printre narațiunile de dezinformare motivate intern, îndreptate împotriva percepției Occidentului și a valorilor democratice, au dominat următoarele:

1) Narațiuni care discreditează ideea integrării Moldovei în Occident:

- guvernul moldovean nu este pro-european în practică;
- guvernul moldovean încearcă să-și mascheze incompetența prin integrarea europeană;
- Moldova își ascunde activitățile ilegale în spatele retoricii privind integrarea în UE;
- acțiunile autorităților moldovenești contrazic aspirațiile lor europene;
- guvernul moldovean discreditează integrarea Moldovei în UE;
- societatea moldovenească nu susține aderarea la UE;
- Moldova nu este pregătită să devină parte a UE;

2) Narațiuni care discreditează referendumul privind aderarea Moldovei la Uniunea Europeană:

- referendumul privind integrarea europeană a Moldovei este o fraudă electorală a Maiei Sandu;
- referendumul privind integrarea europeană a Moldovei a fost organizat cu încălcarea normelor democratice și legale;

3) Narațiuni care discreditează Uniunea Europeană:

- aderarea la UE este contrară statutului de neutralitate;
- aderarea la UE înseamnă aderarea la NATO;
- UE va împinge Moldova în război;
- UE este pe punctul de a se prăbuși;
- UE impune moldovenilor valori străine.

c) Exemple de acțiuni

Narațiunile de dezinformare motivate extern au fost promovate prin exemple de acțiuni manipulative:

1) Narațiuni care discreditează ideea integrării Moldovei în Occident:

- Propaganda rusă prezintă integrarea Moldovei în UE ca fiind cauza creșterii prețurilor la energie în Moldova. Ea prezice că această situație va conduce la sărăcirea moldovenilor. Ambasadorul Rusiei la Chișinău, Oleg Ozerov, s-a pronunțat pe această temă, afirmând că aprovizionarea cu gaze din UE va distruge economia moldovenească. Potrivit propagandiștilor, integrarea europeană va duce și la pierderea terenurilor agricole, ceea ce va contribui, de asemenea, la sărăcirea societății moldovenești. Moldovenii vor pierde, de asemenea, accesul la piețele de export cheie. Acest mesaj a fost întărit prin compararea exporturilor modeste ale Moldovei către UE cu exporturile sale peste medie către Rusia și Comunitatea Statelor Independente. Aceste eforturi se reduc la presupunerea că integrarea în UE va ruina Moldova;
- Agențiile de știri rusești, precum TASS, au difuzat informații despre planurile de construire a unor tabere pentru migranții expulzați din UE în țările care solicită aderarea la comunitate, inclusiv Republica Moldova. Punctul de plecare pentru construirea acestei narațiuni false a fost un articol din ziarul britanic The Times, bazat nu pe fapte confirmate, ci pe scurteri de informații și conversații din cercurile UE. În mass-media au apărut sugestii că UE ar transforma Moldova într-o „groapă de gunoi europeană”. Ilan Șor, care a obținut cetățenia rusă în 2024 și susține activ influența Rusiei în Moldova, a declarat fără ocolișuri că Maia Sandu ar transforma țara într-o „groapă de gunoi europeană plină de baze militare și refugiați”. Purtătorul de cuvânt al guvernului moldovean, Daniel Vodă, a calificat aceste declarații drept dezinformare, subliniind că Moldova nu poartă astfel de discuții cu UE. Delegația UE la Chișinău a negat, de asemenea, aceste informații. Scopul propagandiștilor nu era doar să stârnească teamă în rândul publicului moldovean, ci și să creeze impresia că UE tratează Moldova într-o manieră neocolonialistă. În descrierea evenimentelor de către Kremlin, UE – deși promovează oficial parteneriatul și sprijinul – exploatează Moldova într-un mod care amintește de relațiile de putere coloniale,

dar într-un context modern. Prin urmare, rușii tratează sprijinul pe care UE îl poate oferi Moldovei ca un instrument de influență pentru țările occidentale. În noiembrie 2024, purtătoarea de cuvânt a Ministerului Afacerilor Externe al Rusiei, Maria Zakharova, a declarat: „Au apărut în presă informații despre planurile UE de a aloca peste 30 de milioane de euro în cadrul proiectului Coridoarele de solidaritate UE-Ucraina pentru a realiza o renovare completă a rețelei feroviare din Moldova, cu scopul de a reduce presiunea asupra legăturilor feroviare existente cu Ucraina. (...) Ei fac acest lucru pentru a agrava și mai mult situația din regiune. Zakharova a susținut că Moldova ar fi forțată să acționeze ca un centru logistic pentru forțele armate ucrainene;

- În februarie 2024, în mass-media au apărut zvonuri potrivit cărora oficialii din Transnistria separatistă ar putea încerca să organizeze un referendum privind aderarea la Rusia, pentru a sprijini operațiunile hibride rusești în Moldova, destabilizată din punct de vedere politic și social. În cele din urmă, deputații transnistreni au lansat un apel vag pentru „protecția Rusiei împotriva presiunilor din partea Moldovei”, care a primit un răspuns ambiguu din partea lui Serghei Lavrov. Ministrul rus de externe a declarat că Moldova împiedică procesul de negociere privind soluționarea problemei Transnistriei, în care Ucraina, Rusia și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa ar acționa ca mediatori, iar Statele Unite și UE ar acționa ca observatori. În același timp, el a acuzat Republica Moldova că „blochează tot ce este rusesc”. Aceste acțiuni au scopul de a convinge opinia publică de opoziția guvernului proeuropean al Republicii Moldova față de valorile rusești.

2) Narațiuni care echivalează Uniunea Europeană și NATO cu o amenințare la adresa securității, inclusiv a neutralității Republicii Moldova:

- Propagandiștii ruși echivalează adesea UE cu NATO, susținând că aderarea la UE înseamnă pierderea neutralității și implicarea în conflicte armate. Ei prezintă comunitatea europeană ca un intermediar al Alianței și Occidentul ca o forță care

obligă statele să se supună obiectivelor sale politice și militare, în special prin încorporarea lor în structurile NATO. În ziua alegerilor prezidențiale din Moldova din 2024, în orașul Vărnița (lângă Transnistria separatistă) au apărut afișe și fluturași cu sloganuri precum: „UE = NATO. Prin aderarea la UE, țara noastră își va pierde statutul de neutralitate, iar moldovenii vor muri în zone de conflict sub steagul NATO” sau „Uniunea Europeană înseamnă război”. În ciuda sprijinului crescând pentru integrarea europeană, moldovenii rămân sceptici față de NATO, iar teama de Alianță și de război este un instrument eficient de manipulare. În august 2024, într-un sondaj comandat de Watchdog.md, 29,5% dintre moldoveni și-au declarat sprijinul pentru aderarea la NATO. Folosit ca instrument în propaganda Kremlinului, RIA.ru scrie despre distrugerea treptată a legăturilor Chișinăului cu Moscova de către partenerii occidentali, citând un reprezentant al blocului pro-rus Pobeda: „Este evident că totul a început cu un singur scop – să ne atragă în NATO, iar astăzi se face totul (...) pentru a distruge legăturile noastre istorice și parteneriatul strategic important cu Rusia și Uniunea Economică Eurasiatică. Numai din cauza ambițiilor globaliste ale Washingtonului și Bruxelles-ului.”

3) Narațiuni care discreditează valorile occidentale:

- Rusia se promovează ca apărător al valorilor tradiționale, opunându-se valorilor progresiste ale Occidentului. Bazându-se pe sloganuri conservatoare, naționaliste și religioase, ea oferă o alternativă la modelul liberal occidental care, potrivit mesajului Bisericii Ortodoxe Ruse, duce la decăderea familiilor tradiționale și a fundamentelor morale ale societății. Occidentul se opune valorilor tradiționale. Acest mesaj se reflectă în filialele moldovenești ale mediei ruse, care difuzează conținut îndreptat împotriva comunității LGBT+. Marșurile comunității sunt relatate într-o manieră ofensivă și stigmatizantă, iar relațiile mai strânse cu UE sunt echivalate cu impunerea acceptării și promovarea excesivă a comunității LGBT+. Propagandiștii prezintă ideologia comunității ca o amenințare la adresa valorilor creștine și asociază reprezentanții acesteia cu imoralitatea și comportamentul deviant. În noiembrie

2024, Maria Zakharova a făcut referire la raportul Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței din 12 noiembrie 2024, care recomandă Moldovei să-și extindă agenda LGBT+. Ea și-a exprimat convingerea că „autoritățile moldovene nu vor avea nicio rețineră în implementarea acestui program, care este distructiv pentru societatea moldovenească”. În aceeași declarație, Zakharova a comentat acuzațiile ministrului moldovean de externe potrivit cărora Rusia promovează convingerea printre moldoveni că nu vor deveni niciodată parte a Europei. „Eforturile agresive de a impune o agendă neoliberală în Republica Moldova sunt în plină desfășurare (...), în timp ce aproximativ 80% din populația Moldovei aderă la valorile tradiționale”, a spus purtătoarea de cuvânt.

4) Narațiuni care promovează convingerea că Occidentul este obosit de războiul din Ucraina:

- Rusia promovează în Republica Moldova opinia că ajutorul financiar european și american, precum și livrările de arme, sunt oferite Ucrainei în mod inutil. RIA.ru raportează că, în opinia Rusiei, aceste acțiuni perturbă acordul, implicând în mod direct țările NATO în conflict. Pentru a consolida credibilitatea acestei narațiuni, mass-media rusă utilizează declarații ale unor politicieni pro-occidentali, printre care și premierul polonez Donald Tusk, scoase din context. În mesajele lor, propagandiștii subliniază consecințele economice și energetice ale sancțiunilor împotriva Rusiei pentru europeni și creează, de asemenea, o imagine nefavorabilă a refugiaților ucraineni. Ei folosesc imigrația ca subiect pentru a polariza societățile.

5) Narațiuni despre demonizarea Rusiei de către Occident:

- În noiembrie 2024, miniștrii de externe ai șase țări occidentale – Polonia, Regatul Unit, Germania, Spania, Italia și Franța – au acuzat Rusia că intensifică atacurile hibride asupra NATO și UE. Răspunzând la acuzații, Maria Zakharova a declarat: „Establishmentul european are nevoie de argumentul „activităților hibride” mitice ale Rusiei pentru a explica propriile greșeli criminale, care au dus la o criză socio-

economică și au subminat nivelul de trai în Europa”. Zakharova a susținut că țările occidentale duc o campanie de propagandă acerbă pentru a demoniza Rusia. Ele folosesc argumente despre „amenințarea rusă” pentru a justifica militarizarea accelerată a Europei și creșterea cheltuielilor pentru apărare. Potrivit Zakharova, aceste țări nu acționează în interesul propriilor industrii de apărare, ci în interesul Statelor Unite.

6) Narațiuni despre ipocrizia Occidentului:

- Propaganda rusă descrie adesea democrația occidentală ca o fațadă care nu are nimic de-a face cu valorile democratice reale. În decembrie 2024, după moartea generalului rus Igor Kirillov, surse de propagandă rusești au sugerat că: „Atacul terorist de la Moscova a fost o continuare și o dezvoltare a spiralei de acceptare de către Occident a crimelor de război comise de militanții regimului de la Kiev, pe care le-au promovat în toți acești ani”. Țările occidentale sunt acuzate că susțin regimuri autoritare, duc războaie, încalcă drepturile omului și se amestecă în afacerile interne ale altor țări. Maria Zakharova îl citează pe Boris Johnson ca exemplu al ipocriziei liderilor occidentali, care „obișnuia să-și exprime pretinsa dragoste pentru Rusia, menționând că o adoră și citând clasici ruși”. În același timp, Zakharova îl acuză pe Johnson că „ulterior a făcut tot posibilul pentru a exacerba situația din zona de conflict din Ucraina”. Ea menționează, de asemenea, declarațiile și acțiunile contradictorii ale lui Emmanuel Macron, precum și ale altor politicieni americani care „(...) au spus că iubesc poporul rus care le trimitea felicitări de sărbători în fiecare an (...). Apoi au furnizat arme pentru a fi folosite împotriva acelei națiuni (...) și au provocat conflicte între națiuni frățești.” Această narațiune este, de asemenea, în concordanță cu acuzațiile occidentale de politici agresive care implică escaladarea tensiunilor pe scena internațională.

7) Narațiuni care îi prezintă pe politicienii pro-europeni ca marionete ale Occidentului:

- Propaganda rusă delegitimează guvernele pro-europene, despre care se spune că acționează în interesul puterilor străine. Când a fost întrebată de un jurnalist dacă foștii politicieni care promovează narațiuni anti-ruse în mass-media occidentală „lucrează la ordinele SUA”, Maria Zakharova a răspuns: „Vă referiți la politicienii occidentali? Toți au legături cu diverse grupuri de lobby și agenții de relații publice. În plus, în politică există conceptul de „ușă rotativă”. În acest caz, ușa rotativă se referă la o politică de angajare care se bazează mai degrabă pe loialitatea personală a candidatului decât pe competența acestuia (...). Vedem acest lucru tot timpul în Statele Unite. Este normal pentru ei, deoarece sunt conectați la grupuri de lobby (...); ei nu acționează ca observatori obiectivi. De fapt, sunt „propagandiști monstruoși” (...), promovând singura idee rusofobă.” În octombrie 2023, viceprim-ministrul Dmitri Cernisenko, referindu-se la sancțiunile impuse Rusiei în domeniul sportului de către organizațiile internaționale și Occident, a numit în mod direct țările care se opun Rusiei „marionete”. Potrivit lui Dmitri Medvedev, Occidentul folosește o rețea de organizații neguvernamentale controlate de serviciile de informații americane și europene ca parte a puterii sale soft pentru a domina Ucraina.

Narațiunile de dezinformare motivate intern au fost promovate activități manipulative exemplificative

1) Narațiuni care discreditează ideea integrării Moldovei în Occident

- Când un cetățean turc a fost ucis în Rîșcani, un district administrativ al Chișinăului, în iulie 2024, sursele de propagandă au folosit crima pentru a promova afirmații sarcastice despre o întoarcere la anii 1990 în capitala europeană a lui Mai Sandu, unde ucigașii cutreieră străzile și autoritățile luptă împotriva opoziției. Propagandista Marina Tauber a redus incidentul la categoria crimelor comise în

plină zi, argumentând că acestea sunt inacceptabile într-o țară cu aspirații europene. Utilizarea instrumentală a crimei a făcut parte din promovarea tezei că guvernul moldovean nu este pro-european în practică;

- Crimele au fost menționate și pe canalele Mămăligă și Tocană (Мамалыга и Токана) și Bogdan Țîrdea, sugerând că „oamenii sunt împușcați” pe străzile Chișinăului în timp ce președintele discută planurile de integrare europeană, modernizarea armatei și războiul din Ucraina. Același conținut a fost promovat și de canalul WTF Moldova, care, referindu-se la promovarea integrării europene de către Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), a scris:
- „Lipsa de securitate (criminali înarmați care umblă liberi prin oraș); sărăcirea populației; emigrația fatală; lipsa perspectivelor pentru tineri (închiderea instituțiilor de învățământ); medicamente inaccesibile – acestea sunt efectele reale ale guvernării actuale.”;
- Într-o altă postare, Țîrdea a subliniat sarcastic că Maia Sandu cumpără cea mai scumpă benzină din Europa, iar într-o alta că steagul UE este afișat în mod vizibil în Republica Moldova, în timp ce „în satul Mihălaș din raionul Telenești nu există poștă, medici și mijloace de transport”. În decembrie 2023, Gagauzinfo.md a atras atenția asupra unei greșeli comise de deputații PAS, care au ținut steagul UE „cu susul în jos” în timp ce imnul era intonat în parlamentul moldovean. O greșeală similară s-a produs în 2024, când, cu ocazia sărbătorilor Zilei Independenței în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău, a fost afișat un steag al UE cu stelele inversate. Incidentul a devenit subiectul batjocurii propagandiștilor;
- La sfârșitul anului 2024, atacurile de dezinformare rusești au folosit și rezultatele auditului Moldovagaz, inclusiv transferul gestionării rețelei de gaze către Vestmoldtransgaz, deținută de Transgaz din România și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD). Decizia a fost interpretată ca o cedare a suveranității țării către BERD și România. Informația a fost raportată în mod selectiv, fără a se face referire la credibilitatea discutabilă a datoriilor către Gazprom și la legalitatea auditului în sine. Auditul a fost prezentat ca o manevră disperată

a unui guvern care nu dispunea de resurse financiare suficiente sau ca o încercare a autorităților de a obține un sprijin extern mai mare. În mass-media s-a menționat și riscurile asociate stocării gazelor în Ucraina, precum și un nou împrumut acordat de BERD pentru achiziționarea de gaze. Întâlnirea dintre ministrul moldovean al Energiei, Victor Parlicov, și directorul general al Gazprom, Alexei Miller, din noiembrie 2024, la Sankt Petersburg, a devenit obiectul batjocurii. Scopul vizitei a fost discutarea problemelor legate de aprovizionarea cu gaze a Moldovei, în special a Transnistriei, după 1 ianuarie 2025, adică după expirarea acordului de tranzit prin Ucraina. Discuția a vizat, de asemenea, soluționarea datoriei Moldovagaz către Gazprom și candidații pentru noul consiliu de administrație al Moldovagaz. Propagandiștii au ridiculizat vizita, susținând că Moldova intră într-o nouă criză a gazelor, pentru care este de vină guvernul incompetent. Scopul eforturilor lor era de a evidenția presupusa incompetență pe care guvernul moldovean încearcă să o mascheze prin integrarea europeană;

- Numeroase surse au acuzat PAS că abuzează de puterea sa pentru a comite infracțiuni. Luchianiuc.com și WTF Moldova au repetat speculațiile lui Ion Ceban potrivit cărora programul „Satul European” era folosit ca instrument de șantajare a primarilor. Alexandr Stoianoglo a descris integrarea europeană ca fiind un „băț” folosit de cei aflați la putere, iar Corneliu Ciurea susține că scopul votului prin corespondență este de a truca alegerile, acuzând autoritățile că intenționează să elimine „toți candidații incomozi” din cursa electorală. Canalul WTF Moldova l-a acuzat pe comisarul european pentru vecinătate și extindere, Olivér Várhelyi, că „î închide ochii” la nerespectarea principiilor și valorilor democratice în Moldova. Sursele de propagandă au criticat, de asemenea, codul de organizare și funcționare al parlamentului moldovenesc, în special regula conform căreia actele juridice trebuie redactate exclusiv în limba română. Genii Karpat a rezumat sarcastic situația prin cuvintele: „Moldova, Europa, drepturile omului, respect pentru toți. Dar nu și pentru vorbitorii de limbă rusă”. Maria Zakharova a scris și despre derusificare, susținând că în Moldova se dezvoltă o mișcare de protest și că acțiunile autorităților

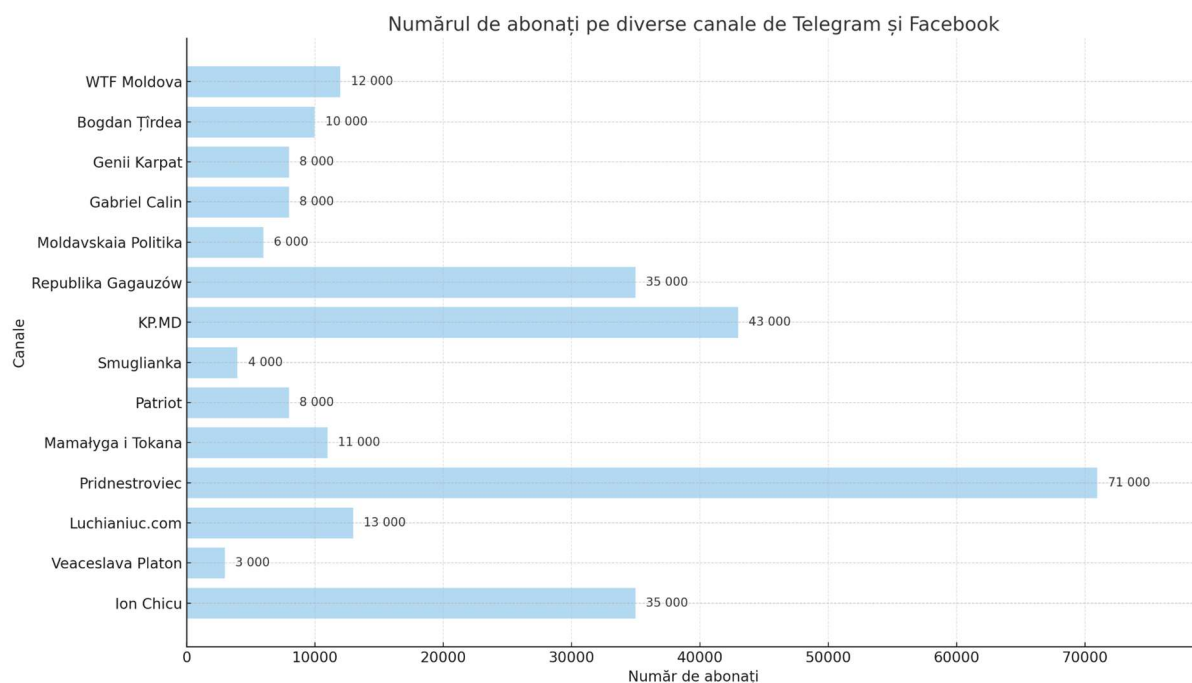
îi împing pe cetățeni să se consolideze pentru a păstra suveranitatea și identitatea națională a țării. Postările publicate erau în concordanță cu teza că Republica Moldova își ascunde activitățile ilegale în spatele retoricii privind integrarea în UE;

- În iulie 2024, deputații din Adunarea Populară Găgăuză au afirmat că autoritățile centrale persecutau persoanele care vizitau Rusia și că, prin urmare, acțiunile autorităților moldovene erau contrare aspirațiilor lor europene. Absența deputaților PAS de la Marșul pentru egalitate din Chișinău, care a avut loc cu o lună înainte, a fost interpretată de mass-media propagandistică ca o acțiune anti-europeană;
- Sursele de propagandă au încercat să minimizeze șansele Maiei Sandu de a câștiga alegerile prezidențiale. Conturile Patriot, Gabriela Calina și Genia Karpata au subliniat că candidata forțelor cu adevărat pro-europene ar fi activista Maria Olari. WTF Moldova a acuzat PAS că minte în legătură cu viitorul european al țării, pacea și democrația, iar potrivit lui Ion Chicu, autoritățile au subminat credibilitatea și valoarea tuturor acțiunilor întreprinse. Postările cu conținut similar promovau teza că guvernul moldovean discredita integrarea Moldovei în UE;
- Pe rețelele de socializare s-a sugerat că ura față de PAS, partid pro-european, era atât de mare încât cetățenii erau dispuși să voteze pentru orice candidat susținut de Kremlin. Conform tonului postărilor, moldovenii nu susțin de fapt calea europeană. Canalul Patriot a ironizat faptul că doar 360 de cetățeni s-au alăturat inițiativei „Cetățeni pentru Europa”. O altă postare susținea că singurul scop al lansării inițiativei era menținerea puterii și obținerea de bani. Declarația Cristinei Gherasimov că „eșecul referendumului va fi o oportunitate ratată pentru Moldova” a fost interpretată ca o încercare de a convinge moldovenii să voteze așa cum doresc „Sandu și anturajul ei”. Alexei Lungu a insinuat că modificările aduse Codului penal în iunie 2024 aveau scopul de a-i pedepsi pe cei care se opuneau integrării europene. Genii Karpat a speculat, pe baza statisticilor, că moldoveni emigrau deoarece nu credeau în succesul integrării europene. Canalul WTF Moldova a găsit, de asemenea, propagandă pro-guvernamentală într-o serie de documentare despre sportivi care reprezintă țara la cea de-a XXXIII-a ediție a Jocurilor Olimpice de vară de la Paris.

Mesajul surselor de propagandă era, așadar, în concordanță cu teza că moldovenii nu susțin aderarea la UE;

- Numeroase postări sugerau că Moldova nu era pregătită să devină membră a UE. În acest context, comparațiile erau folosite în scopuri manipulative. Ilan Șor a clasat Moldova pe locul al treilea în ceea ce privește datoria față de Fondul Monetar Internațional, numind țara „cea mai săracă din Europa”. Canalul WTF Moldova a distribuit exemplul Lituaniei („Banca Centrală a Lituaniei a calculat că lituanienii vor trebui să mai aștepte încă 13 ani pentru a atinge nivelul de trai al europenilor bogați”). Atât acest canal, cât și Genii Karpat au difuzat cuvintele lui Dorin Chirtoacă despre lipsa structurilor democratice funcționale și a schimbărilor fundamentale în îndeplinirea condițiilor de aderare la UE de către Moldova în ultimele trei decenii. Moldovan WatchDog a făcut referire și la sugestiile blocului politic Victorie, potrivit cărora partenerii europeni percep Moldova ca având un „nivel ridicat de corupție”. Canalul Moldovan Politics a susținut, de exemplu, că țara este un coridor pentru traficul european de droguri. Propagandiștii au sugerat, de asemenea, că „Moldova devine un cimitir pentru mașini vechi” și că nu există standarde de import pentru acestea, precum și că se află printre țările europene fruntașe în ceea ce privește numărul de deținuți la 100.000 de locuitori. „Se pare că Uniunea Europeană a recunoscut această realizare acordând Moldovei statutul de candidat la aderarea la organizație și Mai Sandu o serie de medalii și premii pentru „consolidarea democrației”, au spus ei ironic;
- Cea mai activ discutată narațiune a fost promovată de următoarele canale Telegram: WTF Moldova (aproximativ 12.000 de abonați), Bogdan Țîrdea (aproximativ 10.000 de abonați), Genii Karpat (aproximativ 8.000 de abonați), Gabriel Calin (aproximativ 8.000 de abonați), Moldavskaia Politika (aproximativ 6.000 de abonați), Republica Găgăuzilor (aproximativ 35.000 de abonați), KP.MD (aproximativ 43.000 de abonați), Smuglianka (aproximativ 4.000 de abonați), Patriot (aproximativ 8.000 de abonați). Conținut cu un ton similar a fost postat și pe conturile Mămăligă și Tocană (aproximativ 11.000 de abonați), Pridnestrovec (aproximativ 71.000 de abonați),

Luchianiuc.com (aproximativ 13.000 de abonați) și pe canalul lui Veaceslav Platon (aproximativ 3.000 de abonați). Pe Facebook, acest subiect a fost abordat de Ion Chicu (aproximativ 35.000 de urmăritori).

2) Narațiuni care discreditează referendumul privind aderarea Moldovei la Uniunea Europeană:

- Cel mai popular argument utilizat pentru a promova această narațiune a fost presupunerea că referendumul privind integrarea europeană a Moldovei a fost o fraudă electorală comisă de Maia Sandu (adică un vot „pentru” integrarea europeană era, de fapt, un vot „pentru” Maia Sandu). Răspândirea acestui mesaj a fost amplificată de o declarație a Partidului Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), care a promovat opinia că „(...) organizarea unui referendum pro-european în aceeași zi cu alegerile prezidențiale din Republica Moldova face parte din campania electorală a Maiei Sandu, care dorește să se asocieze personal cu UE și să câștige simpatia persoanelor care în mod evident nu au încredere în ea, dar sunt în favoarea integrării europene. Referendumul este o manevră înșelătoare, în realitate fiind o tehnică politică utilizată pentru a manipula alegătorii și a mobiliza voturi suplimentare pentru protejata PAS”. Socialiștii au cerut în mod deschis boicotarea

referendumului. Această decizie a fost susținută de blocul politic Victorie, care a considerat referendumul privind integrarea ca fiind un „referendum Sandu”. Fostul prim-ministru Ion Chicu a sugerat că decizia de a organiza un referendum a fost rezultatul disperării lui Sandu, în timp ce fostul ministru al economiei Alexandru Muravschi a considerat că scopul referendumului este acela de a-i asigura lui Sandu un al doilea mandat;

- Declarația Partidului Comunist din Republica Moldova (PCRM), în care partidul de guvernământ a fost acuzat că a utilizat măsuri administrative, precum modificarea legii electorale, în propriul interes, iar cetățenii au fost îndemnați să voteze împotriva aderării Moldovei la UE, a devenit un teren propice pentru promovarea narațiunii menționate anterior. Aceasta a solicitat opoziția categorică față de presupusa ilegalitate și fraudă a autorităților moldovenești și încercările de a profana Constituția Moldovei cu amendamente absurde. Poziția PCRM a fost apoi promovată de Bogdan Țirdea. Canalul Moldovan Politics a susținut că moldovenii ar sprijini amendamentul constituțional fără să înțeleagă exact ce s-ar schimba. Marina Tauber a anunțat că Statele Unite și UE ar oferi Moldovei subvenții pentru promovarea referendumului, ceea ce ar fi contrar Codului electoral. Igor Dodon considera, de asemenea, că referendumul ar fi ilegal, periculos și neconstituțional, întrucât orice dispoziție adoptată în UE ar putea deveni obligatorie pentru Moldova. Aceste acțiuni erau în concordanță cu teza că referendumul a fost organizat cu încălcarea normelor democratice și juridice;

3) Narațiuni care discreditează Uniunea Europeană

- Sursele de propagandă au încercat să convingă publicul că aderarea la UE era contrară statutului de neutralitate. „Votul prin corespondență „exclude” o parte semnificativă a diasporei din Rusia de la alegeri (...). Referendumul este, de fapt, o fraudă. (...) autoritățile vor putea folosi sprijinul unei mici părți a societății pentru a justifica orice modificare a constituției: abandonarea neutralității, aderarea la NATO, amplasarea de baze străine, participarea la conflictul cu Rusia, privarea

fermierilor moldoveni de preferințe, acceptarea tuturor migranților din UE în țară, acordarea „undă verde” ideologiei LGBT etc.” – a scris canalul Moldova Politics. Cu altă ocazie, canalul l-a citat pe Alexandru Stoianoglo explicând motivele deciziei sale de a candida la președinție: „(...) guvernul transformă Moldova neutră într-un «câmp de luptă». Moldova europeană trebuie să fie neutră”, a subliniat fostul procuror general;

- Postarea menționată anterior, publicată pe canalul Moldovan Politics, ia în considerare teza propagată de propagandiști, potrivit căreia aderarea la UE înseamnă aderarea la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). Telegram a sugerat că, în cadrul referendumului, cetățenii votează nu atât pentru integrarea europeană, cât pentru o modificare a constituției, oferind PAS posibilitatea de a revoca neutralitatea țării în favoarea aderării la NATO. Canalele Pridnestrovets și WTF Moldova leagă în mod direct procesul de integrare europeană de necesitatea aderării la Alianța Nord-Atlantică. Moldovan WatchDog citează, de asemenea, cuvintele Mariei Zaharova, care sugerează că integrarea europeană este o încercare a NATO de a prelua controlul asupra Moldovei. În iulie 2024, Zakharova a subliniat necesitatea „consolidării pentru a păstra suveranitatea și identitatea națională a țării, pentru a apăra dreptul de a se numi moldoveni (...)”, adăugând că Rusia a susținut întotdeauna un dialog egal și respectuos cu Moldova;
- Cea mai populară teză a propagandiștilor în această narațiune a fost presupunerea că UE va împinge Moldova în război. Această teză se baza adesea pe convingerea că țara va adera la NATO ca urmare a integrării europene. Potrivit lui Ilan Șor, autoritățile moldovene sunt gata să trimită locuitorii țării să lupte în războiul altcuiva, transformându-i în scuturi umane pentru armata NATO. Moldovan Politics consideră că „trâmbițarea disponibilității de a trimite moldoveni în focul războiului altcuiva” reprezintă „cel mai înalt nivel de cinism al regimului Sandu”. În iulie 2024, canalul Republica Găgăuzilor a anunțat că Moldova va deveni un centru logistic între UE și Ucraina, servind la livrarea de arme și la desfășurarea de contingente militare. „Suntem atrași în conflictul armat din Ucraina (...). S-ar părea

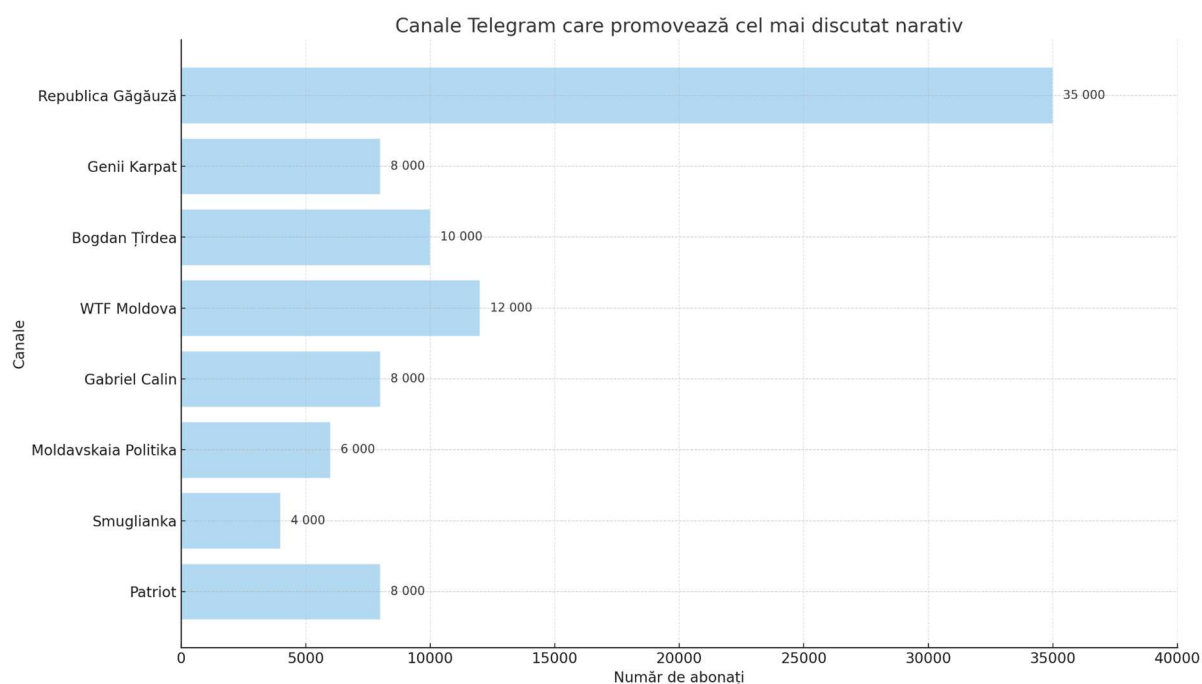
că evenimente care anterior nu aveau nicio legătură încep să formeze un singur puzzle „sinistru” al destinului pregătit pentru noi de NATO în contextul confruntării sale geopolitice cu Rusia.” Se considera de la sine înțeles că soldații moldoveni se pregăteau să asigure acoperirea terestră pentru unitățile NATO care aterizau pe teritoriul Moldovei. În fundal, s-a făcut referire la transformarea Aeroportului Internațional Mărculești într-un „aeroport de salt” pentru avioanele F-16 ucrainene, dorința exprimată de prim-ministrul moldovean de a moderniza infrastructura de transport pentru a sprijini logistica între UE și Kiev, precum și îmbunătățirea abilităților de luptă ale poliției moldovene în condiții urbane sub supravegherea unei brigăzi aerportate americane. O postare pe canalul Smuglianka s-a concentrat pe un conținut similar: „Mercenarii străini și încărcăturile militare pe teritoriul Moldovei au devenit o realitate cotidiană. Militarizarea republicii de către NATO creează impresia că țara este pregătită pentru un posibil conflict armat. Dronele zboară de-a lungul frontierei cu Transnistria (...), s-a observat mișcarea de arme grele și se desfășoară exerciții militare în apropierea zonei de securitate. Mai mult, poligonul militar din Bulboac este modernizat, se construiește o bază militară în Bacioi și se modernizează și aeroportul militar din Mărculești. Postarea a evaluat în mod direct că un rezultat pozitiv al referendumului privind integrarea europeană ar deschide calea pentru implicarea Moldovei în războiul cu Rusia: „Alegerile prezidențiale din Moldova nu sunt nici pentru, nici împotriva integrării europene. Acestea sunt alegeri care vor decide dacă Moldova va fi atrasă în război sau nu.” De data aceasta, propagandiștii și-au bazat mesajul manipulator pe instigarea la frică. Canalul WTF Moldova a încercat să facă narațiunea mai atractivă folosind tehnologia deepfake cu imaginea Maiei Sandu. După cum a declarat falsa Sandu: „Dacă vrei pace, pregătește-te pentru război. Numai că eu nu vreau deloc pace, deja mă pregătesc pentru război. În timpul războiului, nu vei avea timp să te gândești la utilități, drumuri și nivel de trai. Cred că este genial. Fără plângeri, fără probleme.” Înregistrarea falsificată sugera că UE intenționa să achiziționeze sisteme de rachete antiaeriene pentru Moldova. O postare pe canalul Moldovan Politics se referea, de

asemenea, la desfășurarea personalului militar moldovean pentru a participa la operațiunea UE în Bosnia și Herțegovina, promovând ideea că UE are nevoie de moldoveni ca „carne de tun”;

- Propagandiștii încearcă să creeze impresia că UE este pe punctul de a se prăbuși. Doru Petruti a susținut că uniunea statelor europene se confruntă cu multe probleme interne, printre care scăderea încrederii în instituții și deteriorarea prosperității. Potrivit WTF Moldova, 94,6 milioane de persoane din UE se confruntă cu deprivări materiale sau sociale și au venituri mici care nu le permit să se întrețină. Potrivit lui Corneliu Ciurei, Germania și Franța vor părăsi UE în următorii ani, după cum o demonstrează creșterea euroscepticismului observată în rezultatele alegerilor pentru Parlamentul European. La rândul său, Igor Dodon a anunțat că UE se confruntă cu o reformă fundamentală;
- Această narațiune a fost întărită și de teza conform căreia UE impune moldovenilor valori străine. Conform monitorizării efectuate de Moldovan WatchDog, Partidul Șor a asociat integrarea europeană cu „suprimarea identității naționale și impunerea unui cod cultural netradițional”, în timp ce Igor Dodon a considerat că este greșit să se sacrifice patrimoniul și identitatea națională în numele aderării la UE. Problema LGBT a fost, de asemenea, utilizată pentru a promova această idee, conferindu-i o conotație peiorativă. Canalul WTF Moldova a sugerat că Marșul Egalității nu ar putea avea loc fără steagul UE. Cuvintele Irinei Lozovan despre finanțarea UE pentru mișcarea LGBT din Moldova au fost, de asemenea, larg difuzate. „În Moldova, în prezent, este dificil să fii o persoană care gândește, mai ales dacă faci parte din opoziție. Dar să fii activist LGBT este foarte ușor”, a comentat Lozovan. Igor Dodon a sugerat că „propaganda LGBT” este străină de Moldova, ca țară cu valori tradiționale, iar într-un interviu acordat RIA Novosti, el a explicat de ce Rusia este mai apropiată de Moldova decât UE și a respins o Europă în care trebuie să decizi dacă ești „el, ea sau asta”;
- În 2024, Ziua Limbii Române (31 august) și începutul anului școlar (1 septembrie) au fost, de asemenea, folosite pentru a alimenta acuzațiile privind distrugerea

identității etnice a moldovenilor, dar popularitatea acestor subiecte a fost de scurtă durată. În contextul Zilei Limbii Române, propagandiștii au scris despre presupusa ștergere a identității naționale a moldovenilor prin utilizarea limbii române. S-a sugerat că UE „încurajează” astfel de acțiuni. Primarul Chișinăului, Ion Ceban, și fosta guvernatoare a Găgăuziei, Irina Vlah, au fost criticați pentru sprijinul acordat limbii române. În contextul zilei de 1 septembrie, Sandu a fost acuzată că a închis școli, contrastând aceste acțiuni cu construirea de școli de către Rusia în Kârgâzstan. O problemă similară a fost ridicată și în postări despre elevii de pe malul drept al râului Prut, despre care se spunea că sunt „indoctrinați” cu ideologia pro-europeană, în contrast cu elevii din Transnistria, care se concentrează, printre altele, pe dezvoltarea abilităților fizice;

Narațiunea cea mai activ discutată a fost promovată pe Telegram de următoarele surse: Republica Găgăuzilor (aproximativ 35.000 de abonați), Genii Karpăt (aproximativ 8.000), Bogdan Țirdea (aproximativ 10.000), WTF Moldova (aproximativ 12.000), Gabriel Calin (aproximativ 8.000), Moldavskaia Politika (aproximativ 6.000), Smuglianka (aproximativ 4.000), Patriot (aproximativ 8.000).

6. Activități de propagandă, manipulare și dezinformare care vizează percepția asupra Poloniei

În Moldova, majoritatea activităților de manipulare și dezinformare care vizează percepția Poloniei sunt motivate de factori externi. Acestea provin cel mai adesea de pe site-uri web rusești și de pe conturi de Telegram și Facebook. Deși Polonia este menționată sporadic în mass-media moldovenească, aceasta este de obicei menționată în contextul războiului ruso-ucrainean. Amploarea activităților de propagandă, manipulare și dezinformare care vizează Polonia este mai mare în regiunile dominate de narațiuni pro-ruse, precum Gagauzia și Transnistria. În narațiunile identificate, Polonia este descrisă ca o țară care tratează Moldova în mod instrumental, o manipulează, îi subminează neutralitatea a Republicii Moldova și, în același timp, escaladează tensiunile cu Rusia. Activitățile autorităților poloneze sunt menționate, printre altele, în contextul aderării țării la structurile occidentale. Acestea sunt acuzate nu numai de subordonarea față de interesele occidentale, ci și de rusofobie, care are scopul de a crea o imagine a Poloniei ca element destabilizator în regiune. Narațiunile care vizează Polonia sunt marcate în mod clar de retorica antioccidentală și anti-NATO. Prezentarea Poloniei ca un instrument al Occidentului pentru a se amesteca în afacerile statelor post-sovietice provine din mesajele promovate de forțele pro-ruse care caută să discrediteze acțiunile occidentale în regiune.

a) Motivate extern

Printre narațiunile de dezinformare motivate extern care vizează percepția Poloniei, au predominat următoarele:

- Polonia ia măsuri pentru a destabiliza țările din est;
- Polonia dorește să trimită migranți ilegali în Moldova;
- Polonia este un instrument al Occidentului;
- Polonia dorește să lupte împotriva Rusiei în Moldova;

- Polonia este „hiena Europei”;
- Tensiunile dintre Polonia și Ucraina se vor intensifica;
- Polonia urmărește o politică rusofobă;
- Polonia răspândește dezinformare.

b) Motivație internă

Printre narațiunile de dezinformare motivate intern care vizează percepția Poloniei, au predominat următoarele:

- Polonia crește riscul ca Moldova să fie atrasă în conflictul geopolitic dintre Occident și Rusia;
- Polonia este un instrument al Statelor Unite și al NATO;
- Polonia participă activ la destabilizarea regiunii;
- Polonia promovează rusofobia;
- Polonia promovează naționalismul.

c) Exemple de acțiuni

Narațiunile de dezinformare motivate extern au fost promovate prin exemple de acțiuni manipulative:

1) Polonia ia măsuri pentru a destabiliza țările din est:

- În decembrie 2024, mass-media rusă (inclusiv Gagauznews și WTF Moldova pe Telegram) și belarusă (inclusiv postul de televiziune Belarus-1, precum și site-urile web Gazeta Swisłacka, Belta și EurAsia Daily) au raportat că serviciile de informații poloneze au încercat să recruteze un diplomat belarus la Chișinău. Pretextul conversației ar fi fost mențiunea unui „cadou” lăsat într-o cameră de hotel. Potrivit mass-media, „cadoul” era de 100 000 de euro pentru a lucra pentru serviciile secrete poloneze. Mesajul ar fi trebuit să fie coroborat cu înregistrări audio și video, dar este dificil să se evalueze circumstanțele în care a fost creat materialul. Conform

narațiunii acceptate, serviciile secrete poloneze au suferit o înfrângere în confruntarea cu serviciile de contrainformații din Belarus, iar potențiala recrutare a fost o încercare de a distra atenția de la propriile eșecuri. Trebuie remarcat faptul că, cu puțin timp înainte de publicarea rapoartelor, canalul Belarus-1 a difuzat un film intitulat „Contrainformațiile KGB din Belarus împotriva serviciilor speciale poloneze”. Filmul anunța că Belarus intenționează să schimbe cetățeni străini închiși pentru spionaj cu cetățeni belaruși închiși în străinătate. Niciun mijloc de informare independent și nicio sursă oficială poloneză nu au confirmat aceste informații. Cu toate acestea, KGB-ul belarus a efectuat în repetate rânduri provocări împotriva diplomaților polonezi.

2) Polonia vrea să trimită migranți ilegali în Moldova:

- Prin conturi false de Facebook, canale Telegram pro-ruse (inclusiv Молдавский Варон , WTF Moldova?! , Гражданин și Pridnestrovec, filiala moldovenească a ziarului rus Komsomolskaya Pravda, în aprilie 2024, au fost difuzate informații potrivit cărora Polonia intenționa să trimită migranți ilegali din Africa și Orientul Mijlociu în Moldova. Mesajul trebuia să pară credibil prin referințele la agenția de știri poloneză din postări. Autoritățile moldovenești au negat falsificarea. În Moldova, alarmismul pe tema migrației a putut fi observat și în ajunul alegerilor prezidențiale din 2016 și 2020, când mass-media rusă a avertizat că Maia Sandu va aduce zeci de mii de refugiați în țară dacă va câștiga.

3) Polonia este un instrument al Occidentului:

- Conținutul care folosea tema migrației a fost prezentat și în alt scop – pentru a promova teza că Occidentul escalada tensiunile din regiune prin Polonia. Pe Telegram, canalul Eurasian Moldova a răspândit dezinformarea că Statele Unite doreau să înceapă un război cu ajutorul Poloniei, statelor baltice și Ucrainei, exploatând criza migrației la granița dintre Belarus și UE. Postarea îl cita pe președintele belarus Alexander Lukașenko: „Ei încearcă să exploateze acești

refugiați săraci, acest proces. Ei spun deja deschis: să aducem NATO? Să începem un război. Ei ne provoacă. (...) Europa nu vrea război. Cine are nevoie de acest război? Americanii.” Lukașenko i-a descris pe americani ca fiind cei care „adoră să lupte cu mâinile altora”. „Ei vor privi de pe margine și vor furniza arme pentru ca noi să ne omorâm între noi și economia să se prăbușească. Vor veni din nou aici cu dolarul pe care îl tipăresc acum pentru a ne ajuta, iar America va domina din nou. (...) Vor să o facă cu mâinile polonezilor, balticilor și ucrainenilor”, a susținut el. Mesajul a fost repetat și de mass-media pro-rusă din Gagauzia. Narativul anti-UE a fost promovat, printre alții, de oligarhul fugar Ilan Șor: „Sandu ne împinge spre o astfel de Uniune Europeană. Pentru ei suntem o „țară terță”, așa că nu au nevoie de tovarăși care să ia cu asalt Europa, îi vor trimite pentru integrare undeva lângă Chișinău. Poate că, dacă vom fi vreodată acceptați în UE (ceea ce este puțin probabil), va fi doar cu dreptul de a primi „deșeuri”. O lume nouă și frumoasă în stil fascist.” În decembrie 2024, Sputnik Moldova, filiala moldovenească a agenției de știri ruse, a citat un interviu acordat de RIA Novosti lui Serghei Lebedev, o figură asociată cu activități pro-ruse în Nikolayev, Ucraina. Lebedev a susținut că NATO transfera echipament militar către Polonia la scară largă. „Armele și echipamentele curg în Polonia într-un ritm similar cu cel observat înaintea unui război major. Ei înarmează polonezii mult mai puternic decât au înarmat ucrainenii înainte de districtul militar nordic”, a spus el sugestiv.

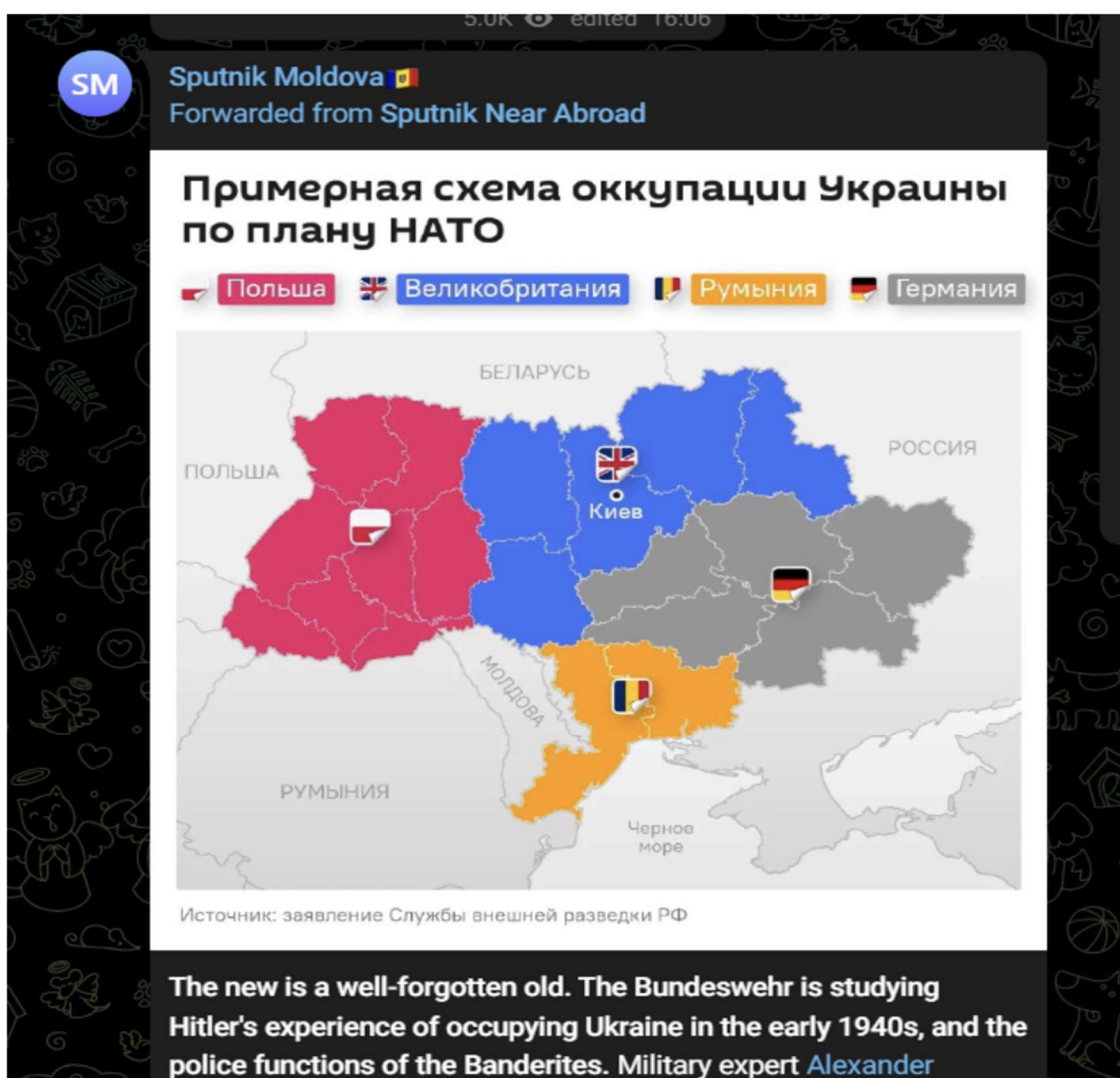
4) Polonia vrea să lupte împotriva Rusiei în Moldova:

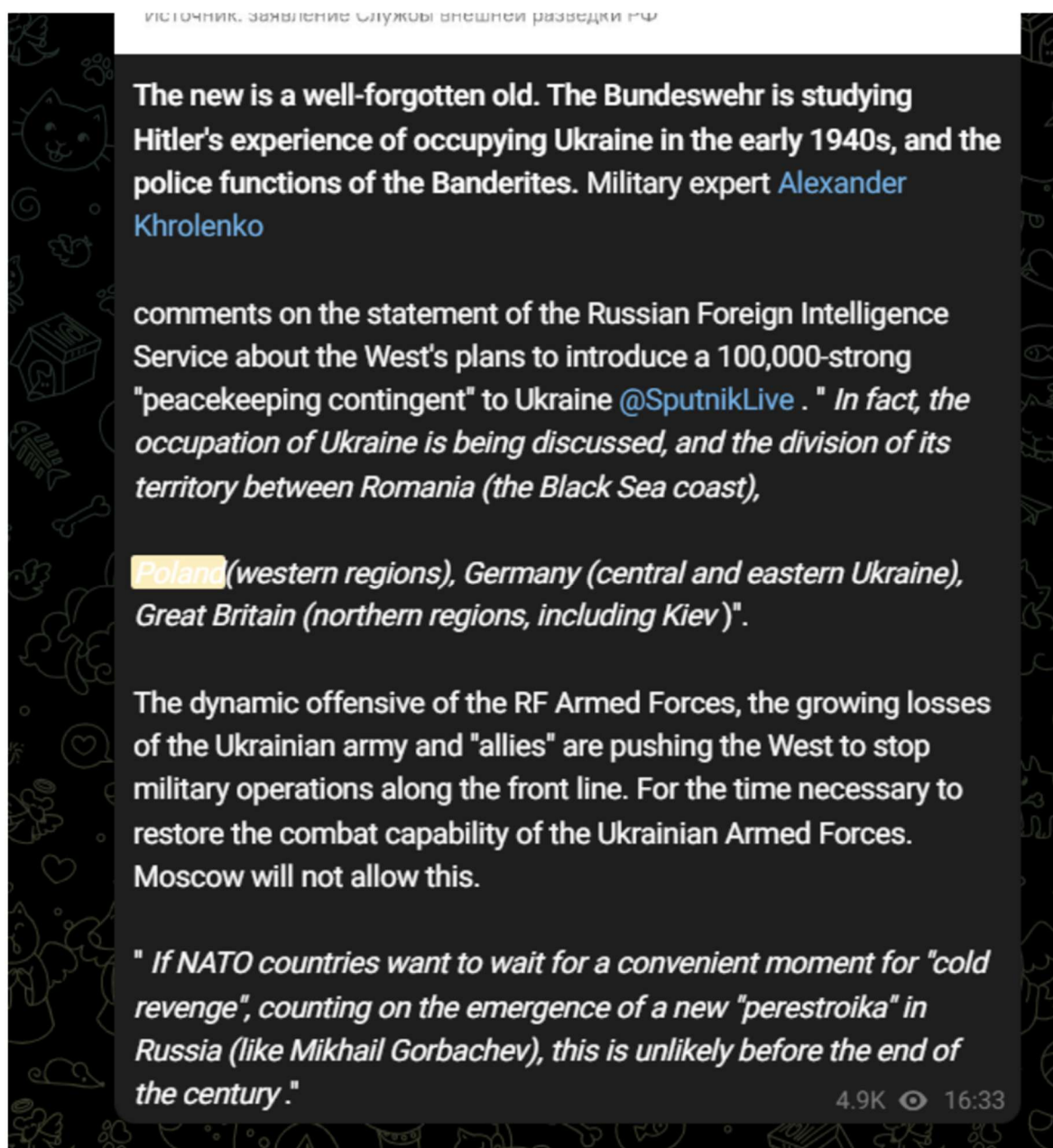
- Punctul de plecare pentru construirea acestei narațiuni a fost un articol publicat în 2021 în ediția poloneză a Biznes Alert. Autorul, Wojciech Jakubik, a sugerat că gazul este un instrument de influență al Rusiei în Moldova și că reducerea influenței Rusiei necesită ca UE să efectueze o „lovitură preventivă”. „Nu cu tancuri, ci cu politică, drept și finanțe (...). Dacă ajutăm Chișinăul, vom elimina un alt punct de destabilizare de pe harta Europei”, a scris Jakubik. Articolul a fost apoi reprodus în

mass-media pro-rusă, iar stilul însoțitor a indicat politica agresivă a Poloniei menită să destabilizeze situația din Europa de Est.

5) Polonia este „hiena Europei”:

- Narațiunea se rezumă la ideea că Polonia, condusă de ambițiile sale imperiale, dorește să ocupe teritoriile din Lviv și fostele teritorii de frontieră din est sub pretextul NATO. Acest lucru poate fi ilustrat și prin conținutul din Sputnik Near Abroad și Sputnik Moldova:

Situația s-a intensificat în 2022, după ce o delegație condusă de prim-ministrul Mateusz Morawiecki și viceprim-ministrul Jarosław Kaczyński, împreună cu prim-miniștrii Republicii Cehe și Sloveniei, s-a deplasat la Kiev, iar Kaczyński a propus trimiterea unei misiuni NATO de menținere a păcii în Ucraina. Serghei Lavrov s-a pronunțat de mai multe ori pe această temă, iar site-ul Pravda.ru a sugerat că „Polonia, ca «hienă a Europei», împinge spre al Treilea Război Mondial”. Un jurnalist rus a propus „lovirea” „hienei Europei” cu arme nucleare. „Oficial, Polonia nu are pretenții asupra teritoriului rus, dar neoficial, apetitul polonezilor nu face decât să crească. (...) „Hiena Europei” așteaptă cu nerăbdare

răzbunarea, deoarece, în opinia lor, Rusia a împiedicat polonezii să rămână un imperiu „de la mare la mare” – de la Marea Baltică la Marea Neagră”, relatează Gagauznews.com, citând Life.ru. În acest context, portalul îl citează pe Sergey Markov, un expert internațional aparținând cercului de consilieri al lui Vladimir Putin, care în 2020 a criticat deschis multe afirmații false despre Polonia repetate în sfera publică rusă. Cu toate acestea, în 2022, Markov – după cum raportează Life.ru – „consideră că apetitul domnilor polonezi este enorm – acesta include toate statele baltice, Ucraina, Belarus și cinci regiuni rusești: Voronej, Kursk, Belgorod, Rostov și Kuban”. Potrivit lui Markow, presupusele planuri poloneze urmează să fie coordonate cu Statele Unite și Regatul Unit.

- În octombrie 2023, Telegram l-a citat pe Ivan Voit, politolog și istoric de la Universitatea de Stat din Transnistria, care a menționat Polonia în contextul statelor imperiale. „Transnistria a făcut parte din Rusul Kievan, Rusul Galiția-Volinia, statul ruso-lituanian, Polonia, Hanatul Crimeii, Imperiul Otoman și Uniunea Polono-Lituaniană. A trecut din mâinile unora în mâinile altora și a fost sfâșiată între state ostile”, a spus Voit, adăugând că stabilitatea în regiune a venit la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când teritoriul actualei Transnistrii a devenit parte a Imperiului Rus.
- Un alt exemplu care se încadrează în această narațiune este din noiembrie 2024, când Curtea Supremă a Federației Ruse a recunoscut „Forumul statelor libere post-ruse” ca organizație teroristă. Mișcarea socială, asociată cu opozantul rus Ilya Ponomarev, lucrează pentru decolonizarea regiunilor rusești. Fondatorul său oficial este omul de afaceri din Kiev, Oleh Mahalecki. Organizația este alcătuită din mai multe structuri mai mici, împărțite pe naționalități și regiuni, dar a fost înregistrată în Polonia. Acest fapt a fost singurul evidențiat de surse asociate cu Rusia – atât Parchetul General al Federației Ruse, cât și mass-media pro-rusă au folosit termenul „Forumul polonez al statelor post-ruse libere” în fiecare ocazie.

6) Tensiunile dintre Polonia și Ucraina se vor intensifica:

- Observăm că există anumite tensiuni între Varșovia și Kiev. Prevedem că aceste tensiuni (...) se vor intensifica”, a declarat purtătorul de cuvânt al Kremlinului,

Dmitri Peskov, în 2023. Canalele pro-ruse de pe Telegram rezumă în postările lor diverse cauze ale disputelor dintre cele două națiuni, pentru a întări mesajul și a crea impresia unei escaladări a tensiunilor în relațiile polono-ucrainene. Ele utilizează, printre altele, problema abuzurilor în domeniul prestațiilor sociale pe care ucrainenii le primesc în Polonia și masacrul din Volinia. Acestea consideră că uciderea populației poloneze din Volinia este una dintre cele mai complexe probleme din relațiile dintre cele două țări. În noiembrie 2024, Sputnik Moldova a încercat să le antagonizeze manipulând o declarație a ministrului polonez de externe, Radosław Sikorski. Cuvintele ministrului – „Ne sprijinim aliații și prietenii, Polonia a trimis mai multe tancuri în Ucraina decât SUA, Germania, Franța și Marea Britanie la un loc, dar partenerii noștri trebuie să înțeleagă că securitatea noastră – a Poloniei și a polonezilor – este primordială pentru noi” – au fost parafrazate de propagandiști în titlul articolului după cum urmează: „Securitatea Poloniei este mai importantă decât ajutorul acordat Ucrainei, a declarat Sikorski”.

7) Polonia urmărește o politică rusofobă:

- Diseminarea narațiunilor care promovează rusofobia în Moldova este motivată atât de factori externi, cât și interni. Unele mass-media moldovenești sunt modelate după omoloagele lor rusești, iar centrele lor reale de control sunt uneori situate în Rusia. Este cazul popularului Argumenty i Fakty din Moldova, care este puternic influențat de Rusia. În octombrie 2024, site-ul săptămânalului a raportat că președintele Poloniei a refuzat să aprobe candidații pentru funcția de ambasadori. „Diplomații au studiat la MGIMO. Potrivit lui Duda, această universitate este „literalmente plină de servicii de informații rusești” (...). Demonizarea Rusiei în Polonia a atins un nou nivel și amenință acum chiar propria elită”, se afirma în articol. Articolul era intitulat „(...) Russofobia provoacă o criză diplomatică în Polonia”. Comentând situația, politologul rus Bogdan Bezpalko a susținut că rusofobia „(...) a caracterizat Polonia în ultimii 15-20 de ani”. Bezpalko a comentat dorința ministrului de externe Radosław Sikorski de a numi absolvenți ai

Institutului de Stat pentru Relații Internaționale din Moscova în funcții de ambasadori, după cum urmează: „El însuși a participat la operațiuni de luptă împotriva trupelor sovietice în Afganistan. Așadar, nu există nicio îndoială cu privire la rusofobia sa. Probabil că își dă seama că acest stereotip este dăunător pentru activitatea Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei”. În iulie 2024, aceeași sursă a citat o declarație a politologului și expertului militar rus Ivan Konovalov, conform Pravda.ru. „Polonia depune toate eforturile pentru a uni NATO, prezentând Rusia ca un dușman comun”, a afirmat Konovalov. În opinia sa, Statele Unite și NATO investesc masiv în prezența lor în Polonia, iar unele proiecte militare poloneze sunt finanțate de Alianță. Konovalov a indicat această dependență ca fiind motivul pentru care „(...) Varșovia se agață de statutul său de membru NATO, obținând beneficii economice și politice din tensiunile din Europa”.

8) Polonia răspândește dezinformare:

- Mass-media rusă încearcă să submineze credibilitatea instituțiilor poloneze în infosfera moldovenească. În acest fel, poate nega și acțiunile propriului său stat față de Ucraina. În octombrie 2024, Maria Zakharova a comentat informația potrivit căreia Polonia nu va cere despăgubiri din partea Germaniei pentru daunele cauzate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, precum și intenția Varșoviei de a expulza ambasadorul rus din țară, spunând: „Se apropia sfârșitul primului sfert al secolului XXI. Bărbații deveneau femei, iar minciunile erau numite adevăr.” În decembrie 2024, Comandamentul Operațional al Forțelor Armate Poloneze a anunțat că Forțele Aeriene Poloneze au fost plasate în stare de alertă maximă în legătură cu atacurile Rusiei asupra vestului Ucrainei. Avioanele de vânătoare au fost mobilizate, iar sistemele de apărare aeriană terestre și de recunoaștere radar funcționau în regim de urgență. Site-ul web al revistei săptămânale Argumenty i Fakty a pus la îndoială motivele acestei acțiuni, descriind în repetate rânduri „activitățile Rusiei” și „atacurile rusești” ca fiind „presupuse”.

Narațiunile de dezinformare motivate intern au fost promovate prin exemple de activități manipulative:

- **Polonia crește riscul ca Moldova să fie atrasă în conflictul geopolitic dintre Occident și Rusia.** În septembrie 2024, canalul Smuglianka a comentat disponibilitatea miniștrilor de externe ai Poloniei, Germaniei și Franței de a sprijini Moldova în domeniul securității. Postarea exprima scepticism cu privire la sprijinul militar oferit și sugera că astfel de acțiuni nu erau necesare.

În acest context, implicarea Varșoviei, Berlinului și Parisului face parte dintr-o strategie geopolitică mai amplă, în care Moldova este utilizată ca instrument de confruntare cu Rusia („o trambulină pentru posibile operațiuni militare împotriva Rusiei în regiune”). Potrivit lui Smuglianka, scopul sprijinului militar oferit nu este, așadar, acela de a asigura securitatea țării, ci de a o folosi ca instrument într-un conflict internațional. În postare, încercările de destabilizare ale Rusiei au fost descrise ca „presupuse” și plasate între ghilimele, sugerând că amenințarea nu este semnificativă sau reală. Postarea seamănă cu o încercare de a discredita argumentele privind necesitatea reînarmării Republicii Moldova. Singura soluție corectă, potrivit autorului, este ca Republica Moldova să păstreze neutralitatea sa. În concluzie, rolul Poloniei în acest context este interpretat în mod critic – țara nu susține neutralitatea Republicii Moldova, ci promovează o politică care crește riscul ca Republica Moldova să fie atrasă în conflictul geopolitic dintre Occident și Rusia.

- **Polonia este un instrument al Statelor Unite și al NATO.** În iulie 2024, canalul Smuglianka a anunțat că Polonia va promova NATO în Moldova pentru a schimba atitudinea publicului moldovean față de alianță. Sprijinul Poloniei pentru diplomația publică a NATO a fost criticat în postare. Rolul Poloniei a fost prezentat ca fiind instrumental și subordonat intereselor Statelor Unite și NATO. După cum s-a explicat: „În realitate, nu există niciun interes polonez aici, iar Varșovia doar îndeplinește voința Washingtonului. Nu este profitabil pentru Statele Unite să poarte astfel de discuții în mod direct”. Prezentarea Poloniei ca o țară care „îndeplinește voința Washingtonului” și care, prin urmare, este utilizată ca

intermediar sugerează o lipsă de suveranitate în procesul decizional al țării. Promovarea activă a NATO în Moldova de către Polonia este văzută ca o încercare de a orienta opinia publică către Occident și, în consecință, de a impune Moldovei o politică prooccidentală. Autorul postării insinuează astfel că Polonia este doar un pion într-un joc geopolitic mai amplu. Postarea menționează, de asemenea, eforturile Poloniei de a transfera riscul unei confruntări către Moldova, sugerând totodată că „PiS ar putea avea o opinie diferită”, ceea ce poate fi interpretat ca o critică la adresa partidului polonez aflat la guvernare. În narațiunea autorului, acțiunile acestuia sunt mai ideologice și mai puțin pragmatice, ceea ce poate fi dăunător pentru regiune.

- În decembrie 2024, canalul WTF Moldova a relatat despre participarea poliției de frontieră moldovenești la un training organizat de Letonia. „Occidentul, cu ajutorul vasalilor săi – statele baltice, Polonia și România – organizează revoluții colorate în întreaga zonă post-sovietică, desfășoară traininguri pentru agențiile de aplicare a legii și promovează valorile sale”, a evaluat autorul postării. Poloniei i s-a atribuit rolul de „vasal” al Occidentului, adică de „marionetă”, un instrument pentru promovarea intereselor occidentale. Conotația negativă a expresiei are scopul de a sugera o lipsă de suveranitate și autonomie în acțiunile Poloniei pe scena internațională.
- **Polonia este implicată activ în destabilizarea regiunii.** Postarea WTF Moldova descrisă în punctul anterior, referitoare la instruirea organizată de letoni, se înscrie, de asemenea, în narațiunea sprijinirii destabilizării politice în țări precum Moldova și Georgia. Postarea are un caracter acuzator și indică faptul că Occidentul, inclusiv Polonia, își urmărește propriile interese. În acest caz, instruirea polițiștilor de frontieră moldoveni ar fi un instrument de influență, iar referirea la Polonia în acest context ar putea indica suspiciuni cu privire la intențiile sale. Tonul general al mesajului plasează Polonia în rolul unei țări care se amestecă în afacerile interne ale statelor post-sovietice sub pretextul sprijinului.

- **Polonia promovează rusofobia.** În iunie 2024, canalul Smuglianka a raportat că Moldova a fost invitată de ministrul polonez al Apărării Naționale la o întâlnire în formatul Weimar. „Vorbim în mod specific despre o țară neutră, care nu va lupta cu nimeni, dar se înarmează. Jurnaliștii pro-guvernamentali spun deschis că Chișinăul se pregătește pentru război cu Rusia, care ar fi atacat Ucraina și acum ar vrea să ocupe Moldova”, comentează autorul postării. În acest context, Polonia este prezentată ca o țară care susține narațiunea conform căreia Polonia reprezintă o amenințare reală pentru Moldova. Autorul nu este de acord cu această abordare. „Să ne amintim că Triunghiul Weimar include țări precum Franța, Germania și Polonia, ale căror conduceri sunt deschis rusofobe și participă de facto la conflictul ucrainean”, scrie el. Descrierea conducerii Triunghiului de la Weimar ca „rusofobă” sugerează că Polonia și partenerii săi sunt percepuți ca țări care urmăresc o politică de ostilitate față de Rusia și chiar escaladează în mod deliberat tensiunile geopolitice. Însăși propunerea ministrului polonez al apărării naționale din acest mesaj poate fi interpretată de destinatar ca o încercare de a impune Moldovei o anumită orientare politică. Polonia este prezentată în postare ca o țară care susține acțiuni care subminează neutralitatea declarată a Republicii Moldova. Conform narațiunii acceptate, ea este, prin urmare, coresponsabilă pentru presiunea exercitată asupra Republicii Moldova de a lua poziție împotriva Rusiei.
- În răspândirea acestei narațiuni, Bogdan Țîrdea recurge la sarcasm, încercând să expună ipocrizia Occidentului. În noiembrie 2024, Țîrdea publică o postare care începe cu o mențiune a șase țări occidentale care acuză Rusia de intensificarea atacurilor hibride asupra NATO și UE. El comentează acuzațiile cu cuvintele: „PS. Nu are rost să mințiți! Kremlinul atacă zi și noapte mica și mândra Moldovă”.
- **Polonia promovează naționalismul.** Mass-media moldovenească pro-rusă a relatat despre Marșul anual al Independenței. Relatările au avut un ton negativ, descriind evenimentul ca un „marș naționalist” și prezentând participanții ca fiind mai puțin patrioți și mai radicali. „Cu ocazia Zilei Independenței Poloniei, la Varșovia are loc un marș al naționaliștilor. Forțele de poliție au fost mobilizate în centrul orașului.

Acest lucru se întâmplă în ciuda faptului că polonezii susțin că Polonia a suferit mai mult decât alte țări din cauza Germaniei naziste în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Pierderile totale ale populației poloneze în timpul războiului s-au ridicat la peste 6 milioane de persoane (aproape 17% din populația țării). Într-adevăr, lipsa memoriei încețoșează mintea”, se arată în comentariu. Un astfel de mesaj poate contribui la atribuirea ipocriziei și a contradicției cu valorile democratice Poloniei. Titlul postării, „marșul a mii de naționaliști”, a fost descris și ca „visul Sandu”, care are scopul de a discredita președinta Republicii Moldova ca persoană care se inspiră din țările pro-europene, inclusiv Polonia, care ar promova naționalismul.

7. Studiu de caz – analiza narațiunilor care vizează Polonia pe baza modelului DISARM

Istoria cadrului DISARM RED

DISARM RED (DISinformation Analysis & Risk Management RED) este un model analitic utilizat pentru a descrie activitățile ofensive în spațiul informațional (infosfera). Una dintre principalele provocări care însoțesc analiza acestora este eterogenitatea conceptuală ridicată. Entitățile implicate în cercetarea și contracararea amenințărilor în acest domeniu au dezvoltat propriul vocabular și semantică pentru a descrie acest tip de activitate. Odată cu intensificarea activităților informaționale multidomeniu, care includ și operațiuni de influențare, în creștere constantă de la mijlocul anilor 2010, a apărut necesitatea unui schimb de informații fiabil între entitățile implicate în identificarea și combaterea acestor amenințări.

La sfârșitul anului 2017 și începutul anului 2018, Sara-Jayne „SJ” Terp, împreună cu un grup de specialiști în securitate cibernetică, a început să lucreze la adaptarea instrumentelor existente pentru descrierea amenințărilor strict digitale la realitatea activităților hibride. La scurt timp după aceea, a fost creat prototipul DISARM – cadrul AMITT (Adversarial Misinformation Influence Tactics & Techniques), care a început să fie utilizat de NATO,

UE, OMS și ONU. Versiunea actuală a DISARM RED este rezultatul combinării AMITT cu modelul SP! CE creat de MITRE Corporation, inspirat din cadrul clasic de securitate cibernetică MITRE ATT&CK (utilizat pentru a identifica și descrie tacticile și tehnicile utilizate în operațiunile cibernetiche ofensive). DISARM este un proiect complet open-source gestionat de Fundația DISARM, compatibil cu limbajul STIX și platforma MISP, actualizat periodic pentru a descrie mai bine realitatea și a deveni mai compatibil cu alte modele, precum Meta Kill Chain.

Caracteristicile de bază ale cadrului DISARM RED

Cadrul DISARM RED este împărțit în mai multe părți, aranjate într-o ierarhie specifică, care descriu etapele individuale și instrumentele utilizate în operațiunile de influențare. Modelul începe cu „faze”, marcate cu etichete care încep cu litera „P”. Acestea sunt tactici atribuite (etichete care încep cu literele „TA”), care includ o varietate de tehnici (etichete care încep cu litera „T”).

Etichetele „P” descriu cele patru faze principale ale activităților de informare: planificare, pregătire, execuție și evaluare. Tacticile „TA” incluse în acestea indică obiectivele fiecărei faze, care sunt atinse prin utilizarea diverselor instrumente, adică tehnicile „T”. Descrierile fazelor, tehnicilor și tacticilor sunt disponibile public pe site-ul web al proiectului.

Exemplu de utilizare a cadrului DISARM RED Cadrul

DISARM RED este un instrument deosebit de util pentru schimbul de informații despre incidente. Acesta permite o descriere ușoară și uniformă a realității actuale, fără a lăsa loc de ambiguitate. Funcționează bine în prima etapă de recunoaștere, adică identificarea activităților în spațiul informațional, precum și în timpul analizei de atribuire, unde servește ca instrument pentru descrierea tehnicilor caracteristice și repetitive care pot fi utile în identificarea autorului unei operațiuni de influențare. Avantajul său este compatibilitatea cu sintaxa STIX, care permite utilizarea sa pe platforme precum Open CTI.

Un exemplu de utilizare a DISARM este o situație în care un analist identifică o rețea de conturi neautentice pe un site de socializare care răspândesc același meme pentru a legitima o narațiune care era prezentă anterior într-un alt mediu, cum ar fi un portal web. Datorită cadrului, este posibil să se specifice, să se denumească și să se clasifice tehnicile utilizate, să se atribuie tactici și apoi să se transmită informațiile unui alt analist, care poate îmbogăți și mai mult produsul ca parte a ciclului de informații.

Limitări ale cadrului DISARM RED Cadrul

DISARM RED este un instrument precis și util, dar trebuie să fim conștienți de limitările sale. Deși funcționează bine pentru descrierea și raportarea incidentelor individuale în spațiul informațional, precum și pentru clasificarea probelor digitale obținute în timpul investigațiilor OSINT, acesta nu conține elemente care să descrie mai precis efectele psihologice ale unei anumite activități și este prea îndepărtat de modelele de analiză utilizate în evaluarea operațiunilor psihologice.

DISARM RED limitează descrierea impactului psihologic la aproximativ douăsprezece tehnici în faza 1 – planificarea. Cadrul le descrie ca modalități de atingere a unui anumit obiectiv la nivel tactic, când de fapt tehnicile menționate mai sus sunt atât un instrument, cât și un scop în sine – incluse într-o gamă mult mai largă de efecte psihologice utilizate de entitățile care sunt partea atacatoare în operațiunile de influență.

Operațiunea de influență rusă desfășurată în spațiul informațional moldovean: Crearea unei imagini false a Poloniei și a Occidentului ca agresori care urmăresc anexarea teritoriilor ucrainene

Analiza operațiunii de influență ruse desfășurate în spațiul informațional ucrainean conform cadrului DISARM RED v 1.6

Introducere

De la începutul invaziei rusești în Ucraina în 2014, Kremlinul a utilizat în mod constant dezinformarea ca unul dintre instrumentele cheie pentru a-și „legitima” politica de agresiune. Propaganda rusă, în special în contextul războiului din Ucraina, se bazează pe o structură narativă bine gândită, care vizează manipularea publicului prin amestecarea faptelor cu ficțiunea, apeluri emoționale și crearea unui context istoric fals. Analiza relevă tehnicile actuale de dezinformare și mecanismele narrative utilizate în această infosferă particulară. Unul dintre cele mai recente exemple este narațiunea larg răspândită despre presupusele planuri ale Occidentului de a diviza Ucraina. Aparatul de propagandă rus continuă operațiunea de dezinformare, ale cărei narațiuni principale se bazează pe afirmații despre planurile de anexare a Ucrainei de Vest de către Polonia, Ungaria și România.

În timpul monitorizării spațiului informațional moldovenesc, au fost găsite urme ale unei operațiuni de influență rusă, menită să discrediteze Polonia în ochii comunității internaționale, în special în rândul cetățenilor ucraineni. Mass-media afiliate Rusiei și pro-ruse răspândesc o narațiune falsă care prezintă Polonia ca o țară cu ambiții imperiale, care intenționează să acapareze teritoriul ucrainean occidental. Operațiunea de influență rusă exploatează resentimente istorice și distorsionează realitatea pentru a prezenta Polonia într-o lumină negativă – ca un agresor, un aliat nesigur al Ucrainei și parte a așa-numitului „Occident putred”. Sunt utilizate și argumente care subliniază faptul că Transnistria a aparținut odată „Poloniei imperiale”. Toate acestea sunt făcute pentru a stârni animozitate față de Polonia și a evoca cele mai negative asocieri posibile cu Republica Polonă în mintea

publicului. Operațiunea este desfășurată cu intensitate ridicată, utilizând diverse tehnici și multiple surse pentru a ajunge la public, așa cum este cazul în Ucraina.

TACTICI ȘI TEHNICI UTILIZATE CONFORM DISARM v1.6

PHASE	TACTIC	TECHNIQUE	DESCRIPTION
P01 - Plan	TA02 - Plan Objectives	T0066 - Degrade Adversary	Rusia folosește narațiuni care prezintă Polonia într-o lumină negativă și îi subminează reputația de aliat al Ucrainei.
		T0079 - Divide	Prezentarea Poloniei într-o lumină cât mai negativă, cu scopul de a stârni ostilitatea față de aceasta în rândul ucrainenilor, moldovenilor și al comunității internaționale.
		T0138 - Motivate to act	Incitare la ură împotriva Poloniei în rândul locuitorilor din Transnistria, evidențiind faptul că acest teritoriu a trecut odată din mâinile unor stăpânitori în cele ale altora și a fost dominat de imperii ostile.
		T0135 - Undermine	Crearea impresiei că Polonia este pregătită să trădeze Ucraina și chiar intenționează să facă acest lucru împreună cu așa-numitul „Occident colectiv”.
P02 - Prepare	TA07 - Select Channels and Affordances	T0152.004 - Website Asset	Site-uri web cu afiliere rusă sau pro-rusă (Kommersant, RT, Sputnik Moldova, Moldova.News-Pravda)
		T0151.004 - Chat Platform	Comunicator Telegram (Sputnik Moldova, Sputnik Near Abroad, Suvorov Square - Transnistria Today)

		T0151.001 - Social Media Platform	Rețele sociale precum Facebook și Instagram
		T0151.008 - Microblogging Platform	Serviciul X (fostul Twitter) - într-o măsură mai mică, de exemplu contul VasilePlinta.
	TA14 - Develop Narratives	T0003 - Leverage Existing Narratives	Sublinierea resentimentelor istorice, în special masacrele din Volânia, pentru a „justifica” pretinsa dorință a Poloniei de a „recâștiga fostele teritorii ale celei de-a doua Republici Poloneze”
		T0004 - Develop Competing Narratives	Narațiunea falsă potrivit căreia „Scutul Estic” va separa Polonia de Ucraina și o va lăsa „în spatele gardului” (ceea ce contrazice narațiunea potrivit căreia Polonia dorește să anexeze o parte din Ucraina).
		T0022 - Leverage Conspiracy Theory Narratives	Afirmația falsă că NATO (inclusiv Polonia) ar înființa un protectorat în vestul Ucrainei.
		T0082 - Develop New Narratives	Sugestia că partea de vest a Ucrainei va reveni Poloniei, partea de est și cea centrală Germaniei, partea de nord Marii Britanii, iar coasta Mării Negre României. O încercare de a sugera că Hitler avea deja planuri de „ocupare a Ucrainei” și că aceste planuri sunt în prezent studiate de specialiști din cadrul Bundeswehrului german.
	TA06 - Develop Content	T0068 - Respond to Breaking News Event or Active Crisis	Depinde de evenimentele politice, Rusia inserează narațiuni false în diverse comunicate.
		T0023 - Distort Facts	Publicarea de conținut text fals (postări, articole) despre planurile Poloniei care amenință Ucraina.

		T0085 - Develop Text-Based Content	Publicarea de hărți false care prezintă Ucraina împărțită între diferite țări (Polonia, România, Germania, Marea Britanie).
		T0086 - Develop Image-Based Content	Inversarea conceptului de „forțe de menținere a păcii” pentru a le prezenta ca „agresori și ocupanți”.
	TA15 - Establish Assets	T0092 - Build Network	Distribuirea de narațiuni false prin intermediul portalurilor de internet și al rețelelor sociale.
	TA16 - Establish Legitimacy	T0097.102 - Journalist Persona	Utilizarea conturilor Telegram care aparțin serviciilor de „news” pro-ruse și ruse.
		T0097.108 - Expert Persona	Citarea „experților” și „analizatorilor” militari.
		T0097.111 - Government Official Persona	Referirea la surse oficiale, de exemplu citarea declarațiilor lui Serghei Naryșkin, șeful SWR, precum și a presupuselor concluzii ale serviciului de informații externe al Federației Ruse.
		T0097.202 News Outlet Persona	Citarea oficialilor din regiunea Transnistria.
P03 - Execute	TA09 - Deliver Content	T0115 - Post Content	Publicarea de narațiuni false pe Telegram, X și scrierea de articole pe site-uri web care conțin conținut în concordanță cu narațiunile anti-poloneze.
		T0116 - Comment or Reply on Content	Distribuiți postările pe diferite canale și adăugați comentarii suplimentare pentru a da credibilitate mesajului.

	TA17 - Maximise Exposure	T0119 - Cross-Posting	Publicarea de conținut identic sau foarte similar pe mai multe site-uri web diferite.
--	--------------------------	-----------------------	---

Rezumat

Versiunea actuală a acestei campanii sugerează că Polonia, Ungaria, România și alte țări occidentale „plănuiesc” deja să împartă Ucraina în teritorii specifice. Atribuind NATO presupuse pregătiri pentru anexare, propaganda încearcă să discrediteze sprijinul occidental pentru Ucraina și să insereze aceste afirmații în dezinformarea privind planurile ofensive ale NATO. Aceste mesaje sunt utilizate simultan pentru activități de propagandă care prezintă Rusia într-o lumină falsă, ca o țară care se apără, mai degrabă decât una care atacă militar Ucraina (o strategie de logică inversă).

Rusia utilizează în mod constant retorica care compară Ucraina și Occidentul cu nazismul. Astfel de referințe au scopul de a provoca o reacție emoțională și de a „legitima” dezinformarea rusă cu privire la agresiunea împotriva Ucrainei ca operațiune de „denazificare” sau, mai larg, ca operațiune defensivă împotriva Occidentului, sugerând că acțiunile Occidentului sunt provocatoare și ofensive și duc la conflict.

Înțelegerea acestor mecanisme permite nu numai o mai bună analiză a propagandei, ci și o apărare mai eficientă împotriva acesteia.

8. Studiu de caz – Interferența în alegeri

Cazul Republicii Moldova din 2024 ilustrează foarte bine pericolele interferenței externe în procesele democratice ale țărilor cu o infrastructură instituțională tânără sau fragilă. Actorii pro-ruși au utilizat o gamă largă de instrumente – de la documente false și

stimulente financiare până la atacuri cibernetice și amenințări teroriste – pentru a destabiliza situația internă și a inversa reformele pro-europene.

Aceste activități au culminat cu al doilea tur de alegeri din 3 noiembrie, în timpul căruia au fost semnalate amenințări cu bombe și atacuri cibernetice, inclusiv atacuri DDoS asupra site-ului web al Comisiei Electorale Centrale. Telegram a blocat canalele și chatbot-urile Blocului Victoriei al oligarhului Ilan Șor, suspectat de cumpărare de voturi și finanțare politică ilegală, iar Meta a eliminat o rețea de profiluri false care încurajau publicul vorbitor de limbă rusă să se opună UE. Șor însuși a lansat chatbotul „STOP EU/CTOП EC”, promițând recompense pentru voturile împotriva integrării.

În același timp, au fost distribuite scrisori false atribuite instituțiilor UE și autorităților moldovenești pentru a semăna confuzie și a submina încrederea în stat. Aceste incidente evidențiază amenințările la adresa democrațiilor emergente în era digitală: dezinformarea, manipularea opiniei publice și subminarea instituțiilor democratice. Dezvoltarea securității cibernetice, sensibilizarea publicului și cooperarea internațională sunt elemente-cheie în apărarea împotriva unor astfel de activități.

Înainte alegerilor prezidențiale și a referendumului privind aderarea la UE (20 octombrie 2024), actorii pro-ruși au încercat să influențeze opinia publică moldovenească. Aceștia au utilizat, printre altele, scrisori falsificate, un chatbot care oferea bani în schimbul voturilor împotriva UE, reclame anti-referendum pe platformele Meta și chiar un tur cu autobuzul prin Europa. Scopul lor era să adâncească diviziunile sociale, să submineze încrederea în instituțiile publice și să influențeze rezultatul referendumului și al alegerilor. Kremlinul a intensificat aceste activități pentru a împiedica integrarea Moldovei în UE și a reduce șansele președintei prooccidentale Maia Sandu, care candidează pentru un nou mandat.

Chatboti pe Telegram – recrutarea „ambasadorilor anti-UE”.

Pe 10 octombrie, Telegram a blocat 15 canale și 95 de chatboti asociați cu Blocul Victoriei (fondat de oligarhul Ilan Șor) pentru cumpărarea de voturi și finanțare politică ilegală.

A doua zi, Meta a eliminat o rețea de profiluri neautentice în limba rusă care încurajau oamenii să se alăture Telegram, tentând followerii cu bani sau bilete gratuite la concerte. Operațiunea era legată de persoane din Rusia și Transnistria, o regiune ocupată de trupele ruse. Pe 29 septembrie, Ilan Șor a lansat un nou chatbot numit „STOP UE/СТОП ЕС” (Stop UE), în care susținea că integrarea europeană ar „distrage țara noastră”. El a promis plăți doar pentru înregistrare (500 de lei), „sarcini minime” (2.000 de lei) și 5.000 de lei pentru persoanele din circumscripțiile electorale în care majoritatea ar vota împotriva UE și pentru candidatul Blocului Victoriei.

The image displays two screenshots related to the Telegram chatbot. The left screenshot shows the chatbot's interface with a header 'STOP UE | СТОП ЕС bot' and a logo featuring the EU flag crossed out with a red circle and slash. Below the logo, Russian text offers incentives for registration and voting against the EU. The right screenshot is a Telegram post from 'Илан Шор | Ilan Șor' dated 29 September, featuring a video of Ilan Șor and a detailed message in Romanian and English about the chatbot's purpose and a link to the authentic bot.

Chat-botul patrioților din Moldova! 500 леи при регистрации. 2 000 за выполнение минимальных заданий! 5 000 – если на вашем участке большинство против ЕС и выбрали нашего кандидата.
Chat-bot-ul patrioților din Moldova! 500 lei la înregistrare. 2 000 pentru îndeplinirea sarcinilor minime! 5 000 - dacă în secția dumneavoastră de votare majoritatea sunt împotriva UE și au ales candidatul nostru.

Prieten! Viitorul Moldovei noastre se decide chiar acum — până la referendum a rămas mai puțin de o lună.

În ciuda cenzurii totale, găsim modalități de a aduce adevărul la cunoștința oamenilor. El constă în faptul că integrarea europeană ne va distrage definitiv țara. Iar noi vom lupta pentru a preveni acest lucru.

Am lansat un chat-bot pentru susținătorii noștri, iar acesta a reunit deja peste 800 de mii de patrioți din întreaga țară. Îi îndemn pe toți cei cărora le pasă de Patria noastră să devină parte a echipei noastre. Împreună îi vom convinge pe oameni să voteze împotriva UE!

Toată munca voastră va fi plătită.

Botul autentic poate fi accesat prin link-ul [@NuEuReferend_bot](#).

Este important faptul că acesta este **unicul** bot al proiectului nostru. Fiți atenți și blocați escrocii și clonele.

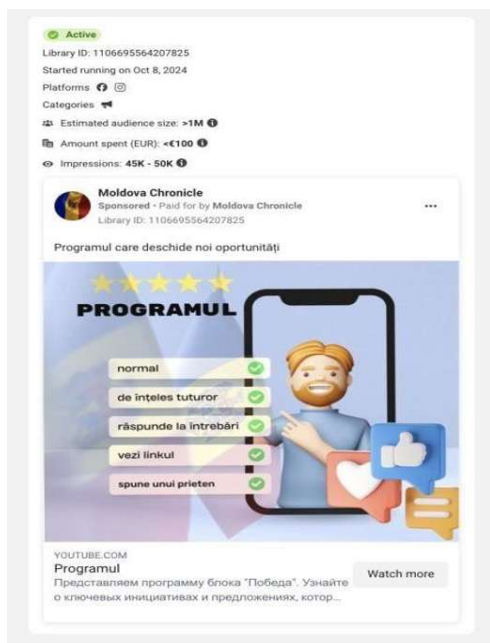
Alăturați-vă! Împreună vom salva independența Moldovei noastre, suveranitatea noastră!

Fotografii din chatbotul „STOP EU/СТОП ЕС”, anunțat de Ilan Șor pe canalul său Telegram pentru a recruta „ambasadori” împotriva UE, după semnarea unui acord cu organizația rusă „Eurasia”.

Chatbotul încuraja, de asemenea, oamenii să publice postări plătite pe Facebook, să-și deschidă conturi bancare pentru a primi remunerații și să utilizeze carduri MIR, care fuseseră utilizate anterior pentru a transfera alocații financiare pensionarilor și funcționarilor publici din sudul Moldovei. Autoritățile au blocat 95 de chatboti, dar STOP UE/CTOП EC a rămas activ. Persoanele care utilizau boți inactivi au fost încurajate să treacă la cel nou, ceea ce a dus la creșterea rapidă a numărului de utilizatori de la 16 000 la 20 000.

Reclame pe platformele Meta

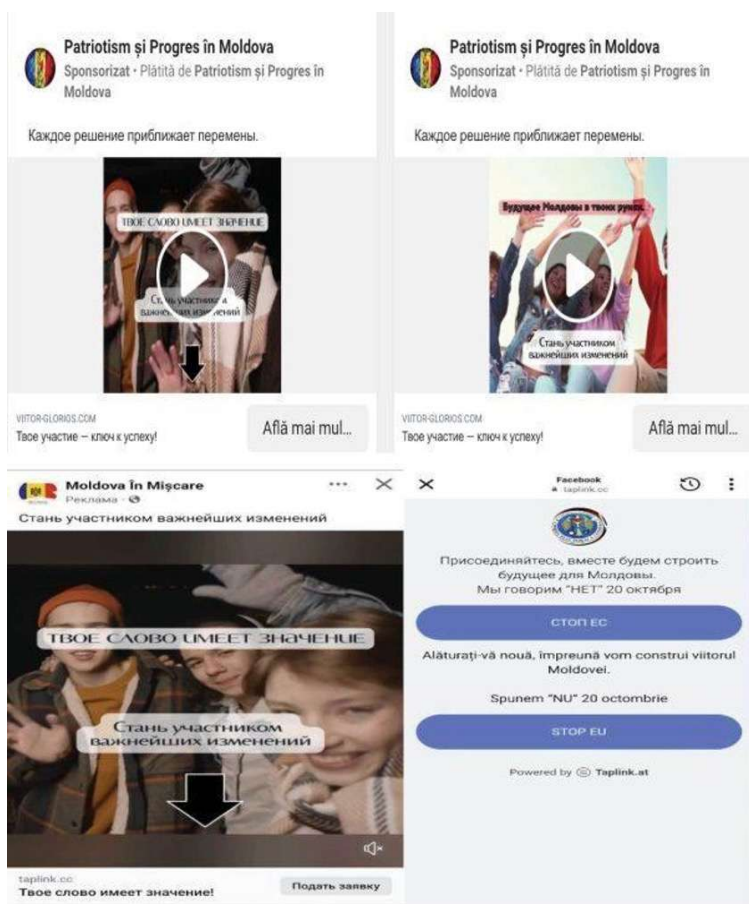
În ciuda sancțiunilor impuse de SUA lui Ilan Șor, începând cu 5 octombrie, mai multe pagini („Patriotism și Progres în Moldova”, „Moldova În Mișcare” și altele) au început să promoveze chatbotul STOP EU/CTOП EC prin postări sponsorizate pe Facebook și Instagram.

Reclamă de la Meta care promovează videoclipul anti-UE al lui Ilan Șor. Când utilizatorii au dat clic pe imaginea desenată, au fost redirecționați către videoclip (mai jos).

Reclamele încurajau utilizatorii să „ia parte la o schimbare importantă”, redirectionându-i direct către un chatbot. În același timp, aceleași pagini difuzau videoclipuri care îndemneau la votul împotriva referendumului, promițând gaz gratuit și o lege anti-LGBT. Meta a blocat alte conturi legate de Blocul Victoriei, dar unele au reușit să afișeze reclame în valoare totală de peste 36 000 de euro.

Pagini neautentice de pe Meta afișează reclame care promovează chatbotul „STOP EU/CTOII EC”, anunțat de Ilan Șor pe canalul său Telegram pentru a recruta „ambasadori” împotriva referendumului.

Scrisori false și dezinformare înainte de alegeri

În același timp, au fost trimise scrisori false atribuite ministerelor moldovenești și instituțiilor UE, printre altele. Aceste documente susțineau, de exemplu, că migranții erau aduși din Orientul Mijlociu, că se introduceau ore suplimentare de educație sexuală și că exista o lipsă de sprijin pentru agricultură. Acestea aveau scopul de a alimenta dezinformarea și de a submina încrederea în autorități și în UE. Toate scrisorile au fost negate.

Colecție de scrisori falsificate trimise persoanelor care lucrează în instituțiile statului moldovenesc și în sectorul privat în septembrie și octombrie 2024.

Campania „Nu Acum”

Campania „Nu Acum” întărește mesaje similare, îndemnând la votul „nu” în referendum și criticând integrarea cu UE. Site-ul web nuacum.eu a devenit centrul acestei inițiative, materialele sale circulând pe rețelele sociale și pe site-urile web pro-ruse. Deși autoritățile moldovene au încercat să îl blocheze, acesta continuă să ajungă la public, în principal prin Telegram și canale alternative. Aceste activități diverse – de la chatboti care oferă remunerații pentru voturi, la scrisori falsificate și campanii pe rețelele de socializare – indică o încercare coordonată de a influența rezultatul alegerilor și al referendumului din

Moldova. Ceea ce au în comun este faptul că alimentează diviziunile, generează haos informațional și subminează eforturile țării de integrare în Uniunea Europeană.

9. Recomandări

a) Rezumatul mediului informațional

Mediul informațional din Moldova se caracterizează printr-o vulnerabilitate semnificativă la dezinformare și o susceptibilitate la influențe externe. Conținutul care rezonază în cadrul acestuia reflectă provocarea cu care se confruntă Moldova de a-și concilia aspirațiile europene cu influențele trecutului său post-sovietic. Rusia, cu infrastructura sa media dezvoltată, exploatează slăbiciunile Chișinăului. Consolidarea valorilor democratice și a unui viitor european necesită ca Chișinăul să construiască reziliența socială la manipulare și informație. Principalele amenințări din mediul informațional din Moldova includ:

Influența puternică a mass-media ruse

După ce Moldova și-a câștigat independența față de Uniunea Sovietică, Rusia și-a menținut poziția dominantă în peisajul media al țării timp de decenii. Un exemplu al acestei dominanțe a fost Prime TV, care, prin retransmiterea conținutului canalului de stat rus Pervyj Kanal, a fost liderul audiențelor din Moldova timp de ani de zile. Între 2022 și 2024, influența Rusiei în mass-media audiovizuală a cunoscut o ușoară reducere, ca urmare a suspendării licențelor pentru posturile de televiziune care difuzau propaganda Kremlinului. În această perioadă, însă, prezența lor pe internet, în special pe rețelele de socializare, s-a consolidat.

Recomandări: Politica de restricționare a activităților mass-media care difuzează propagandă trebuie continuată. Deși multe posturi de televiziune ale căror licențe au fost suspendate s-au mutat pe frecvențele altor posturi, s-a înregistrat o scădere generală a interesului pentru posturile controversate. Mass-media locală independentă ar trebui

promovată ca alternativă la canalele pro-ruse. Ar trebui pregătite și puse în aplicare planuri de sprijinire din partea statului a organizațiilor neguvernamentale independente și a mass-media care luptă împotriva dezinformării. De asemenea, ar trebui luată în considerare înființarea unei echipe/unui consiliu pentru social media care să se concentreze pe dezvoltarea cooperării între platformele de social media și organizațiile de fact-checking.

Dezinformarea în perioada preelectorală

Rusia a întreprins numeroase acțiuni în domeniul finanțării ilegale a campaniilor electorale și al transportului organizat al alegătorilor, ceea ce este interzis de legislația moldovenească. Escaladarea campaniilor de dezinformare în perioada preelectorală nu numai că poate denatura rezultatele alegerilor, dar și subminează încrederea moldovenilor în procesul electoral.

Recomandări: extinderea competențelor legale și a resurselor Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova (CEC), astfel încât aceasta să poată monitoriza mai eficient publicitatea și campaniile politice. Ar trebui introduse mecanisme mai detaliate de supraveghere a finanțării campaniilor electorale și ar trebui extinse competențele CEC de organizare și supraveghere a alegerilor pentru diaspora, care constituie o parte semnificativă a electoratului moldovenesc. În același timp, trebuie extinse responsabilitățile CEC în domeniul auditului financiar. Se recomandă, de asemenea, ca CEC să devină independentă de influența politică prin modificarea procedurilor de numire a membrilor săi. În acest context, ar trebui introduse praguri mai ridicate pentru eligibilitatea membrilor comisiei electorale. Se recomandă înființarea unui observator pentru manipularea informațiilor, care să funcționeze pe baza unui parteneriat public-privat. Acesta ar reuni entități implicate în combaterea dezinformării și a conținutului dăunător din punct de vedere social. Activitățile centrului ar trebui să implice reprezentanți ai administrațiilor locale, ai mediului de afaceri, ai mass-media, ai instituțiilor științifice și de cercetare, ai organizațiilor neguvernamentale și ai specialiștilor în comunicare strategică.

Polarizarea politică și socială

Amenințarea provine în mare parte din factori istorici, culturali, lingvistici și geopolitici care modelează preferințele politice și sociale ale moldovenilor. Principala diviziune provine din necesitatea ca susținătorii Uniunii Europene să coexiste cu simpatizanții Rusiei. Acest lucru se reflectă în consumul de informații. Unii moldoveni utilizează mass-media pro-rusă, în timp ce alții caută informații în mass-media pro-occidentală. Polarizarea este alimentată și de controversele legate de identitatea națională a moldovenilor, datorită influențelor puternice românești și rusești, de exemplu în ceea ce privește statutul limbii ruse.

Recomandări: Ar trebui create noi platforme și spații pentru dialogul social între grupurile pro-ruse și pro-occidentale, iar cele existente ar trebui sprijinite. De asemenea, ar trebui planificată și implementată o campanie socială pozitivă pe termen lung, axată pe valorile și istoria Moldovei, cu scopul de a consolida identitatea civică a moldovenilor.

Nivel scăzut de alfabetizare media

Moldovenii au o capacitate limitată de a analiza critic conținutul media, ceea ce le sporește susceptibilitatea la manipularea informațiilor. Le este dificil să facă distincția între informațiile false și cele adevărate și chiar să recunoască sursele independente de informații. Dezvoltarea competențelor media, care în multe țări democratice este domeniul sectorului neguvernamental, are o acoperire limitată în Moldova. Organizațiile neguvernamentale nu sunt populare în rândul publicului moldovean și nici nu au o influență peste medie asupra formării opiniei publice și a capacităților.

Recomandări: statul ar trebui să coordoneze activitățile instituțiilor care sporesc alfabetizarea media a cetățenilor moldoveni și să își asume responsabilitatea pentru starea educației media în societate. Se recomandă ca sectorul privat și organizațiile non-profit să sprijine eforturile statului. Se recomandă utilizarea centrelor de cercetare pentru formarea grupurilor sociale și profesionale, a personalităților publice, a agențiilor guvernamentale și

a organizațiilor. Jurnaliștii, de la care se așteaptă să dezvolte conștientizarea eticii profesionale și a responsabilității informaționale, ar trebui să fie formați în mod sistematic. Programul de formare ar trebui să includă verificarea faptelor și atenția acordată calității și stilului comunicării. Toate celelalte forme de educație civică în domeniul mass-media trebuie, de asemenea, promovate. Este rezonabil ca gândirea critică să constituie baza educației școlare și non-sistemice. Acest lucru implică necesitatea de a elabora, cu sprijinul organizațiilor neguvernamentale, materiale didactice pentru profesori, precum și de a spori disponibilitatea cursurilor de formare care permit o predare mai eficientă în domeniul educației media sau includerea elementelor sale în programele de învățământ ale altor discipline. Creșterea disponibilității formării înseamnă și subvenționarea acesteia. Pentru a ridica nivelul educației media, ar trebui să se implementeze și campanii sociale, al căror mesaj să se bazeze pe conținut constructiv, mai degrabă decât pe instigare la frică.

Activitatea trollerilor de pe internet

Modelul actual de afaceri permite agenților de publicitate să profite financiar de polarizare. Platformele monetizează conținutul care răspândește dezinformarea, iar algoritmiile facilitează acest lucru. În Moldova, însă, manipularea online a informațiilor ajunge până la fundamentele statului și democrației – subminează sentimentul de apartenență la comunitate și încrederea în reprezentanții statului. Chișinăul încearcă să contracareze acest fenomen prin blocarea portalurilor de știri care răspândesc propaganda Kremlinului. Mass-media identificate de Serviciul de Securitate și Informații din Moldova sunt finanțate de Rusia, iar conținutul pe care îl publică promovează persoane supuse sancțiunilor occidentale. Aceste măsuri limitează minim, dar nu elimină, riscurile asociate influenței externe asupra politicii moldovenești și spațiului său informațional.

Recomandări: Se recomandă sprijinirea și promovarea dezvoltării de soluții pentru demonetizarea postării dezinformării online prin participarea la dezbateri internaționale. Ar trebui depuse eforturi pentru incriminarea activităților de dezinformare, ținând seama

de necesitatea potențială de a spori compatibilitatea sistemului juridic moldovean cu reglementările UE.

b) Analiza strategică – impactul situației din regiune asupra obiectivelor strategice ale Poloniei

Situația din Europa de Est, în special în contextul războiului ruso-ucrainean și al activității Moscovei în țările post-sovietice, are un impact direct asupra obiectivelor strategice ale Poloniei. Fiind o țară care se învecinează cu Ucraina și având legături istorice și economice cu regiunea, Polonia consideră stabilitatea partenerilor săi estici un element cheie al securității naționale.

Moldova, care dorește să adere la Uniunea Europeană, poate deveni pe termen lung un partener stabil pentru Polonia în regiune, ceea ce este în concordanță cu crearea unei zone tampon de state puternice și democratice la frontiera estică a UE. Relațiile strânse dintre Polonia și Moldova, bazate pe sprijinirea Moldovei în aspirațiile sale europene, au astfel potențialul de a consolida stabilitatea în regiune. În același timp, orice destabilizare a Moldovei ar comporta riscul de a slăbi poziția întregii Europe Centrale și de Est, contribuind la creșterea migrației, a tensiunilor politice și economice și a amenințărilor hibride. Consolidarea relațiilor dintre Polonia și Moldova poate avea loc în mai multe domenii cheie.

Polonia poate consolida atât poziția sa de lider în regiune, cât și poziția sa în UE, oferind sprijin administrației publice a Republicii Moldova în procesul de integrare europeană. Astfel de acțiuni contribuie la menținerea imaginii unei țări angajate în promovarea valorilor democratice și europene și poziționează Polonia ca un partener care împărtășește în mod eficient propria experiență în procesul de aderare, atât în ceea ce privește democratizarea, cât și reformele economice și juridice. Astfel de activități permit Poloniei să se prezinte ca un expert în domeniul reformelor sistemice. Eforturile active în numele Republicii Moldova pot, de asemenea, spori influența Poloniei asupra elaborării politicii UE

față de țările Parteneriatului estic. Sprijinul acordat administrației publice în procesul de integrare cu UE poate lua forma unor proiecte menite să consolideze capacitatea instituțională a Republicii Moldova printr-o serie de cursuri de formare în Republica Moldova și prin schimbul de recomandări privind dezvoltarea personalului, structurile administrative și procedurile de absorbție a fondurilor europene în conformitate cu reglementările UE. Proiectele pot include o vizită de studiu a participanților la instituțiile UE din Bruxelles, care le-ar spori cunoștințele despre sistemul decizional și programarea fondurilor europene la nivelul UE.

Un proiect similar a fost implementat în 2023 de Ministerul Fondurilor și Politicii Regionale, care a organizat cursuri de formare pentru angajații administrației centrale moldovene din diferite ministere sectoriale și instituții subordonate. Proiectul a fost bine primit de administrație, în special de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. De asemenea, a atras interesul altor donatori străini, inclusiv al Comisiei Europene, ceea ce a consolidat percepția Poloniei ca actor cheie în regiunea Europei Centrale și de Est.

Beneficiile sprijinirii administrației din Republica Moldova ar putea include, de asemenea, relații economice mai strânse și noi oportunități pentru companiile poloneze pe piața din Republica Moldova în dezvoltare. Asistența în construirea unor instituții de stat eficiente s-ar traduce în condiții îmbunătățite pentru antreprenorii polonezi de a desfășura activități comerciale.

Sprijinirea Republicii Moldova în procesul de integrare europeană are o altă dimensiune legată de punerea în aplicare a obiectivelor strategice poloneze – pe termen lung, exemplele de acțiuni menționate mai sus ar consolida zona tampon de securitate la frontiera estică a UE. Integrarea Republicii Moldova în UE ar reduce influența Rusiei în regiune, contribuind astfel la stabilitatea flancului estic. O Republică Moldova stabilă și democratică

se înscrie fără îndoială în strategia Poloniei de consolidare a securității în Europa Centrală și de Est.

Polonia ar beneficia, de asemenea, de unele dintre avantajele menționate mai sus prin implementarea de proiecte de sprijin la nivelul orașelor din Moldova. Printre exemple se numără inițiativele din domeniul revitalizării zonelor degradate din orașe, inclusiv ateliere și publicarea recomandărilor care încheie proiectul. Acțiunile Poloniei ar contribui la sprijinirea procesului de transformare a Republicii Moldova și la apropierea acesteia de standardele urbane, de mediu și sociale ale UE. Valorificarea experienței Poloniei ar promova Polonia ca lider în domeniul planificării urbane și al dezvoltării durabile, care nu se concentrează exclusiv pe propriile obiective strategice, ci ajută și alte țări din regiune în procesul de transformare. Prin consolidarea simultană a relațiilor interstatale, inițiativa ar putea, de asemenea, să pună bazele unei cooperări pe termen lung între cele două țări în alte domenii. Măsurile de revitalizare, combinate cu încercările Rusiei de a destabiliza regiunea și de a escalada tensiunile sociale, ar pune Polonia într-o lumină favorabilă. Rusia promovează narațiunea că Republica Moldova a fost „neglijată” de Occident. Exemplele de activități menționate mai sus ar dovedi că statele membre ale UE sunt parteneri reali, angajați în dezvoltarea Republicii Moldova. Aceasta ar fi, așadar, o modalitate de a neutraliza influența Rusiei.

Un proiect similar a fost implementat în 2022-2023 de Fundația Terra Humana, prezentându-l ca o oportunitate pentru revitalizarea socio-economică a zonelor degradate din Republica Moldova. Proiectul a inclus o campanie de promovare și informare, cuprinzând programe jurnalistice și reportaje în mass-media. Această formă a permis creșterea gradului de difuzare a informațiilor despre succesele și experiențele de revitalizare ale Poloniei. Proiectul a inclus, printre altele, sesiuni de ateliere și elaborarea de „programe de revitalizare a orașelor”. Activitățile s-au adresat funcționarilor locali, consilierilor, reprezentanților organizațiilor sociale, precum și antreprenorilor și reprezentanților instituțiilor din mediul de afaceri.

În ceea ce privește cooperarea în domeniul securității și apărării, Polonia poate consolida relațiile cu Republica Moldova prin eforturi comune de combatere a amenințărilor hibride, inclusiv a celor legate de manipularea informațiilor. Ar fi o bună practică să se sprijine reformele din sectorul securității din Republica Moldova prin împărtășirea experiențelor din modernizarea forțelor armate și a structurilor de apărare poloneze, deși – având în vedere discursul Rusiei privind „militarizarea Republicii Moldova de către Occident” – acest lucru ar necesita și o comunicare strategică proactivă. Același lucru ar fi valabil și pentru participarea Poloniei la misiuni și programe de formare care sprijină instituțiile moldovene responsabile de securitatea internă.

De asemenea, este esențial să se dezvolte cooperarea inițiată în 2023 de Towarowa Giełda Energii S.A. (Bursa de Energie din Polonia) cu compania moldovenească de stat Energocom S.A. Este în interesul Poloniei să familiarizeze partea moldovenească cu principiile de funcționare ale burselor de energie electrică și gaze naturale. Polonia ar trebui să sprijine procesul de construire a unei piețe competitive de energie electrică și gaze naturale în Republica Moldova. În 2023, Ministerul Dezvoltării și Tehnologiei (MRiT) a organizat ateliere de lucru la Chișinău cu scopul de a transfera cunoștințe către publicul moldovean și administrația locală în domeniul surselor regenerabile de energie. Experți din cadrul Departamentului pentru Economie cu Emisii Reduse de Carbon al MRiT, Universitatea de Știință și Tehnologie AGH din Cracovia și Centrul Național de Cercetări Nucleare au familiarizat participanții cu perspectivele și obstacolele din domeniul consolidării securității energetice și cu planurile de integrare în UE. La atelier au participat reprezentanți ai Ministerului Energiei și ai Agenției pentru Eficiență Energetică din Republica Moldova, precum și reprezentanți ai operatorului de transport și sistem Moldelectrica și ai autorității de reglementare a pieței energiei ANRE.

Cooperarea în domeniul transporturilor între cele două țări contribuie, de asemenea, la realizarea obiectivelor strategice ale Poloniei. Experiența Poloniei, de exemplu în ceea ce privește investiția Via Carpatia, servește drept model pentru dezvoltarea Chișinăului în

acest domeniu. Acest exemplu ar trebui, prin urmare, utilizat pentru a promova soluțiile poloneze. În contextul transporturilor – în situația internațională actuală – accentul ar trebui pus pe lansarea unui coridor feroviar european care să conecteze Polonia, Republica Moldova, Ucraina și România, permițând crearea potențială a unui coridor logistic alternativ pentru transportul din Asia către Europa în viitor. Necesitatea reparării liniilor feroviare care rezultă din aceste planuri oferă Poloniei ocazia de a-și construi o imagine de lider care consolidează cooperarea transfrontalieră regională. Partea moldovenească subliniază, de asemenea, interesul său pentru modelele poloneze de gestionare a aeroporturilor, ceea ce creează, de asemenea, o oportunitate pentru Polonia de a-și promova viziunea de dezvoltare. Prin acțiunile sale, Polonia poate consolida stabilitatea Republicii Moldova, contracara influența Rusiei și, astfel, sprijini procesul de integrare europeană. Inițiativele în aceste domenii sunt în conformitate cu obiectivele strategice ale politicii poloneze. În contextul obiectivelor raportului, însă, cel mai important lucru pare să fie necesitatea dezvoltării unei politici active de cooperare internațională în domeniul combaterii manipulării informațiilor. Este necesară o revizuire interstatală a măsurilor care pot fi luate la nivel internațional pentru a reduce în mod eficient amploarea dezinformării – printre altele, ar trebui luate în considerare posibilitatea aplicării de sancțiuni entităților care susțin diseminarea de conținut fals, apelurile statelor la tribunalele internaționale, solicitarea sprijinului instituțiilor internaționale, exercitarea de presiuni asupra transportatorilor aerieni și cooperarea internațională în identificarea și pedepsirea celor responsabili de răspândirea deliberată a dezinformării.

Manipularea informațiilor de către Rusia are un puternic ecou în spațiul media moldovenesc, având ca scop principal subminarea încrederii în Occident, slăbirea sprijinului pentru integrarea europeană a Republicii Moldova și promovarea discursurilor pro-ruse. Aceste narațiuni se rezumă la:

- Discreditarea integrării cu Occidentul, pe care propagandiștii o prezintă ca sursă a crizelor economice;

- Prezentarea UE și NATO ca amenințări la adresa securității, implicând pierderea neutralității de către statele membre ale UE și implicarea acestora în conflicte armate sub egida NATO;
- Discreditarea valorilor occidentale, care, potrivit propagandiștilor, distrug normele sociale tradiționale;
- Construirea convingerii că Occidentul este obosit de războiul din Ucraina, ceea ce are ca scop final limitarea sprijinului acordat Kievului;
- Demonizarea Occidentului, care este prezentat în mass-media rusă ca escaladând conflictele și fiind agresiv;
- Ipocrizia Occidentului, constând în dualitatea acțiunilor țărilor occidentale, care, potrivit Kremlinului, promovează oficial valorile democratice, dar, în realitate, comit abuzuri și încalcă drepturile omului;
- Prezentarea politicianilor pro-europeni ca instrumente în mâinile
- Guvernelor și serviciilor de informații occidentale.

Prin răspândirea acestor narațiuni, Rusia folosește problemele economice, sociale și politice pentru a polariza societatea moldovenească. Prin crearea unei convingeri cu privire la amenințarea influenței occidentale, Rusia se poziționează ca apărător al valorilor tradiționale și al suveranității Republicii Moldova.

Nivelul ridicat de activitate al fermelor de troli și al roboților demonstrează necesitatea creării unor echipe independente pentru identificarea și eliminarea activităților organizate în spațiul digital. Investițiile în cercetarea noilor tehnologii, inclusiv în inteligența artificială, permit o monitorizare mai eficientă a amenințărilor informaționale.

Activitățile din acest domeniu ar trebui să includă și promovarea alfabetizării mediatice și a fact-checking-ului în sfera publică. Cooperarea cu țările UE, NATO și alte organizații internaționale este esențială pentru a face schimb de informații cu privire la campaniile de dezinformare în mod continuu, precum și pentru a utiliza canalele diplomatice pentru a atrage atenția asupra manipulării informațiilor de către alte țări sau grupuri.

Scenariul optim ar fi să se contracareze în mod proactiv manipularea informațiilor de către Rusia, prin luarea de măsuri preventive pentru a neutraliza informațiile false și sursele care le difuzează înainte ca acestea să poată provoca daune reale. Acest lucru implică nu atât răspunsul la dezinformare, cât construirea activă a rezilienței sociale și consolidarea surselor de informații fiabile. Deoarece construirea rezilienței sociale este un proces realizat în principal prin educația media, este rezonabil să se implice centrele de cercetare în formarea grupurilor sociale și profesionale, a personalităților publice, a birourilor și a organizațiilor. Ar fi de dorit ca Agenția Națională Poloneză pentru Schimburi Academice să aprofundeze cooperarea științifică, de cercetare și de predare cu oameni de știință străini de talie mondială și să își extindă rețeaua de instituții partenere din Republica Moldova.

c) Traininguri

În acest capitol s-a menționat deja pe scurt necesitatea creșterii nivelului de alfabetizare media al cetățenilor moldoveni prin intermediul formării. Se recomandă ca programele de formare să includă aspecte legate de identificarea amenințărilor la adresa informațiilor, atenuarea campaniilor de influențare și manipulare a informațiilor și consolidarea rezilienței la narațiunile dăunătoare în mediul digital. Aceste aspecte ar contribui la sensibilizarea cursanților cu privire la securitatea informațională. Programul ar trebui, de asemenea, extins pentru a include detectarea manipulării și interferenței informaționale străine (FIMI) și familiarizarea cu modelul DISARM. Decidenții, liderii de opinie și membrii echipelor media joacă un rol cheie în combaterea propagandei și dezinformării, deoarece ei modelează mesajul care ajunge la public și au astfel o oportunitate reală de a contracara conținutul fabricat.

Se recomandă ca formarea acestor grupuri să fie tratată ca o prioritate. Dotarea lor cu instrumentele și cunoștințele adecvate va permite modelarea mai eficientă a competențelor media la nivelurile următoare – de la instituțiile publice la organizațiile sociale și, în final, la cetățeni. Această abordare permite un efect în cascadă în creșterea competențelor media

ale întregii structuri a societății. Pe termen lung, inițiativa de formare ar putea fi extinsă la centrele de cercetare pentru a consolida eficacitatea acestora în identificarea narațiunilor ostile, răspândite adesea de actori străini care atacă nu numai Republica Moldova, ci și Occidentul și valorile democratice.

d) Implementare

Concluziile raportului ar trebui implementate într-o manieră multi-sectorială, prin luarea de măsuri în mai multe domenii, utilizând diverse instrumente și metode. Se recomandă prezentarea concluziilor în cadrul unei conferințe oficiale. Materialele informative sub formă de broșuri sau coduri de bune practici pot fi utile în implementarea conținutului. În același timp, se așteaptă o atitudine deschisă față de nevoile și preocupările societății moldovenești. Se recomandă lansarea unui proiect media, care să fie o sursă atât de bune practici în domeniul securității informaționale, cât și de avertismente cu privire la campaniile de dezinformare și propagandă care câștigă popularitate în Republica Moldova și, în același timp, expun societatea moldovenească la manipulare. Punerea în aplicare a raportului ar trebui să includă, de asemenea, o serie de inițiative mai mici legate de combaterea dezinformării și analizarea amenințărilor la adresa securității informaționale a Republicii Moldova. Un exemplu de astfel de inițiativă ar putea fi cooperarea cu jurnaliștii locali în promovarea informațiilor fiabile sau sprijinirea grupurilor cele mai vulnerabile la dezinformare.

e) Activități de informare

Campaniile de informare și educare sunt un instrument eficient pentru consolidarea competențelor media ale publicului. Se recomandă ca campaniile de sensibilizare cu privire la amenințările la adresa informației să fie însoțite de activități promoționale ample, pe mai multe canale, în special în mediul digital.

Având în vedere natura informativă și educativă a acestor proiecte, este rezonabil să se implice reprezentanți ai comunității academice în aceste activități. Activitățile de

promovare, pe de altă parte, necesită sprijinul liderilor de opinie din Moldova care, în calitate de autorități în comunitățile lor, pot implica direct publicul în temele campaniei. Credibilitatea lor în aceste cercuri le permite să influențeze și scepticii. În scopuri promoționale, se recomandă ca activitățile informative și educative să ajungă la un public larg, lucru pe care liderii îl pot asigura prin intermediul platformelor media. O valoare adăugată este potențialul liderilor de a construi relații durabile cu publicul lor, ceea ce ar putea spori eficacitatea campaniei pe termen lung. Pentru a obține efectul informațional și educativ dorit, activitățile ar trebui să includă ateliere sau prelegeri care să explice mai detaliat problemele pe care se va concentra campania. În cele din urmă, atelierele ar putea constitui baza pentru elaborarea unor planuri de lecție care ar facilita integrarea elementelor campaniei în programele educaționale.

f) Dezvoltarea cercetării și dezvoltării

În cadrul activităților de cercetare și dezvoltare, pare esențial să se analizeze reacția publicului moldovean la dezinformarea rusă, pe baza monitorizării periodice a declarațiilor publice și a comentariilor postate în legătură cu conținutul pro-rus.

Ar fi util să se realizeze studii de grup cu locuitori din diferite regiuni ale Republicii Moldova pentru a evalua percepția acestora asupra influențelor externe, inclusiv asupra propagandei ruse. Având în vedere cooperarea tot mai strânsă între unele universități moldovenești și instituții de învățământ superior rusești, cercetarea în grupuri focus ar trebui să includă și studenți moldoveni, inclusiv cei care au participat la programe de schimb de studenți implementate în cooperare cu Rusia. Scopul studiului ar putea fi evaluarea atitudinii acestora față de influența rusă și credibilitatea informațiilor disponibile online. De asemenea, se recomandă efectuarea de cercetări în rândul jurnaliștilor, editorilor și lucrătorilor din mass-media pentru a identifica modul în care aceștia abordează influențele externe, inclusiv campaniile de dezinformare rusești. Monitorizarea regulată a spațiului informațional din Republica Moldova este necesară pentru a asigura o perspectivă pe termen lung asupra narațiunilor promovate și pentru

a răspunde la potențiale incidente. Ar fi rezonabil să se examineze impactul pe care îl are conținutul care câștigă popularitate în regiunile pro-ruse (de exemplu, Transnistria) asupra peisajului informațional general al Republicii Moldova. Activitățile de cercetare și dezvoltare ar trebui să includă și investigații digitale pentru a documenta activitățile comerciale ale proprietarilor de posturi de televiziune ale căror licențe de difuzare în Republica Moldova au fost revocate sau suspendate între 2022 și 2024. Ancheta ar trebui să se concentreze asupra activităților acestora după pierderea licențelor, legate de potențialul transfer al canalelor către alte frecvențe sau de încercările alternative de a eluda reglementările.